

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Evaluatie Eureka en Eurostars 2008-2012

Bijlagenrapport

Yvonne Prince, Nicolette Tiggeloove, Petra Gibcus, Tommy Span, Michiel Linssen, Ro Braaksma
Zoetermeer, 16 september 2014

Zoetermeer, 16 september 2014

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Gebruikte databestanden	5
1.1	Informatie over de gebruikers van de instrumenten	5
1.2	Verrijking analysebestand met CBS microdata	8
2	Methodologische verantwoording econometrische analyses	13
2.1	Uitgaven aan S&O benaderd met S&O-loonuitgaven	13
2.2	Regression discontinuity stappenplan	14
2.3	Manipulatie van de scores	16
2.4	Visuele controle van het verband tussen de score en outcome variabelen	20
2.5	Keuze tussen sharp en fuzzy ontwerp	27
2.6	Keuze tussen parametrische en niet-parametrische modellen	28
2.7	Regression discontinuity schattingen	30
3	Opzet en respons telefonische enquête	39
3.1	Opzet telefonische enquête	39
3.2	Respons telefonische enquête	39
3.1	Kenmerken van de respondenten	40
4	Vragenlijst telefonische enquête	43
5	Gespreksleidraad diepte-interviews	51
6	Berekening administratieve lasten en uitvoeringskosten	53
6.1	Beschrijving van de aanvraagprocedures van de regelingen	53
6.2	Verplichtingen voor aanvragers en gebruikers	56
6.3	Eureka flankerende activiteiten	60
6.4	Aanpak voor de quick scan	61
6.5	Uitgangspunten bij de ramingen	65
6.6	Kwantificering administratieve lasten en uitvoeringskosten	66
6.7	Gebruikte frequentieparameters	70
6.8	Raming administratieve lasten bedrijven over 2012	71
6.9	Raming uitvoeringskosten overheid over 2012	76
	Bijlagen: Detailoverzichten kwantificering administratieve lasten	78

1 Gebruikte databestanden

Deze bijlage bevat het eerste deel van technische onderzoeksverantwoording van de effectanalyses van de Eureka- en Eurostars-instrumenten over de periode 2008-2012. In dit deel van de verantwoording wordt ingegaan op bewerkingen die zijn uitgevoerd op het bestand met gegevens van aanvragers van subsidie via de instrumenten, en op de koppelingen die zijn uitgevoerd met microdata statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In bijlage 2 worden de econometrische technieken en specificaties besproken die zijn toegepast om de effecten van het gebruik van de instrumenten te meten.

1.1 Informatie over de gebruikers van de instrumenten

Ten behoeve van de evaluatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten heeft Panteia van nationaal contactpunt RVO.nl diverse gegevensbestanden ontvangen. Deze gegevensbestanden zijn speciaal voor deze evaluatie samengesteld. Het betrof geen kant-en-klaar bestand. De voor deze evaluatie relevante informatie is opgebouwd uit meerdere informatiebronnen van RVO.nl en is op basis van verschillende analyses tot stand gekomen. Panteia heeft de bestanden ontvangen met daarin een overzicht van de ingediende projecten in de periode 2008-2012 en de bijbehorende aanvragers. In tabel 1.1 is een overzicht gegeven van de aanwezige data in het projectenbestand en het partnerbestand.

De bestanden met de toegekende en afgewezen projecten, en de bijbehorende partners zijn in eerste instantie beschikbaar gesteld voor Eureka Individuele Projecten, Eureka Clusters en Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten. Voor Eurostars telde het bestand alleen de projecten en de aanvragers die reeds waren goedgekeurd door de internationale jury. Door de inspanningen van RVO.nl hebben we in een nalevering ook de gegevens ontvangen van de afgewezen projecten van Eurostars. Uit dit bestand hebben we alleen de afgewezen projecten geselecteerd waar bij de aanvraag een Nederlandse organisatie was betrokken. Voor de JTI's beschikten we in eerste instantie alleen over de toegekende projecten en de partners binnen die projecten. De afgewezen projecten binnen Artemis en ENIAC zijn later door RVO.nl toegestuurd. In deze bestanden was geen Kamer van Koophandel-nummer opgenomen voor de partners, maar ook de scores voor het project ontbraken. In een nog latere fase hebben we ook alsnog de scores en de rankings van de afgewezen JTI's ontvangen.

Alle afzonderlijke bestanden met projecten en partners van de vijf verschillende instrumenten, zijn door Panteia samengevoegd tot een bestand: het aanvragersbestand. Door met een bestand te werken, zijn we bijvoorbeeld in staat om te kijken of organisaties voor meerdere instrumenten subsidie hebben ingediend en hoe vaak ze dit hebben gedaan. Het aanvragersbestand is vervolgens opgeschoond. De belangrijkste stappen die daarbij zijn doorlopen, hebben we hieronder kort opgesomd:

1. Samenvoegen van variabelen

Sommige variabelen kwamen door samenvoeging meerdere keren voor in het bestand, bijvoorbeeld de score bij Eureka Individuele Projecten stond in het veld 'totaalscore', terwijl de score van Eurostars in het veld 'score_eurostars' stond. In dit voorbeeld zijn beide scores in een veld samengevoegd.

Tabel 1.1 Overzicht van gegevens in het projecten- en partnerbestand van RVO.nl

Projectenbestand	Partnerbestand
Project ID	Project ID
Projectnaam	
Programma	Programma
Deelprogramma	Deelprogramma
Thema	Thema
Regeling	Regeling
Naam penvoerder	Naam partner organisatie
KvK-nummer penvoerder	KvK-nummer partner organisatie
Dossierstatus	Dossierstatus
Gevraagde subsidie	Totaal ingediende projectkosten per partner
Toegekende subsidie	Totaal gevraagde subsidie per partner
Vastgestelde subsidie	Totaal toegekende projectkosten per partner
Eurostars: Projectkosten internationaal gevraagd	Gecorrigeerde subsidie totaal
Eurostars: Projectkosten Nederland gevraagd	
Betalingen	
Eurostars: projectstatus	
Jaar (van verplichting)	
Aanvangsdatum	
Einddatum	
Totaalscore	
Deelscores	
Afkappunt	
Ranking	
Eurostars: Nederlandse ranking	

Bron: Panteia, op basis van RVO.nl

2. Splitsen van variabelen

Een aantal variabelen in het veld bevatten dusdanig veel informatie dat we ze ten behoeve van de analyses en het maken van selecties hebben gesplitst in meerdere velden. Zo bevatte het bestand bijvoorbeeld een veld 'Jaar van verplichting'. In dit veld was niet alleen het jaar opgenomen, maar ook het label 'Afgewezen project'. We hebben een aparte variabele aangemaakt per instrument en per call of het project is afgewezen dan wel is toegewezen. Hierdoor is het voor iedere organisatie duidelijk of ze binnen een bepaald instrument de subsidie hebben toegekend, afgewezen of geen voorstel hebben ingediend. In de databestanden van RVO.nl werd bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt naar Eureka Individuele Projecten en Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten. In het analysebestand is dit onderscheid wel aangebracht.

3. Ontdubbelen binnen referentiecodes

Ieder project heeft zijn eigen referentiecode. Bij sommige projecten zagen we binnen eenzelfde referentie een partner meerdere keren voorkomen. Belangrijkste oorzaak was

in dat geval dat de deelnummerol van een partner was gewijzigd. Voor regression discontinuity is het niet van belang welke rol wordt meegenomen. Immers, de partner is een van de aanvragers binnen het project. Dubbele partners binnen een project zijn dan ook verwijderd, zodat een partner binnen een referentiecode slechts een keer mee telt.

4. Tekstvariabelen omzetten in numeriek

Sommige variabelen bevatten alleen tekst. We hebben deze tekst gehercodeerd tot numerieke variabelen. Voor verdere analyses is het makkelijker om met deze numerieke te werken. Bijvoorbeeld de toegekende subsidiebedragen werden ingelezen als tekst. Om het gemiddelde toegekende subsidiebedrag per instrument te bepalen, is met de numerieke waarden gerekend.

5. Variabelen verwijderen

Voor de koppeling aan de microdatabestanden van het CBS en de regression discontinuity zijn een deel van de variabelen niet nodig. Deze variabelen hebben we uit het bestand verwijderd dat ter koppeling is aangeboden aan het CBS om matching met CBS-bestanden en het WBSO-gebruikersbestand van RVO.nl. mogelijk te maken. Wel zijn een deel van deze variabelen gebruikt bij het maken van de beschrijvende analyses ten behoeve van het doelgroepbereik.

6. Nullen vertalen naar ontbrekende waarden

In de bestanden van RVO.nl stond soms bij een bedrag meerdere malen de waarde nul. Navraag bij RVO.nl leverde op dat dit eigenlijk geen nul betrof, maar dat het om een missende waarde ging. In het analysebestand zijn deze nullen vervangen door missende waarden, zodat de 'onterechte' nullen niet in de berekening konden worden meegenomen.

Het aantal ondersteunde projecten, het aantal afgewezen projecten en het aantal ondersteunde deelnemers per jaar in de periode 2008-2012 is opgenomen in hoofdstuk 3 van de hoofdrapportage.

Het aanvragersbestand dat is samengesteld op basis van de data van RVO.nl bevat een grote hoeveelheid aan informatie en basisgegevens die essentieel zijn voor de uitgevoerde evaluatie. Eén van de doelen van de evaluatie is de effectiviteit en doelmatigheid van de instrumenten te meten. Hiervoor wordt het effect van de subsidies verstrekt vanuit Eureka en Eurostars op diverse outcome indicatoren empirisch gemeten. Deze indicatoren komen niet voor in het aanvragersbestand van RVO.nl. Om inzicht te krijgen in de impact op deze indicatoren is het daarom zaak het aanvragersbestand te koppelen aan microdatabestanden die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) beschikbaar stelt voor statistisch onderzoek voor wetenschap en beleid.

Ten behoeve van het aanbieden van het aanvragersbestand aan het CBS zijn nog de volgende selecties doorgevoerd:

1. Verwijderen regels zonder Kamer van Koophandel-nummer

Alle regels waarvan het Kamer van Koophandel-nummer leeg was, zijn verwijderd. Het CBS kan lege velden niet koppelen aan bedrijfseenheden en ondernemingengroep.

2. Verwijderen van partijen

Partijen zoals intermediairs en het college van beroep voor het bedrijfsleven zijn uit het aanvragersbestand verwijderd, omdat zij niet of nauwelijks betrokken zijn bij de uitvoering van de projecten. Zij helpen alleen bedrijven en/of kennisinstellingen bij het aanvragen van de subsidie.

Het aanvragersbestand is op dusdanige wijze getransformeerd en ingericht dat op eenvoudige wijze de CBS microdatabestanden te koppelen zijn. Voor deze exercitie zijn alle gegevens van een aanvragende partij op een regel gezet, omdat zogenaamde many-to-many koppelingen niet mogelijk zijn.

In tabel 1.2 is het aantal unieke aanvragers per instrument per jaar in de periode 2008-2012 opgenomen. Deze aantallen vormen het vertrekpunt voor de koppelingen bij het CBS.

Tabel 1.2 Aantal unieke aanvragers per instrument met KvK-nummer voor koppeling met microdatabestanden van het CBS

	2008	2009	2010	2011	2012	Totaal*
Eurostars						
Toegekend	9	16	27	25	44	103
Afgewezen	5	8	21	63	66	121
Totaal	14	24	48	88	110	224
Eureka Individuele Projecten						
Toegekend	23	52	26	12	-	99
Afgewezen	49	30	23	61	-	115
Totaal	72	82	49	73	-	214
Eureka Clusters						
Toegekend	28	33	18	12	25	66
Afgewezen	14	12	28	19	17	60
Totaal	42	45	46	31	42	126
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten						
Toegekend	33	26	25	26	-	93
Afgewezen	51	49	25	75	-	153
Totaal	84	75	50	101	-	246
TOTAAL**						
Toegekend	89	118	84	68	66	376
Afgewezen	93	83	77	181	77	327
Totaal	182	201	161	249	143	703

* Optelling van de aantallen per jaar is niet gelijk aan het totaal, omdat organisaties in meerdere jaren een aanvraag kunnen hebben ingediend.

** Inclusief JTI's.

Bron: Panteia, 2014 op basis van RVO.nl

1.2 Verrijking analysebestand met CBS microdata

Dit deel van de onderzoeksverantwoording gaat eerst in op de potentiële indicatoren die van belang kunnen zijn voor deze evaluatie. Vervolgens worden de beschikbare statistieken en enquêtes van het CBS besproken waar deze informatie uit geput kan worden. Omdat enquêtes veelal slechts een deel van de populatie ondervragen, is het niet mogelijk om voor alle bedrijven uit het aanvragersbestand van RVO.nl gegevens te verzamelen. Daarna wordt ingegaan op het verschil tussen de diverse observatie-eenheden die het CBS gebruikt. Een overzicht van de behaalde koppelpercentages

wordt daarom ook gepresenteerd. Tot slot wordt nog een korte beschrijving gegeven van het uiteindelijke analysebestand.

Impact van Eureka en Eurostars op outcome indicatoren

De twee kerndoelstellingen van Eureka en Eurostars zijn het vermeerderen van de internationale technologische samenwerking en ook het verbeteren van de kwaliteit hier van, en het stimuleren van uitgaven aan Speur en Ontwikkeling (S&O). De twee primaire maatstaven zijn dus samenwerking op het gebied van innovatie en uitgaven aan S&O.

Meer uitgaven aan S&O vertalen zich naar een grotere innovativiteit en via een verbeterde arbeidsproductiviteit ook naar betere bedrijfsprestaties. Voorbeelden van dergelijke prestatie indicatoren zijn omzet, productiviteit, werkgelegenheid en export.

Bron van outcome indicatoren: statistieken en enquêtes

Maatstaven van innovatie kunnen uit de twee S&O- en innovatie-enquêtes van het CBS worden afgeleid: de Community Innovation Survey (CIS) en de Research Technological Development (RTD) enquête. Beiden worden tweejaarlijks afgenomen in elkaar afwisselende jaren. De CIS is de meer uitgebreide van de twee en beschikt over meer variabelen en diepergaande vragen. Omdat beiden enquêtes onder steekproeven van bedrijven zijn en onder meer de groep bedrijven met niet meer dan tien werkzame personen uitsluiten, is ook een beroep gedaan op de WBSO-administratie van RVO.nl. Het WBSO-bestand bevat een indicatie van de S&O-loonuitgaven van alle bedrijven die WBSO aanvragen.

Maatstaven van bedrijfsprestaties kunnen worden afgeleid uit de Statistiek Niet-financiële Ondernemingen (NFO), met daarin balans- en resultatenrekeninggegevens van alle rechtspersonen in het Nederlandse niet-financiële bedrijfsleven. Een aanvullende bron zijn de btw-aangiften, waaruit ook informatie over import en export kan worden afgeleid. Ten slotte is het Algemeen Bedrijvenregister onmisbaar. Dit register bevat informatie over alle bedrijven in Nederland en is noodzakelijk om de bedrijven in het aanvragersbestand van RVO.nl aan de andere CBS-bestanden te koppelen. De genoemde statistieken, enquêtes en databestanden worden kort toegelicht.

Algemeen Bedrijvenregister (ABR)

Alle bedrijven in Nederland zijn opgenomen in een basisregister dat is gebaseerd op inschrijving bij de Kamer van Koophandel en gegevens van de Belastingdienst. Deze CBS-statistiek is daarom onmisbaar wanneer analyses op bedrijfsniveau moeten worden uitgevoerd. Het register bevat tevens basiskennmerken van de bedrijven zoals de sector waarin zij werkzaam zijn en een indicatie van het aantal werkzame personen. Het ABR is voor alle jaren uit de analyseperiode beschikbaar.

Community Innovation Survey (CIS)

Eens in de twee jaar zet het CBS een grootschalige enquête uit op het gebied van innovatie onder een steekproef van alle bedrijven met ten minste tien werkzame personen. Dit gebeurt in alle even jaartallen. De meest recente meting waarover data beschikbaar zijn, vond plaats in 2010. In de enquête zijn relevante vragen opgenomen met betrekking tot samenwerking in innovatie met andere bedrijven of instellingen, over de innovativiteit van bedrijven, over de uitgaven aan S&O en over het aantal werknemers dat zich bezighoudt met innovatie. De CIS is beschikbaar voor twee jaar in de evaluatieperiode, te weten 2008 en 2010.

Research Technological Development (RTD) enquête

In de jaren waarin de CIS niet wordt afgenomen, wordt een kleinschaliger enquête afgenomen onder een steekproef van bedrijven met ten minste tien werkzame personen. De meest recente meting waarover data beschikbaar zijn, vond plaats in 2011. De focus van deze enquête ligt nadrukkelijker alleen op S&O en biedt dus wel informatie over uitgaven aan S&O en de omvang van het betrokken personeel, maar heeft geen bredere innovatiemaatstaven en informatie op het gebied van samenwerking. De RTD is beschikbaar voor twee jaar in de evaluatieperiode, te weten 2009 en 2011.

WBSO-administratie

De WBSO is net als de Eureka en Eurostars regelingen er op gericht de innovativiteit van bedrijven te stimuleren. Er is dus redelijkerwijs een aanzienlijke overlap te verwachten tussen gebruikers van deze regelingen. In het kader van de WBSO-administratie van RVO.nl worden aanzienlijk minder innovatie indicatoren verzameld dan in de CIS. Van belang zijn de uren besteed aan S&O die worden opgegeven voor de WBSO en een vertaling van deze uren naar S&O-loonuitgaven. Het meest voorname voordeel dat de WBSO bestanden bieden, is dat het een administratie betreft van *alle* deelnemers aan de regeling en dus ook de kleine bedrijven met minder dan tien werkzame personen.

De WBSO-gebruikersbestanden zijn beschikbaar voor de jaren 2005-2012. Voor bijna ieder jaar zijn twee separate bestanden beschikbaar: één met informatie voor inhoudingsplichtige bedrijven en één voor zelfstandigen. De twee bestanden verschillen in een belangrijk opzicht. Bij de zelfstandigen ontbreekt de variabele die de totale S&O loonuitgaven meet, omdat zelfstandigen immers geen loon betalen, maar zelf de winst uit hun onderneming genieten. Voor deze groep is het S&O loonbedrag benaderd door het gemiddelde S&O-uurloon in ieder jaar te vermenigvuldigen met het aantal aan S&O bestede uren.

Statistiek Niet-financiële ondernemingen (NFO)

Balans- en resultatenrekeninggegevens van het niet-financiële bedrijfsleven met rechtspersoonlijkheid in Nederland worden in beeld gebracht in de NFO. Het bestand is opgebouwd vanuit een enquête afgenomen door het CBS onder alle grote bedrijven, de Statistiek Financiën Grote Ondernemingen (SFGO) en gegevens uit de vennootschapsbelastingaangifte van de belastingdienst uit een database van het ministerie van Financiën voor kleine ondernemingen (SFKO). De SFO-enquête is feitelijk integraal en wordt aan alle bedrijven met (per 2011) een omzet groter dan 40 miljoen euro uitgezonden. Voor 2011 lag deze grens op 23 miljoen euro. Ook de SFKO is een enquête. De NFO is tot en met 2011 beschikbaar.

De NFO bevat geen gegevens voor bedrijven zonder rechtspersoonlijkheid. Dit zijn bijvoorbeeld eenmanszaken en bedrijven verenigd onder een Vennootschap onder Firma (VOF). Bovendien zijn financiële instellingen uitgesloten. Met bedrijven zonder rechtspersoonlijkheid wordt een aanzienlijke groep bedrijven uitgesloten: 75% van alle bedrijven heeft geen rechtspersoonlijkheid. Dit komt onder meer door het hoge aantal zzp'ers in Nederland. Gezien het meer risicovolle karakter dat kleeft aan innovatiewerkzaamheden is het echter onwaarschijnlijk dat bedrijven zonder rechtspersoonlijkheid aanspraak doen op Eureka en Eurostars.

Btw-bestanden

De btw-bestanden bevatten aangiftegegevens over de omzetbelasting en zijn bruikbaar om, naast de netto omzet, ook een beeld te verschaffen over de import en

export door bedrijven. De bestanden bevatten witte vlekken voor die activiteiten die zijn vrijgesteld van omzetbelasting. Belangrijk voordeel van de btw-bestanden is dat zij (in principe) integraal zijn en dus alle Nederlandse bedrijven bevatten. De btw-bestanden zijn voor alle jaren in de evaluatieperiode beschikbaar.

Observatie-eenheden bedrijven

Bedrijven komen op verschillende manieren voor in de statistieken en enquêtes van het CBS. Er kan ruwweg een onderscheid gemaakt worden tussen bedrijfseenheid (BE) en ondernemingengroepen (OG). De ondernemingengroep is de meest omvattende verzameling van in Nederland gevestigde juridische personen en vertegenwoordigt de feitelijke actor in financiële processen. De bedrijfseenheid is de feitelijke actor in het productieproces en is autonoom en marktgericht. De ondernemingengroep ligt feitelijk op een hoger aggregatieniveau dan dat van de afzonderlijke bedrijfseenheid, ten minste in die gevallen dat meer bedrijfseenheden samen een ondernemingengroep vormen. Het kan worden gezien als het concernniveau.

Concreet betekent dit dat sommige statistieken en enquêtes informatie op BE-niveau (CIS, RTD, btw) bevatten en anderen op OG-niveau (WBSO, NFO). Daarom zijn bij het CBS twee analysebestanden opgesteld: één bestand dat het aanvragersbestand van RVO.nl aan statistieken op BE-niveau koppelt en één bestand dat het aan statistieken op OG-niveau koppelt. Zoals deze onderzoeksverantwoording duidelijk zal maken, zijn de koppelpercentages van de BE-statistieken zo laag, dat uiteindelijk alleen met het andere analysebestand wordt gewerkt. Bovendien heeft het invloed op het aantal unieke bedrijven dat voorkomt in het analysebestand. Het aanvragersbestand van RVO.nl is op het niveau van inschrijvingen in de Kamer van Koophandel. Bij één KvK-nummer kunnen meerdere bedrijfseenheden horen en meerdere KvK-nummers of meerdere bedrijfseenheden kunnen weer onderdeel uitmaken van één OG.

Unieke waarnemingen en uitval tijdens het koppelen

Niet alle bedrijven die voorkomen in het aanvragersbestand van RVO.nl komen ook voor in de hierboven genoemde statistieken en enquêtes. Enquêtes worden veelal afgenomen onder een zorgvuldig geselecteerde steekproef aan bedrijven waarmee het mogelijk is om uitspraken te doen over de gehele populatie aan bedrijven. Hoewel het dus wel mogelijk is om met daaraan ontleende cijfers uitspraken te doen over een hele populatie, levert dit praktische problemen op bij koppeling aan andere microdatabestanden. Simpelweg niet alle bedrijven uit het aanvragersbestand komen voor in de steekproef van een enquête. In tabel 1.3 wordt een overzicht gegeven van het aantal unieke waarnemingen afhankelijk van de gebruikte observatie-eenheid en welk aandeel van de bedrijven in het aanvragersbestand aan de CBS statistieken en enquêtes is te koppelen.

De tabel laat duidelijk zien dat er per Kamer van Koophandel-nummer meerdere bedrijfseenheden (BE) van het CBS kunnen bestaan en dat de ondernemingengroep (OG) een meer overkoepelend concept is, waarvan er dus ook minder overblijven. De koppeling met de twee S&O-enquêtes, de CIS en de RTD, laat zien dat de matching resulteert in erg lage aantallen bedrijven per instrument waar analyses op kunnen worden uitgevoerd. Feitelijk zijn de CIS en RTD onvoldoende dekkend voor een evaluatie die is ingestoken op het niveau van de individuele bedrijven. Daarmee komt samenwerking in innovatie dus als bruikbare outcome indicator te vervallen.

De NFO levert een betere dekking op maar ook bij deze koppeling verdwijnen relatief veel observaties. Dit betekent dat er ook weinig observaties overblijven voor analyses op enkele voorname hogere orde outcome indicatoren.

Tabel 1.3 Aantal waarnemingen in analysebestand en koppelpercentages

<i>aantal unieke waarnemingen RVO.nl</i>	703
aantal unieke waarnemingen BE	745
koppelpercentage CIS	28%
koppelpercentage RTD	27%
koppelpercentage btw	100%
aantal unieke waarnemingen OG	627
koppelpercentage WBSO	82%
koppelpercentage NFO	51%

Bron: Panteia, 2014 o.b.v. aanvragersbestand Eureka en Eurostars van RVO.nl en CBS microdata

Keuze voor S&O-loonuitgaven

Buiten de btw-bestanden levert de WBSO-administratie het hoogste koppelpercentage: maar liefst 82% van de aanvragers van een subsidie uit de Eurostars- of Eureka-instrumenten heeft ook een aanvraag voor WBSO ingediend. Deze administratie bevat een goede proxy voor de totale uitgaven aan S&O van bedrijven: de uitgaven aan S&O-lonen.

De WBSO is een fiscale maatregel die uitgaven aan S&O stimuleert door gerelateerde loonkosten te verlagen. Deze verlaging vindt plaats via een afdrachtvermindering in de aangifte loonheffingen voor inhoudingsplichtigen en een aftrekpost voor de groep belastingplichtigen. Enkel uren die aan bepaalde typen S&O-projecten zijn besteed, komen hiervoor in aanmerking. Bedrijven dienen een aanvraag in voorafgaand aan de periode waarin de S&O-uitgaven gedaan worden. In hun aanvraag geven zij het aantal verwachte S&O-uren op. RVO.nl, het toenmalige RVO.nl, houdt een administratie met de opgegeven uren bij en vertaalt deze uren naar S&O-loonuitgaven. Deze variabele bevat dus nadrukkelijk alleen de S&O-loonuitgaven die opgegeven zijn voor de WBSO. Uitgaven besteed aan marktonderzoek, organisatie en administratie en werkzaamheden buiten de EU zijn hier niet in opgenomen.

Met het oog op het matige resultaat van de koppelingen van het aanvragersbestand aan diverse voornamen CBS enquêtes is er voor gekozen ons primair te richten op de eerste-orde-effecten van de subsidies, te meten via de S&O-loonuitgaven.

2 Methodologische verantwoording econometrische analyses

Het gebruik van een controlegroep in evaluaties is van essentieel belang voor het bewaren van de interne validiteit van een evaluatieonderzoek: kan een causaal verband worden vastgesteld binnen de context van het huidige onderzoek? Een goede controlegroep verzekert dat veranderingen over de tijd bij de experimentele groep *anders* dan veranderingen bij de controlegroep het gevolg zijn van een *interventie*, in dit geval een subsidie. Als er geen willekeurige toekenning van een instrument plaatsvindt, bestaat het risico van selectiebias: de groepen zijn voorafgaand aan de subsidie niet aan elkaar gelijk. Een correcte samenstelling van de controlegroep is dus van groot belang in een evaluatieontwerp. Binnen deze evaluatie is dit bereikt met behulp van de regression discontinuity aanpak.

Het onderdeel van de methodologische verantwoording dat is opgenomen in deze bijlage gaat nader in op deze techniek en presenteert een zeer gedetailleerde uiteenzetting van de te hanteren stappen en de achterliggende theorie. Feitelijk is de hier gepresenteerde tekst een meer uitgebreide versie van hoofdstuk vijf uit de hoofdrapportage. Dezelfde analyses worden gepresenteerd, zij het met een andere output maatstaf. Op die manier dient deze verantwoording ook als input voor een gevoeligheidsanalyse op de gevonden resultaten.

2.1 Uitgaven aan S&O benaderd met S&O-loonuitgaven

De kerndoelstellingen die met behulp van de Eureka- en Eurostars-instrumenten getracht worden te realiseren zijn groei in internationale technologische samenwerking en verbetering van deze samenwerking, evenals het stimuleren van uitgaven aan S&O. Dit zijn de eerste-orde-effecten die onderzocht dienen te worden. Dit onderzoek richt zich op de meest primaire van deze twee outcome maatstaven: de uitgaven aan S&O.

De keuze voor alleen uitgaven aan S&O-lonen is hoofdzakelijk pragmatisch ingegeven. De bron van dit cijfer (WBSO-administratie van RVO.nl) levert een aanzienlijk betere koppeling met het aanvragersbestand op dan de bron van de samenwerkingscijfers (de Community Innovation Survey, CIS). Bij de koppeling aan de CIS wordt het aantal resterende observaties onbruikbaar laag: slechts 28% kan gekoppeld worden. Aan de WBSO administratie kan 82% gekoppeld worden. Dit is nader toegelicht in het deel van de onderzoeksverantwoording dat de totstandkoming van het analysebestand beschrijft, opgenomen in Bijlage 1.

Winsorising van de waarnemingen

De effectschattingen verkregen via regressiemodellen zijn gevoelig voor uitbijters. Dit zijn extreme waarden die buiten de reguliere verdeling van waarnemingen binnen een verband vallen. Bij de veronderstelling dat er een positief verband is tussen score en uitgaven aan S&O-lonen, zou dit bijvoorbeeld een bedrijf kunnen zijn met een erg lage score en tegelijkertijd erg hoge S&O-lonen.

Met dergelijke uitbijters kan op verschillende manieren worden omgegaan. Het is niet ongebruikelijk om een bepaald percentage van de laagste en hoogste waarden te trimmen. Dit houdt in dat deze waarden simpelweg verwijderd worden. Het nadeel van deze aanpak is dat dit het aantal observaties vermindert. Gezien de relatief beperkte omvang van het aantal bedrijven in het analysebestand is dit niet wenselijk. Het door

ons gehanteerde alternatief is *Winsorising*. Hierbij wordt een bepaald percentage van de laagste en hoogste waarden niet verwijderd, maar vervangen voor de corresponderende percentiel waarde. *Winsorising* op 1% betekent dus dat de hoogste 1% aan waarnemingen wordt vervangen door de waarde van het 99^e percentiel en de laagste 1% aan waarnemingen wordt vervangen door de waarde van het 1^e percentiel. Alle analyses zijn op zowel getrimde als via *Winsorising* bewerkte data uitgevoerd.

2.2 Regression discontinuity stappenplan

Het primaire uitgangspunt van de onderzoeksaanpak voor de evaluatie van Eureka en Eurostars is het gebruik van de regression discontinuity methode om het lokale effect van deelname aan de regelingen rondom een afkappunt vast te stellen. Deze techniek wordt in dit deel besproken. Na een korte introductie tot de techniek wordt een stappenplan doorlopen waarin de verschillende fasen die onderdeel uitmaken van de techniek worden toegelicht en enkele eerste voorbeeldresultaten worden besproken.

Introductie tot regression discontinuity

Idealiter worden effecten van te evalueren instrumenten gemeten door een sociaal experiment op te zetten. In een dergelijk experiment worden subsidies op willekeurige basis toegekend. Subsidies via de Eureka- en Eurostars-instrumenten worden echter niet willekeurig toegekend via een lotingprocedure. Wanneer de omstandigheden zich niet lenen voor een sociaal experiment, kunnen wel methoden gebruikt worden die de effecten van een natuurlijk experiment meten. Een natuurlijk experiment doet zich voor wanneer een experimentele en controlegroep bij "toeval" door een regeling gevormd worden. De regression discontinuity methodiek wordt wel als de beste benadering van een gerandomiseerd onderzoek beschouwd (Linden & Adams, 2012:318).¹

Deze techniek kan toegepast worden wanneer toekenning van een interventie, in dit geval de verstrekte subsidies, gebeurt op basis van een score. Dit is het geval bij de Eureka- en Eurostars-instrumenten. Aanvragers dienen een projectvoorstel in dat door een internationale jury of nationaal contactpunt wordt beoordeeld op een aantal vooraf bepaalde criteria. Bij een voldoende score wordt subsidie toegekend op basis van de ranking zolang het nationale budget toereikend is. Dit is het punt waar de experimentele of interventiegroep (de groep die wel een subsidie krijgt) kan worden onderscheiden van de controlegroep (de groep bedrijven die geen subsidie kreeg).

Het idee achter de techniek is dat er zich rondom de score die het afkappunt vormt een discontinuïteit in een outcome variabele voordoet: bedrijven die net wel subsidie hebben ontvangen doen dan bijvoorbeeld meer aan internationale samenwerking op het gebied van innovatie of hebben een hogere omzet als gevolg van het innovatieproject dan bedrijven die net geen subsidie hebben ontvangen. Met de regression discontinuity methode wordt feitelijk een lokaal effect geschat dat zich precies rond de afkapscore voordoet. Rondom dit punt wordt in theorie de ideale controlegroep gevormd van bedrijven die net geen subsidie hebben ontvangen voor de vergelijking met de bedrijven die net wel een subsidie hebben ontvangen. Het enige verschil is het daadwerkelijke ontvangen van de subsidie. Voorwaarde hiervoor is dat er geen sprake kan zijn van manipulatie van de score. Wanneer aan deze voorwaarde is voldaan, meet de waargenomen discontinuïteit de impact van de ontvangen subsidies op de outcome variabele.

¹ Linden, A. & J.L. Adams (2012), Combining the regression discontinuity design and propensity score-based weighting to improve causal inference in program evaluation, *Journal of Evaluation in Clinical Practice* 18, (2), 317-325.

Regression discontinuity stappenplan

Een serie stappen moeten doorlopen worden in het toepassen van de regression discontinuity aanpak in een evaluatieontwerp. Deze stappen worden hier genoemd en kort toegelicht. Het vervolg van dit stuk volgt de structuur uiteengezet in dit stappenplan en wordt iedere stap nader uitgewerkt in een eigen paragraaf.

1. Manipulatie van de scores

Verzamel zoveel mogelijk informatie over de beoordelingsprocedure van de projectvoorstellen en het toekenningsproces van de subsidies. Maak op basis van deze informatie een inschatting of manipulatie van de score en het afkappunt mogelijk zijn door de aanvragende én de toekennende partij. Test vervolgens visueel of er sprake is van manipulatie. Plot hiervoor grafieken van de dichtheidsfuncties, waarbij per score het aantal projectaanvragen wordt weergegeven. Wanneer er zich een sprong in de dichtheid voordoet rondom de afkapscore, kan dit duiden op manipulatie.

2. Visuele controles verband score en outcome variabele

Mogelijk de meest voorname stap in de procedure is het visueel controleren van het verband tussen de scoringsvariabele en de outcome variabelen. Hierbij wordt gezocht naar een discontinuïteit in de outcome variabele rondom het afkappunt. Als deze visuele controle al geen discontinuïteit laat zien, is het zeer onwaarschijnlijk dat een effect van de interventie vastgesteld kan worden. Deze grafieken laten ook zien wat de vorm is van het *overall* verband tussen de twee variabelen: is er sprake van een lineair of polynoom verband en, in dit laatste geval, hoeveel polynomen zijn waarneembaar in het verband?

De discontinuïteit moet zich rond het afkappunt voordoen. Controleer ook of er zich elders een discontinuïteit voordoet. Wanneer dit het geval is, is er sprake van andere factoren die het verband beïnvloeden.

3. Keuze tussen sharp en fuzzy ontwerp

Het standaard regression discontinuity ontwerp gaat er van uit dat de score volledig bepaalt of bedrijven de subsidie toegekend krijgen. Dan is er sprake van een *sharp* ontwerp. In werkelijkheid kan dit verband minder rechtlijnig zijn: er is kans op zogenaamde *no-shows* (bedrijven die wel voldoende scores, maar uiteindelijk van de subsidie afzien) en *crossovers* (bedrijven die aanvankelijk onvoldoende scores, maar toch subsidie ontvangen). Bij een *fuzzy* ontwerp zal het geschatte effect wat minder zuiver en daardoor kleiner zijn.

4. Keuze tussen parametrische en niet-parametrische modellen

Maak een keuze tussen parametrische en niet-parametrische modellen om tot de optimale specificatie van het te schatten model te komen. Bij parametrische modellen worden alle observaties in het model meegenomen, bij niet-parametrische modellen wordt de analyse beperkt tot waarnemingen die zich rondom het afkappunt bevinden.

5. Regression discontinuity schattingen

Voer schattingen uit om de omvang en de significantie van de discontinuïteit, en daarmee van de impact van de subsidies op de outcome variabelen, te bepalen.

2.3 Manipulatie van de scores

Om de validiteit van het regression discontinuity ontwerp te garanderen, is het een vereiste dat scores van ingediende projectvoorstellen en het uiteindelijke afkappunt onafhankelijk van elkaar bepaald worden. Manipulatie is mogelijk als de beoordelaars kennis hebben van het punt waarop de subsidie net wel of net niet verleend wordt, de zogenaamde afkapscore. Om te beoordelen of manipulatie van de scores aan de orde is, is een adequate beschrijving nodig van het beoordelings- en scoringsproces.

Vijf financiële instrumenten zijn onderwerp van deze evaluatie. Het beoordelings- en toekenningsproces is voor ieder instrument op een iets afwijkende wijze ingericht, met eigen criteria en verschillende partijen, maar grofweg is de gang van zaken in twee algemene procedures te onderscheiden.² In tabel 2.1 wordt een schematisch overzicht gegeven van de beoordelingsprocedure. Na de tabel volgt een toelichting.

Tabel 2.1 Beoordelingsprocedure Eureka en Eurostars

	<i>Europese beoordeling</i>	<i>Nederlandse beoordeling</i>	<i>Nederlandse subsidie toekenning</i>	<i>Label benodigd</i>
Eurostars	x		x	
Eureka Individuele Projecten		x	x	x
Eureka Clusters	x	x	x	x
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten		x	x	x
JTI's	x		x	

Bron: Panteia, 2014

Europese beoordeling en Nederlandse verdeling: Eurostars, Eureka Clusters en JTI's

Bij Eurostars, de Eureka Clusters en de JTI's beoordeelt een onafhankelijk internationaal panel alle ingediende projectvoorstellen op basis van vaste criteria. Projecten krijgen op basis van deze criteria een score en worden aan de hand van die score op een ranking lijst gezet. Alle projecten die een voldoende score hebben behaald, kunnen daarna bij het nationale contactpunt (RVO.nl) een officiële subsidieaanvraag indienen. Het nationale contactpunt zorgt dan voor de verdeling van de beschikbare subsidie via de eigen tenderprocedure, waarbij de internationale ranking wordt gevolgd. De subsidie wordt toegekend op basis van de ranking lijst van de internationale jury, totdat het Nederlandse budget (inclusief de 'top up' van de Europese Commissie) binnen de betreffende tender is uitgeput.

Nederlandse beoordeling en verdeling: Eureka Individuele Projecten, Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten

Eureka Individuele Projecten kennen een nationale beoordeling en een internationale toets ter verkrijging van het Eureka label. De toekenning van het Eureka label is een vereiste om de subsidie ook daadwerkelijk toegekend te krijgen. Voor die internationale toets dient de aanvrager een voorstel in bij het nationale contactpunt (RVO.nl) voor Eureka in het land van vestiging van de projectleider. De subsidie wordt toegekend op basis van de ranking lijst, totdat het Nederlandse budget binnen de betreffende tender uitgeput is.

² Zie voor een nadere beschrijving van de beoordelingsprocedures hoofdstuk 2 van de hoofdrapportage van de Evaluatie van Eureka en Eurostars.

De projecten met Geïndustrialiseerde Landen werden beoordeeld met en gefinancierd uit dezelfde tenders als de Eureka Individuele Projecten. Projecten met Opkomende Markten werden apart beoordeeld door de Adviescommissie Internationaal Innoveren.

Manipulatie van de scoringsprocedure is onwaarschijnlijk

De beoordelingsprocedure van alle instrumenten is vooraf vastgelegd. De afkapscore wordt bovendien per tenderprocedure, per jaar en per instrument op het laatste moment vastgesteld en volledig bepaald door de omvang van het beschikbare budget en de omvang van ingediende projecten. Dit maakt het zeer onwaarschijnlijk dat aanvragende bedrijven invloed kunnen uitoefenen op de uiteindelijke score die zij krijgen. Bovendien bestaat er bij de instrumenten Eurostars, Eureka Clusters en JTI's een toegevoegde barrière voor manipulatie, omdat de aanvraagbeoordeling wordt uitgevoerd door een orgaan dat volledig losstaat van het nationale contactpunt dat de effectieve afkappunt bepaalt.

Visuele controle op manipulatie: plot de dichtheidsfuncties

De hiervoor beschreven scoringsprocedure maakt manipulatie onwaarschijnlijk. De eerste visuele controle van de data is er op gericht om ons ervan te verzekeren dat er zich ook daadwerkelijk geen manipulatie van de scores heeft voorgedaan. Wanneer de aanvragende bedrijven de score kunnen beïnvloeden, zou dit zich uiten in clustering van projecten vlak boven het afkappunt en een afwezigheid van projecten vlak onder het afkappunt. Anders gezegd, als zich een *sprong* in de verdeling voordoet rondom het afkappunt, kan dit een teken zijn van manipulatie. Dit is te meten met de dichtheidsfunctie van de verdeling van de projecten over de scores.

Gestandaardiseerde scores

In figuur 2.1 worden de dichtheidsfuncties geplot van vier financiële instrumenten. Deze grafieken geven een verdeling van de kans op een bepaalde gestandaardiseerde score en laten zien dat de waarnemingen zich centreren rondom het afkappunt. In de grafieken worden gestandaardiseerde scores gebruikt, deze laten de relatieve positie van een toegekende score zien ten opzichte van de afkapscore z :

$$z = \frac{(\text{score} - \text{afkappunt})}{\text{afkappunt}} * 100$$

De toegekende scores zijn op deze manier gestandaardiseerd, omdat het afkappunt binnen ieder instrument per jaar en per call kan veranderen en omdat de verschillende instrumenten worden gescoord op afwijkende schalen. De dichtheidsfuncties zijn voor slechts vier van de vijf financiële instrumenten geplot, omdat er bij de JTI's simpelweg te weinig informatie beschikbaar is over (op Europees niveau) afgewezen aanvragen.³

De vier grafieken in de linkse kolom maken duidelijk dat er zich *geen* dip in de kansdichtheid vlak onder het afkappunt voordoet. De grafieken van de drie Eureka-instrumenten wijzen eerder op een dip vlak *boven* de afkapscore: de kans op een score vlak boven het afkappunt is dus juist eerder lager dan de kans op een score net iets lager dan de afkapscore.

³ Panteia heeft van RVO.nl informatie ontvangen over op Europees niveau afgewezen JTI's, maar deze beschikten niet over een Kamer van Koophandel-nummer en konden derhalve niet worden gebruikt voor de analyses op bedrijfsniveau.

McCrary toets voor sprong in scoredichtheid

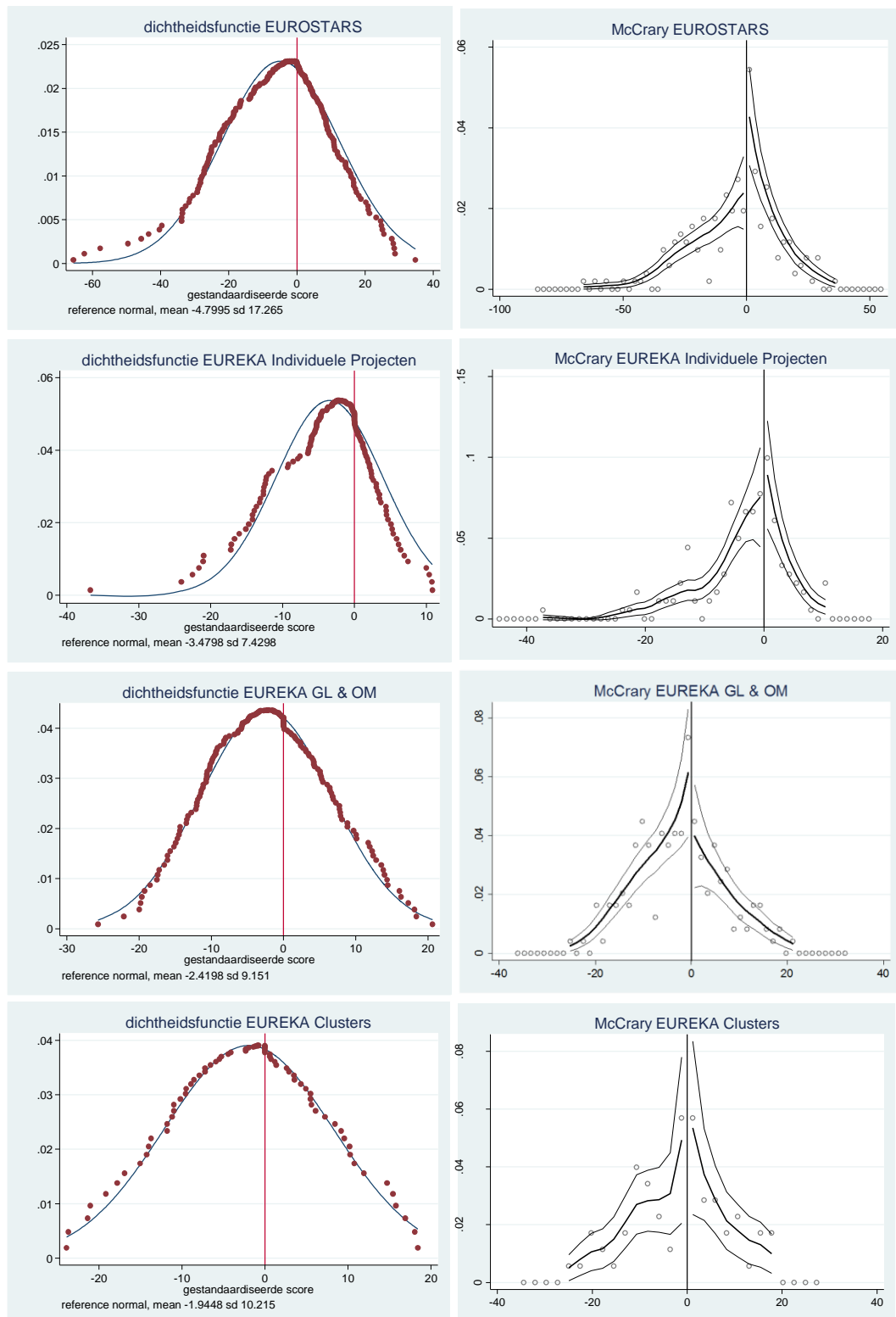
De rechterzijde van figuur 2.1 toont per instrument de grafische weergave van de statistische toets van McCrary (2008).⁴ Deze formele empirische toets controleert of er zich een sprong in de verdeling van bedrijven rondom de afkapscore voordoet door twee onafhankelijke lokale lineaire regressies uit te voeren, één aan iedere zijde van het afkappunt. De logaritme van het verschil in de intercepten van deze twee vergelijkingen mag vervolgens niet statistisch significant afwijken van nul. Wanneer dit wel het geval is, duidt dit op een ongewenst patroon. De middelste lijn in de McCrary figuren is de regressielijn, de twee buitenste lijnen vertegenwoordigen een 95%-betrouwbaarheidsinterval.

---

⁴ Zie McCrary, J. (2008), Manipulation of the Running Variable in the Regression Discontinuity Design: A Density Test, *Journal of Economic Literature*, 142 (2): 698–714.

Figuur 2.1 Dichtheidsfuncties van vier financiële instrumenten

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl;
 GL & OM staat voor Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten; de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en meet nu de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt: $(score - afkappunt) / afkappunt$

De resultaten van de McCrary toets worden gepresenteerd in tabel 2.2. De meest voorname teststatistieken bevinden zich in de tweede en in de laatste kolom van de tabel. De schatting van de omvang van de sprong geeft een indicatie van hoe groot (de logaritme van) het verschil is tussen de intercepten van de twee regressies die geschat zijn rondom de afkapscore. De *t*-waarde van deze schatting geeft aan of de waarde van de sprong statistisch significant afwijkt van nul. Dit blijkt het geval te zijn bij Eurostars. Bij de andere instrumenten is er geen sprake van een ongewenst patroon rondom het afkappunt. Uit de tabel blijkt het belang van de McCrary toets: de geplote dichtheidsfuncties in de linkse kolom van figuur 2.1 doen eerder vermoeden dat het Eurostars-instrument het enige instrument is zónder ongewenst patroon rondom het afkappunt.

Tabel 2.2 Uitkomsten McCrary test voor sprong in de verdeling rondom het afkappunt

<i>Instrument</i>	<i>Omvang sprong schatting</i>	<i>Standaardfout</i>	<i>T-waarde</i>
Eurostars	0,63	0,27	2,36
Individuele Projecten	0,29	0,33	0,86
Clusters	-0,01	0,52	-0,02
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	-0,47	0,33	-1,43

Bron: Panteia, 2014

Conclusie: mogelijk sprake van manipulatie bij Eurostars

In tegenstelling tot wat de grafische plots van de dichtheidsfuncties mogelijk doen vermoeden, is er volgens de McCrary toets juist bij Eurostars sprake van een ongewenst patroon rondom het afkappunt en dus van mogelijke manipulatie van de score en/of het afkappunt. Jacob et al. (2012:43)⁵ wijzen er op dat het regression discontinuity ontwerp nog steeds valide kan zijn zolang de aanvragende bedrijven geen volledige controle hebben over de scoring.

2.4 Visuele controle van het verband tussen de score en outcome variabelen

De tweede visuele controle die wordt uitgevoerd bestaat uit het in beeld brengen van het verband tussen de scoringsvariabele en een outcome variabele. Deze stap maakt direct inzichtelijk of er zich rondom het afkappunt een discontinuïteit voordoet in de outcome variabele en is daarmee één van de meest essentiële stappen in de gehele procedure. Wanneer uit deze basis visualisering al geen discontinuïteit blijkt, heeft het al bijna geen zin meer om nog verder te gaan met de techniek: de kans dan nog een statistisch significant effect te vinden is minimaal (Jacob et al., 2012:9).⁶

Keuze voor S&O-loonuitgaven

In deze stap richten wij ons primair op de eerste-orde-effecten van gebruik van de instrumenten. De verwachting is dat bedrijven die subsidie krijgen via de Eureka- en Eurostars-instrumenten meer aan internationale samenwerking zullen doen op het gebied van innovatie en dat hun uitgaven aan S&O zullen toenemen. In de rest van dit onderdeel van de onderzoeksverantwoording zal de focus op deze laatste variabele liggen, in de vorm van de uitgaven aan S&O-lonen die bedrijven moeten opgeven in

⁵ Jacob, R., P. Zhu, M.A. Somers & H. Bloom (2012), A practical guide to regression discontinuity, MDRC, New York City & Oakland, California.

⁶ Ibid.

hun aanvraag voor de WBSO. Deze keus is grotendeels ingegeven door pragmatische overwegingen. Het overgrote deel van de bedrijven die gebruik maken van de Eureka- en Eurostars-instrumenten maakt ook gebruik van de WBSO: 82% van de bedrijven met een aanvraag voor één van deze instrumenten heeft ook een aanvraag voor de WBSO ingediend. Dit betekent dat de koppeling van de twee bestanden een goed resultaat oplevert.⁷ Daarnaast kunnen bedrijven meerdere keren gebruik maken van de WBSO, waardoor er per bedrijf een tijdserie geconstrueerd kan worden⁸. Dit maakt dat de S&O-loonuitgaven een goed uitgangspunt vormen.

Verdeling observaties rondom het afkappunt per instrument

Gebaseerd op het totale aantal waarnemingen en de verdeling van deze waarnemingen aan beide zijden van het afkappunt, zijn de visuele controles uitgevoerd voor drie van de vijf instrumenten: Eurostars, Eureka Individuele Projecten en Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten. In tabel 2.3 wordt een verdeling van het aantal unieke bedrijfseenheden per regeling gepresenteerd. Binnen de instrumenten Eureka Clusters en JTI's zijn op het eerste oog te weinig observaties. Uiteindelijk zijn analyses voor de Clusters alsnog uitgevoerd. De reden voor het zeer beperkte aantal afgewezen JTI's is dat van de bedrijven achter de op Europees niveau afgewezen aanvragen voor dit instrument geen Kamer van Koophandel-nummers beschikbaar zijn. Koppeling aan het WBSO-bestand is voor deze groep niet mogelijk.

Tabel 2.3 Aantal unieke bedrijfseenheden per regeling naar afgewezen en toegekende subsidie

<i>Instrument</i>	<i>Afgewezen</i>	<i>Toegekend</i>
Eurostars	162	85
Eureka Individuele Projecten	112	53
Eureka Clusters	37	29
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	125	65
JTI's	6	47

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl

Het gebruik van *bins* om een patroon te ontwaren

Een eerste stap in het plotten van het verband tussen de scoringsvariabele en de uitgaven aan S&O-lonen is het maken van een puntenwolk, waarbij iedere punt een individueel bedrijf vertegenwoordigt. Zeker bij grote aantallen bedrijven kan het moeilijk zijn om uit een dergelijke grafiek een helder patroon te ontwaren. Om een eventueel patroon helder te krijgen, worden zogenaamde *bins* geconstrueerd. Eén *bin* vertegenwoordigt een bereik binnen de scorevariabele op de *x*-as, waarbij iedere *bin* even groot is. Stel bijvoorbeeld dat de scorevariabele van -20 tot 20 loopt en aan weerszijden van het afkappunt zijn vier *bins*, dan is de breedte van iedere *bin* vijf. Per *bin* wordt vervolgens de gemiddelde waarde van de outcome variabele berekend en deze wordt opgenomen in de grafiek. De regressielijnen die door de grafiek heen worden geplot zijn echter wel gebaseerd op de *onderliggende, individuele* observaties.

De keuze van het aantal *bins* en daarmee van de breedte van een *bin* is van groot belang. Als er meer - en dus smallere - *bins* worden opgenomen, is het gemakkelijker om visueel een patroon te herkennen. Meer *bins* betekent echter ook dat er meer

⁷ Internationale samenwerking op het gebied van S&O kan afgeleid worden uit de Community Innovation Survey (CIS). Deze enquête van het CBS is gebaseerd op een steekproef en wordt alleen afgenomen onder bedrijven met te minste tien werkzame personen. Bij de koppeling aan de CIS wordt het aantal resterende observaties onbruikbaar laag: slechts 28% kan gekoppeld worden.

⁸ De CIS wordt eens in de twee jaar afgenomen en door de steekproeftrekking is het niet zeker dat een zelfde bedrijf ook meerdere keren in de analyseperiode is ondervraagd.

observaties in de uiteinden van de verdeling zitten waar de relatie minder eenduidig kan zijn. Dit veroorzaakt meer ruis in het geplote patroon. Een *bin* moet daarom smal genoeg zijn om een patroon te kunnen herkennen, maar ook breed genoeg zijn om de ruis in de staarten van de verdeling niet te laten overheersen. De *bins* in de grafieken zijn zo gekozen dat ze uit ten minste vijf bedrijven bestaan.⁹

Geplote scenario's

Het blijkt dat het gevonden patroon zeer gevoelig is voor de precieze specificatie die gekozen wordt. Daarom zijn systematisch de volgende scenario's getest voor de vier instrumenten:

1. varianten van de outcome variabele:
  - absolute S&O-loonuitgaven;
  - gemiddelde S&O-loonuitgaven;
  - groei van S&O-loonuitgaven;
  - 1% en 5% trim van extreme waarden;
  - 1% en 5% *Winsorising* van extreme waarden.
2. varianten op het impactmoment:
  - S&O-loonuitgaven na 1 jaar;
  - S&O-loonuitgaven na 2 jaar;
  - S&O-loonuitgaven na 3 jaar;
  - S&O-loonuitgaven na 4 jaar.
3. varianten waarbij de bandbreedte zo klein mogelijk wordt gemaakt, zonder dat er minder dan vijftig observaties overblijven en met het behoud van voldoende *bins*.

Een aantal van de grafische resultaten van deze variaties die zijn gemaakt als onderdeel van de eerste visuele verkenningen van het verband worden in dit stuk getoond om een indruk te geven van de enorme variatie die bestaat en van de gevoeligheid van de uitkomsten voor de exacte keuze qua specificatie. Bij de uiteindelijke analyses die zijn gepresenteerd in de hoofdstuk en ook later in dit stuk, zijn figuren met een meer dynamisch verloop opgenomen die met behulp van een ander softwarematig commando zijn verkregen.

Variaties in de outcome maatstaf: absoluut, gemiddeld en groei

In figuur 2.2 wordt gevarieerd in de manier waarop de outcome variabele gemeten wordt. De uitgaven aan S&O-lonen zijn in drie varianten opgenomen: absoluut, gemiddeld en groei. De (schaal van de) grafieken blijken gevoelig te zijn voor extreme waarden. Om hiervoor te corrigeren worden de 1% en 5% hoogste en laagste waarden per maatstaf verwijderd. In de gepresenteerde grafieken is gewerkt met een consistente scorebandbreedte ter bevordering van de vergelijkbaarheid van de figuren en is geprobeerd zoveel mogelijk *bins* te bewaren om een beter beeld te schetsen van de onderliggende verdeling. De figuur toont de zes grafieken die gemaakt zijn voor Eurostars.

Conclusie: geplote verband zeer gevoelig voor manier van meten

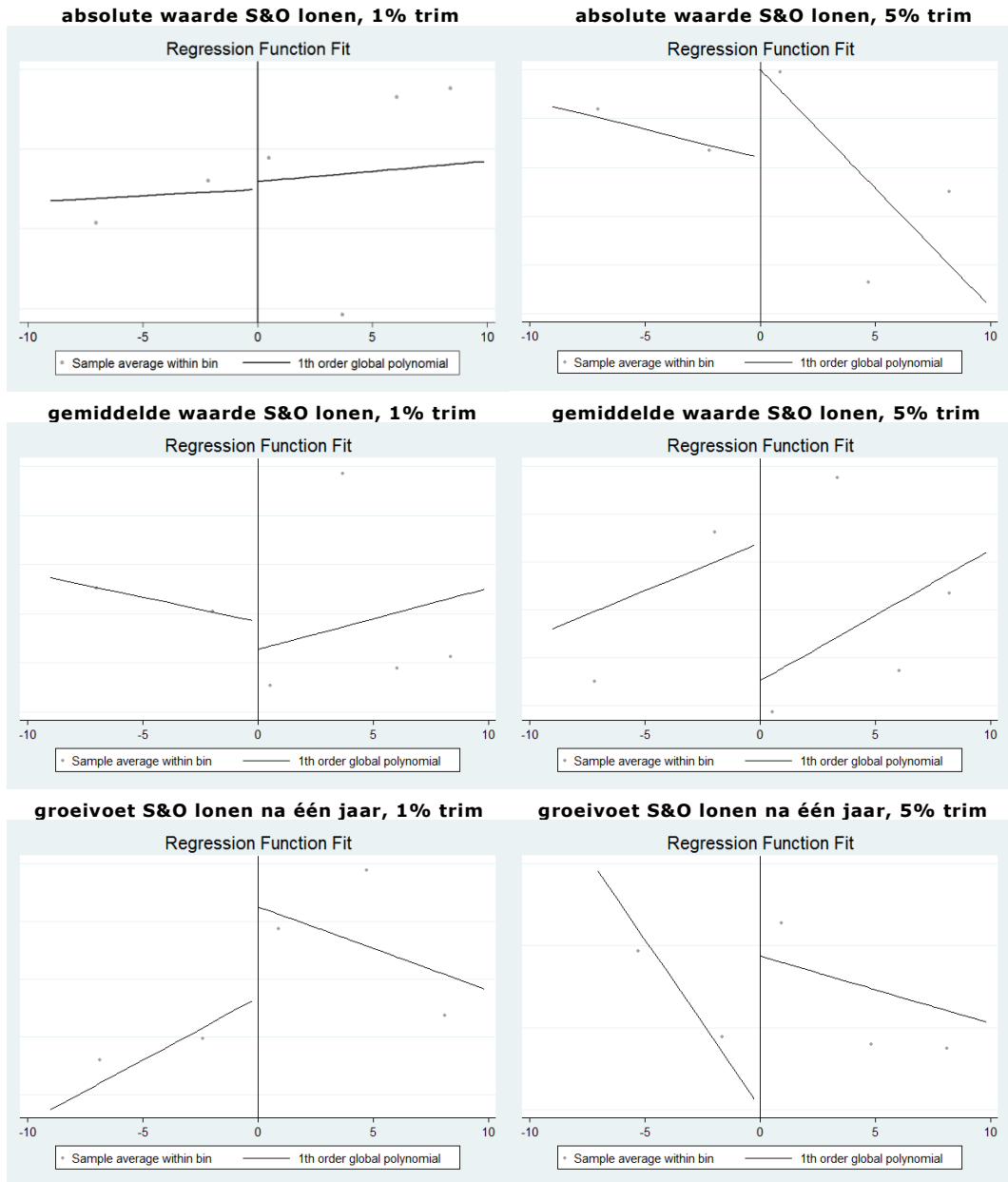
De meest voorname suggestie die door dit overzicht van plots wordt gewekt, is dat zowel de richting als de omvang van de discontinuïteit sterk worden beïnvloed door de gemaakte keuzes. Wanneer wordt gerekend met absolute waarden en met de groei van uitgaven aan S&O-lonen is er een positief effect van de Eurostars-subsidie waarneembaar. Wanneer er wordt gerekend met de gemiddelde S&O-loonuitgaven per werkzame persoon is dit effect

⁹ Dit is gebeurd in overleg met het CBS om de mogelijkheid tot onthulling van de onderliggende bedrijven uit te sluiten. Een andere maatregel die op verzoek van het CBS is genomen om de gepresenteerde grafieken te kunnen gebruiken, is het verwijderen van de waarden langs de *y*-as.

negatief. De mate waarin voor uiterste waarden wordt gecorrigeerd is niet van invloed op de richting van de discontinuïteit.

Figuur 2.2 Instrument: Eurostars
Plots van het verband tussen de scorevariabele en diverse varianten op de uitgaven aan S&O lonen in het jaar $t+1$

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl en WBSO gebruikersdata, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(score - afkappunt) / afkappunt$

De vorm van de relatie tussen de scoringsvariabele en de S&O-loonuitgaven blijkt eveneens zeer gevoelig te zijn voor de gekozen specificatie. Deze varieert van volledig positief tot parabolvormige relaties, zowel positief als negatief, wanneer het *overall* patroon over de gehele x-as gezien wordt. Opvallend is bovendien dat niet alleen de gekozen meetwijze van

de outcome variabele hierop van invloed is, maar ook de mate waarin deze waarden getrimd worden.

Deze grafieken zijn tevens geplot voor de instrumenten Eureka Individuele Projecten en Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten en vertonen een vergelijkbaar sterke mate van variatie en specificatieafhankelijkheid. Deze grafieken worden hier niet gepresenteerd om de overzichtelijkheid van de tekst te waarborgen.

Variaties in het moment waarop het effect wordt gemeten: 1-4 jaar...

In de volgende serie grafieken, gepresenteerd in Figuur, wordt gevarieerd met het moment in de tijd waarop de impact van de subsidies via de Eureka- en Eurostars-instrumenten gemeten wordt. De verwachting is dat een wijziging in de S&O-loonuitgaven als gevolg van de subsidie niet per direct, maar met enige vertraging zal plaatsvinden. Het uitgangspunt is dat dit in het jaar zal gebeuren nadat een bedrijf heeft deelgenomen aan een call. In de grafieken wordt gevarieerd met perioden oplopend tot vier jaar na toekenning van de subsidie.

...en variaties in de vorm van het verband: lineair en kwadratisch

De grafieken zijn geplot voor de groeivoet van uitgaven aan S&O-lonen en het Eureka-instrument Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten. Van twee alternatieven worden ook de kwadratische plots gepresenteerd. In de gepresenteerde grafieken is opnieuw gewerkt met een consistente scorebandbreedte ter bevordering van de vergelijkbaarheid van de figuren en is geprobeerd zoveel mogelijk *bins* te bewaren om een beter beeld te schetsen van de onderliggende verdeling.

De eerste vier figuren laten zien dat er in ieder geval binnen dezelfde maatstaf van de uitgaven aan S&O-lonen (de groeivoet, 1% trim) een consistent beeld bestaat. Het effect van de subsidie op de groei in S&O-loonuitgaven na één jaar is positief. Dit effect blijft in de twee daaropvolgende jaren doorwerken. Pas na vier jaar is er sprake van een ommekeer. Ook voor deze variaties in doorlooptijd van het effect geldt echter dat er veel variatie zit in de geschetste relatie. Gelezen van links naar rechts en vervolgens van boven naar beneden, schetsen de tweede en vierde grafiek een volledig positief verband tussen score en groei van S&O-lonen, de eerste en derde grafiek vertonen respectievelijk een *U*-vormig en een omgekeerd-*U*-vormig verband.

Tot nu toe is de impliciete aanname gedaan dat het verband tussen de score en de S&O-lonen lineair is. De laatste twee grafieken in Figuur zijn kwadratische plots van dit verband. In tegenstelling tot de lineaire tegenhangers van deze grafieken, doen deze plots vermoeden dat er sprake is van een negatieve discontinuïteit.

Een deel van deze grafieken is ook geplot voor de instrumenten Eurostars en Eureka Individuele Projecten. Bij Eurostars is het echter niet mogelijk om tijdspannes hoger dan twee jaar op te nemen omdat het aantal observaties hiervoor te beperkt is. Bij Eureka Individuele Projecten is een effect van drie jaar na toekenning van de subsidie het maximaal haalbare.

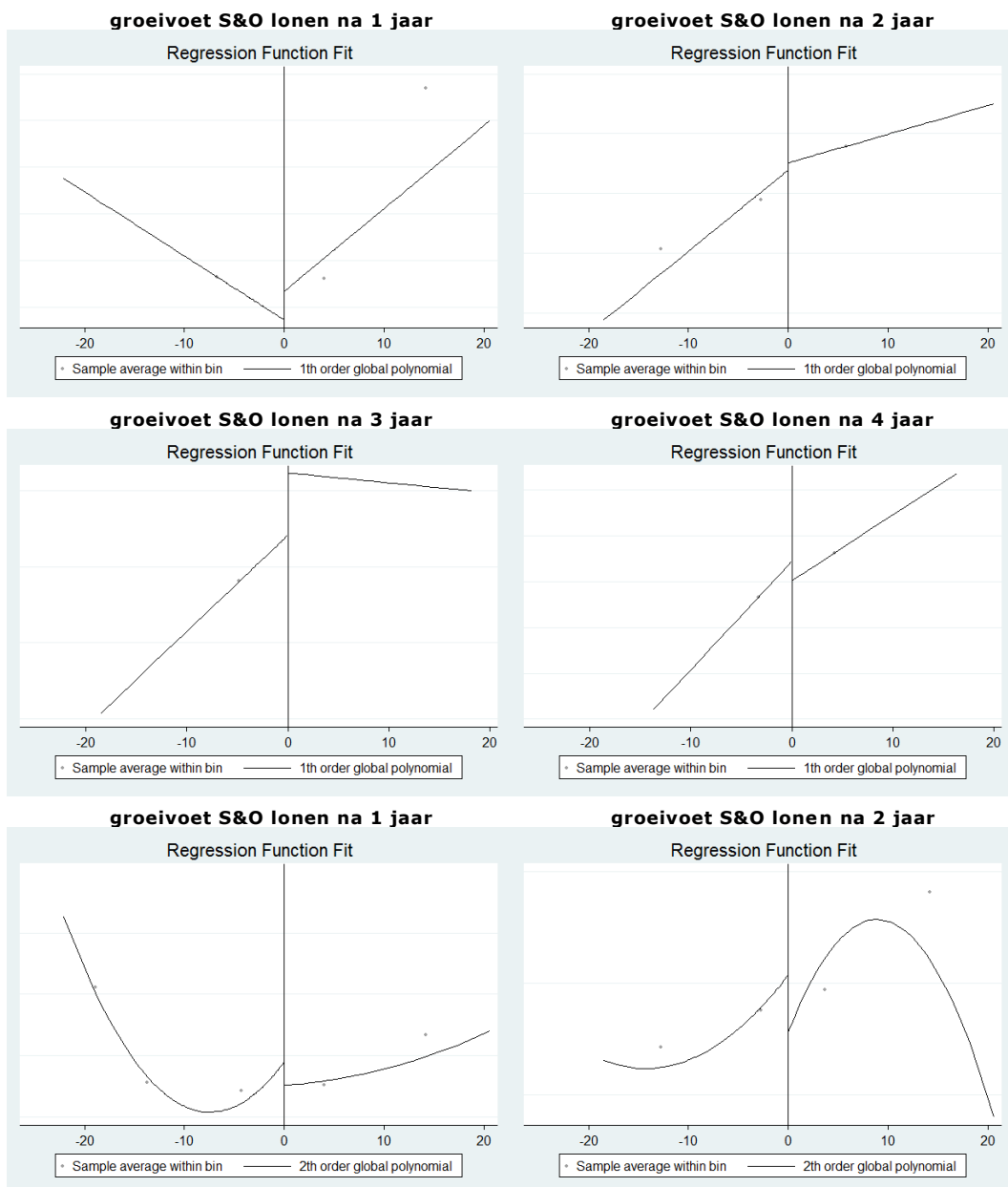
Conclusie: geplot verband gevoelig voor meetmoment en vorm van verband

Het meetmoment en de vorm van het verband (lineair of kwadratisch) zijn van grote invloed op zowel het gevonden effect als op de *overall* vorm van het verband wanneer de gehele relatie links én rechts van het afkappunt gezien wordt.

Figuur 2.3 Instrument: Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten
Lineaire en kwadratische plots van het verband tussen de scorevariabele en de 1% getrimde
groei van de uitgaven aan S&O lonen in de periode $t+1$ t/m $t+4$

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl en WBSO gebruikersdata, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(score - afkappunt) / afkappunt$

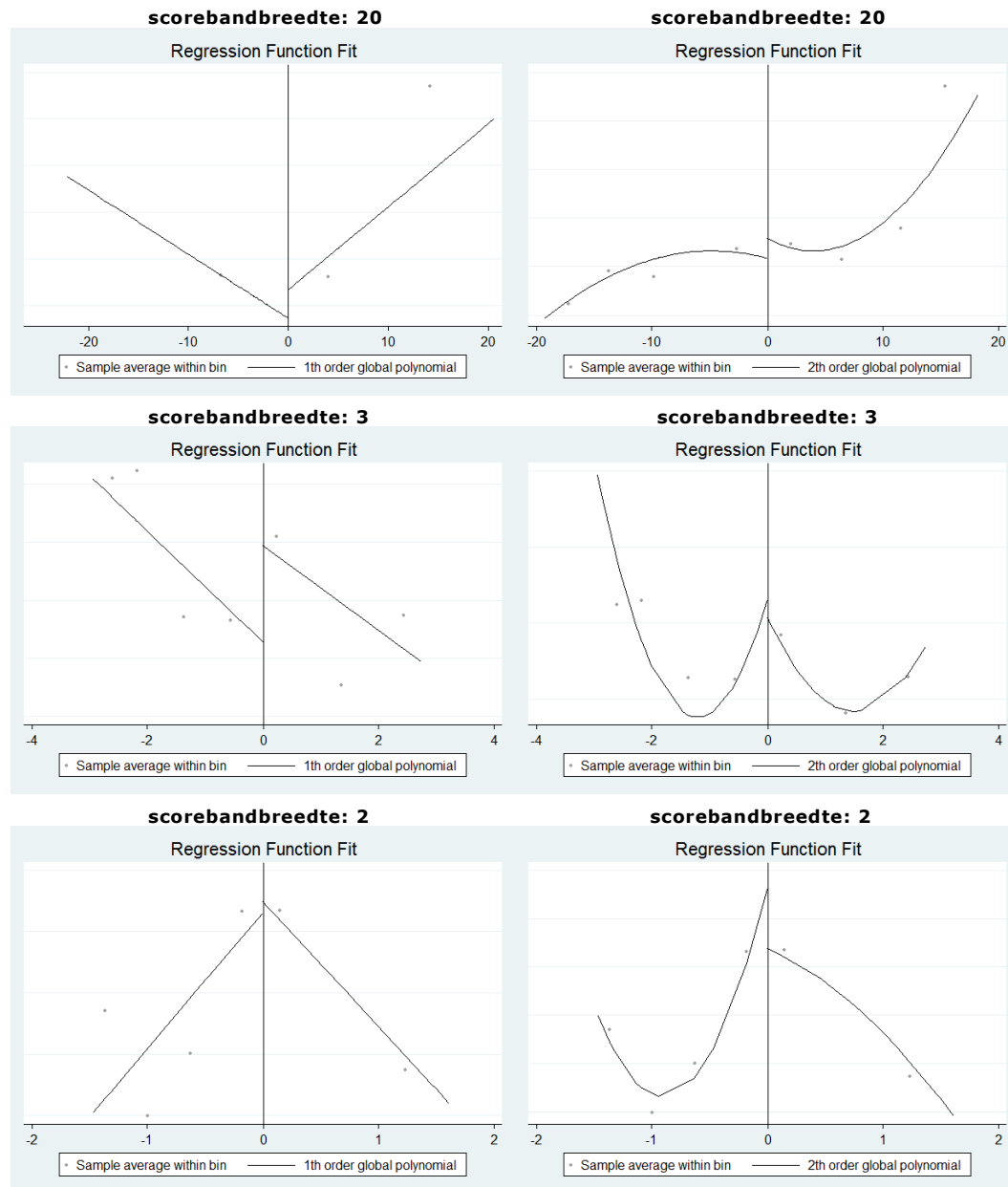
Variaties in bandbreedte

Ten slotte variëren we met de bandbreedte. In feite betekent dit een impliciete keuze tussen een parametrische en niet-parametrische modelspecificatie. Wanneer er voor een parametrisch model gekozen wordt, worden alle observaties in acht genomen. Bij een niet-parametrisch model beperkt dit zich tot de observaties binnen de gekozen bandbreedte. Variëren met de bandbreedte betekent dus een keuze voor een niet-parametrische modelspecificatie. Verdere verschillen tussen parametrische en niet-

parametrische modellen worden toegelicht in de vierde stap in het stappenplan: *de keuze tussen parametrische en niet-parametrische modellen.*

Figuur 2.4 Instrument: Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten
Lineaire en kwadratische plots van het verband tussen de scorevariabele en de 1% getrimde groeivoet van de uitgaven aan S&O in $t+1$ voor verschillende bandbreedtes

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl en WBSO gebruikersdata, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(score - afkappunt) / afkappunt$

Drie bandbreedtes, drie verschillende verbanden

De grafieken die zijn opgenomen in Figuur geven een indruk van de gevoeligheid van de uitkomsten voor de keuze van scorebandbreedte. Dit is opnieuw gedaan voor het instrument Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten. Er zijn drie bandbreedtes gekozen: 20 (zie ook Figuur), 3 en 2. Een kleinere bandbreedte was niet

mogelijk door een ontoereikend aantal onderliggende observaties. Grafieken met zowel een lineair als een kwadratisch verband zijn voor de drie bandbreedtes geplot.

Opnieuw blijkt dat de gevonden discontinuïteiten en de vorm van het verband tussen de score en S&O-lonen erg gevoelig zijn voor de gekozen specificatie. In de drie grafieken waarin een lineair verband wordt geplot, is er bij alle bandbreedtes sprake van een positieve discontinuïteit. De vorm van het verband verschilt echter drastisch. De drie grafieken waarin een kwadratisch verband wordt geplot toont een grote mate van variatie in zowel de richting van de discontinuïteit (positief bij een bandbreedte van 20, negatief bij kleinere bandbreedtes) als in de vorm van het verband (één tot meerdere ombuigpunten).

Overall conclusie: visuele controle wijst niet op een eenduidig effect

Het voorgaande stuk maakt duidelijk dat het erg lastig, zo niet onmogelijk, is om eenduidige resultaten te vinden op basis van een visuele controle. Zowel de vorm van het verband tussen de score en de S&O-lonen als de richting van een eventuele discontinuïteit worden erg sterk beïnvloed door keuzes in meetmanier, periode waarin de subsidies effect hebben en bandbreedte rondom de afkapscore.

2.5 Keuze tussen sharp en fuzzy ontwerp

Het standaard regression discontinuity ontwerp gaat er van uit dat de score volledig bepaalt of bedrijven de subsidie toegekend krijgen. In die gevallen is er sprake van een *sharp* ontwerp. In werkelijkheid kan dit verband minder rechtlijnig zijn. Het kan gebeuren dat bedrijven voldoende scores en de subsidie in beginsel toegekend krijgen, maar uiteindelijk toch geen beroep doen op de subsidie. Dit zijn zogenaamde *no-shows*. Deze situatie kan zich in de context van de Eureka- en Eurostars-instrumenten voordoen, bijvoorbeeld wanneer een beoogde samenwerking toch geen doorgang vindt of een partner de financiering van het project niet rond krijgt. Het kan hierdoor ook voorkomen dat er bedrijven zijn die in eerste instantie onvoldoende scores en dus niet voor subsidie in aanmerking komen, alsnog subsidie ontvangen. Dit zijn zogenaamde *crossovers*. Deze situatie kan zich voordoen wanneer een aanvraag door het voorkomen van een *no-show* een plaats stijgt op de ranking lijst en alsnog binnen het beschikbare budget komt te vallen. In die gevallen is er sprake van een *fuzzy* ontwerp.

Tabel 2.4 Aantal *no-shows* en *crossovers* per instrument in de periode 2008-2012

	<i>No-shows</i>	<i>Crossovers</i>	Totaal in analysebestand
Eurostars	15	0	247
Eureka Individuele Projecten	4	5	165
Eureka Clusters	0	0	66
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	2	2	190
JTI's	0	0	53

Bron: Panteia, 2014 op basis van gebruikersinformatie van de Eureka- en Eurostars-instrumenten van RVO.nl

Bij een *fuzzy* ontwerp zal het geschatte effect wat minder zuiver zijn en daardoor kleiner uitvallen. Om een meer zuivere schatting te krijgen in een dergelijke context, wordt ook wel voorgesteld een *two-stage least squares (2SLS)* analyse uit te voeren. Het aantal *no-shows* en *crossovers* is dermate gering dat hiervan is afgezien en van

een *sharp* ontwerp is uitgegaan. Het aantal *no-shows* en *crossovers* dat voorkomt in de gebruikte dataset wordt weergegeven in tabel 2.4.

2.6 Keuze tussen parametrische en niet-parametrische modellen

De tweede stap van de regression discontinuity analysemethode bestond uit het plotten van het verband tussen de uitgedeelde score en de outcome variabele. Uit deze stap moet blijken of er zich überhaupt een verband voordoet en wat de vorm van dit verband kan zijn. Dit laatste is van groot belang, omdat het de uiteindelijke functionele vorm van de uit te voeren schatting bepaalt. Wanneer een verband lineair wordt verondersteld, maar in werkelijkheid kwadratisch is, kan dit tot een *bias* in de schatting leiden. Er zijn twee manieren om hier mee om te gaan.

Parametrische modellen: alle observaties

Bij het hanteren van de parametrische benadering worden alle observaties gebruikt in de schatting van het effect. Hierbij worden punten die zich ver weg van het afkappunt bevinden een lager gewicht toegekend. Om in dit geval de *bias* zo laag mogelijk te houden, worden verschillende functionele vormen van het model geschat: lineair, met hogere orde polynomen en met of zonder interactieterm. Dit is een tijdrovende aanpak waarbij de resultaten bovendien zeer gevoelig zijn voor de uiteindelijk gekozen modelspecificatie.

De keuze voor de functionele vorm is mede bepalend voor de vorm van het geschatte verband. Wanneer een interactieterm wordt opgenomen tussen de score en de interventiedummy (met waarde 0 wanneer een bedrijf geen subsidie ontvangen heeft en waarde 1 wanneer een bedrijf wel subsidie ontvangen heeft), kan de helling van het verband aan weerszijden van het afkappunt anders zijn. Wanneer er geen interactieterm wordt opgenomen, worden de hellingen verondersteld gelijk te zijn. Het opnemen van een interactieterm maakt dat het model beter omgaat met punten die ver van het afkappunt verwijderd zijn.

Niet-parametrische modellen: alleen observaties rondom het afkappunt

De niet-parametrische benadering richt zich juist enkel op de observaties die zich in een beperkte bandbreedte rondom het afkappunt bevinden. De bandbreedte dient dusdanig gekozen te worden dat het aantal observaties zo groot mogelijk is, maar ook zo dat de bandbreedte klein genoeg is om redelijkerwijs een lokaal lineair verband te veronderstellen. De optimale bandbreedte kan softwarematig aan de data afgeleid worden. Vervolgens wordt een lokale lineaire regressie uitgevoerd, waarbij helling én intercept aan weerszijden van de afkapscore anders kunnen zijn. Feitelijk wordt er dus aan weerszijden van het afkappunt een aparte lineaire regressie met een interactieterm uitgevoerd op een lokale selectie aan waarnemingen. Het is ook mogelijk hogere orde polynomen te schatten. In de software gebeurt dit automatisch in één stap. De schattingsmodule berekent direct het verschil tussen de intercepten van beide regressielijnen. In het plotten van de verkennende grafieken is feitelijk gebruik gemaakt van de niet-parametrische benadering.

Parametrisch versus niet-parametrisch

De keuze tussen de twee benaderingen wordt ingegeven door een afweging tussen precisie en *bias*. Jacob et al. (2012:21)¹⁰ stellen dat parametrische modellen in theorie preciezere schattingsresultaten kunnen opleveren, maar dat het moeilijk is om de

¹⁰ Jacob, R., P. Zhu, M.A. Somers & H. Bloom (2012), A practical guide to regression discontinuity, MDRC, New York City & Oakland, California.

juiste functionele vorm van de specificatie te kiezen. Een verkeerde functionele vorm kan tot een *bias* in het schattingsresultaat leiden. De niet-parametrische aanpak verkleint de kans op een *bias* in de schattingsresultaten aanzienlijk.

Jacob et al. wijzen er op dat het onderscheid tussen deze twee benaderingen weinig fundamenteel is. De parametrische aanpak kan simpelweg gezien worden als een niet-parametrische aanpak met een erg brede bandbreedte en de niet-parametrische aanpak kan gezien worden als een parametrische analyse op een subset van de waarnemingen. In de recente empirische literatuur is het bovendien steeds gebruikelijker om de niet-parametrische aanpak te hanteren. Calonico et al. (2014) beschouwen het tegenwoordig als de standaardkeuze bij het hanteren van de regression discontinuity methode.¹¹ In de presentatie van de resultaten is er daarom voor gekozen de niet-parametrische benadering te hanteren.

Drie bandbreedte selectiemethoden

De optimale bandbreedte in de lineaire interactiemodellen is softwarematig bepaald met behulp van drie selectiemethoden:

- de Ludwig & Miller (CV) kruisvalidatiemethode;
- de Imbens & Kalyanaraman (IK) selectiemethode;
- de Calonico, Cattaneo & Titiunik (CCT) selectiemethode.

Omdat de gekozen bandbreedte van grote invloed kan zijn op de gevonden schattingen worden de resultaten van de drie methoden consequent gepresenteerd in deze evaluatie en in deze onderzoeksverantwoording.

CV kruisvalidatiemethode

De kruisvalidatiemethode (CV) van Ludwig & Miller (2007)¹² is een eerste manier om de optimale bandbreedte voor een parametrisch regression discontinuity ontwerp te bepalen. De omvang van de bandbreedte bepaalt welke waarnemingen onder en boven het afkappunt worden meegenomen in de effectschattingen.

Bij het toepassen van deze methode wordt begonnen met een bandbreedte met omvang h_1 . Deze bandbreedte wordt geplaatst over alle waarnemingen ónder de eerste waarneming onder het afkappunt. Concreet: bij een gestandaardiseerde score is de afkapscore 0. Men neme een bandbreedte van 5. De eerste waarneming A onder de afkapscore heeft een score van $-0,5$. Dan vallen alle waarnemingen met scores die lopen van $-5,5$ tot (en niet tot en met) $-0,5$ binnen deze bandbreedte. Op deze waarnemingen wordt een regressie van de outcome variabele op de score uitgevoerd. Met behulp van de geschatte coëfficiënten wordt de verwachte waarde van A voorspeld, $\hat{A}$.

Vervolgens wordt de bandbreedte steeds één observatie naar links opgeschoven, in dit geval voorbij de tweede waarneming B , zodat de schatting op weer net iets andere waarnemingen wordt uitgevoerd. Op die manier wordt ook een voorspelde waarde van B verkregen, $\hat{B}$. Dit proces wordt herhaald voor alle observaties onder het afkappunt en vervolgens ook toegepast op de observaties boven het afkappunt. Het resultaat is een gegevensserie bestaande uit de werkelijke punten $A, B, \dots$ en de voorspelde punten $\hat{A}, \hat{B}, \dots$. Met deze data kan de gemiddelde kwadratische fout, of de *mean square error* (MSE), berekend worden.

¹¹ Calonico, S., M.D. Cattaneo & R. Titiunik (2014), Robust nonparametric confidence intervals for regression discontinuity designs, University of Michigan.

¹² Ludwig, J. & D.L. Miller (2007), Does Head Start Improve Children's Life Chances? Evidence from a Regression Discontinuity Design, Quarterly Journal of Economics, 122, (1), 159-208.

Herhaal deze aanpak voor verschillende bandbreedtes h en kies de bandbreedte waarbij de MSE geminimaliseerd wordt. De kruisvalidatiemethode baseert zich op het concept van de *means square error* (MSE), waarbij het effect van de uitruil tussen precisie van de schattingen en de *bias* wordt gemeten. Naarmate de bandbreedte groter wordt, worden resultaten preciezer, maar neemt de kans op *bias* ook toe.

IK selectiemethode

Het startpunt van de IK bandbreedte selectiemethode van Imbens & Kalyanaraman (2012)¹³ is dat bij het kiezen van de optimale bandbreedte in acht genomen dient te worden dat het geschatte gemiddelde effect van een interventie zich voordoet rondom het afkappunt. Een optimale bandbreedte dient in hun ogen smal genoeg te zijn om de focus op dit lokale effect te behouden. De kruisvalidatietechniek levert een te brede bandbreedte op, omdat het een bandbreedte bepaalt op basis van alle waarnemingen. De auteurs berekenen een asymptotische MSE en daarmee een optimale bandbreedte die volledig data-gedreven wordt bepaald.

CCT selectiemethode

Ook de CCT bandbreedte selectiemethode van Calonico, Cattaneo en Titiunik (2014)¹⁴ is het resultaat van de wens een selectiemethode te creëren die voorkomt dat te brede bandbreedtes worden gekozen. Te brede bandbreedtes leiden tot *bias* in de schatter en tot het risico dat de nulhypothese (geen effect van de interventie) te vaak wordt afgewezen. Anders gezegd: effectief zal de CCT selectiemethode minder vaak, maar wel een zuiverder, effect van een interventie vinden.

2.7 Regression discontinuity schattingen

De visuele inspectie van het verband tussen de scorevariabele en de uitgaven aan S&O-lonen toont een enorme variatie afhankelijk van de gekozen specificatie. Dit doet vermoeden dat er geen eenduidig verband bestaat en de impact van de subsidies vanuit de Eureka- en Eurostars-instrumenten op de S&O-lonen blijft vooralsnog ongewis. Met behulp van de daadwerkelijke regression discontinuity schattingen kan de omvang van de discontinuïteit geschat worden en kunnen we zien hoe groot een eventueel effect is.

In de hoofdtekst zijn de resultaten opgenomen van schattingen met de logaritme van de absolute waarden van de S&O-loonuitgaven. In deze onderzoeksverantwoording worden als alternatief de resultaten van schattingen met de groeivoet van de S&O-loonuitgaven gepresenteerd.

De invloed op de groei in S&O-loonuitgaven geschat

De finale stap uit het regression discontinuity stappenplan wordt gevormd door het daadwerkelijk uitvoeren van de regressies. In deze paragraaf worden de resultaten van deze analyses per instrument gepresenteerd. Voor de JTI's zijn geen schattingen uitgevoerd, omdat het aantal waarnemingen voor dit instrument, specifiek binnen de controlegroep, simpelweg te laag is. Eerder in deze onderzoeksverantwoording zijn al figuren opgenomen die een eerste indicatie geven van de mogelijke effecten van verstrekte subsidies voor diverse alternatieve specificaties (absolute, gemiddelde of groeivoet maatstaf, lineair of kwadratisch verband). In deze paragraaf worden nieuwe figuren gepresenteerd die aansluiten op de daadwerkelijk uitgevoerde regressies.

¹³ Imbens, G. & K. Kalyanaraman (2012), Optimal Bandwidth Choice for the Regression Discontinuity Estimator, *Review of Economic Studies*, 79, (3), 933-959.

¹⁴ Calonico, S., M.D. Cattaneo & R. Titiunik (2014), Robust nonparametric confidence intervals for regression discontinuity designs, University of Michigan.

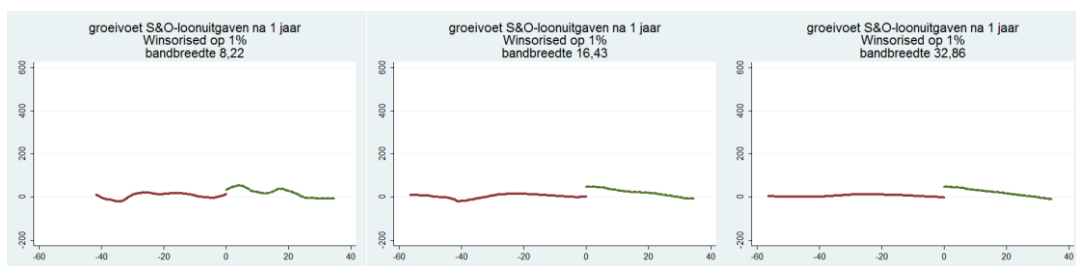
Voor deze paragraaf zijn de analyses die in de hoofdtekst worden besproken opnieuw uitgevoerd met één voornaam verschil. De gekozen output maatstaf in de hoofdtekst is de logaritme van de absolute S&O-loonuitgaven één of twee jaar na aanvraag van de subsidie. Bij de schattingen die in deze onderzoeksverantwoording gepresenteerd worden, is gerekend met de groeivoet van de uitgaven aan S&O-loonuitgaven in het jaar, of in de twee jaar, volgend op de subsidieaanvraag. Voordeel van deze maatstaf is dat het corrigeert voor verschillen in de uitgangspositie: als een bedrijf al forse uitgaven aan S&O-lonen doet, zullen de lonen van één extra S&O-medewerker een relatief kleine toevoeging betekenen. Nadeel van deze maatstaf is dat er in het geval van regression discontinuity feitelijk een verschil in een verschil gemeten wordt, wat de interpretatie minder intuïtief maakt.

Deze paragraaf dient hoofdzakelijk als een aanvulling op hoofdstuk vijf met de resultaten van de econometrische analyses uit het hoofdrapport. De resultaten worden dan ook slechts summier besproken met daarbij een nadruk op verschillen met de resultaten in het hoofdrapport.

Verband tussen Eurostars-subsidie en S&O-uitgavengroei

De drie grafieken geplote in figuur 2.5 tonen het verband tussen de gestandaardiseerde score uitgedeeld aan ingediende projecten en de groeivoet van de S&O-loonuitgaven van bedrijven. De score is zo gestandaardiseerd dat de afkapwaarde gelijk is aan nul. Een invloed van de verstrekte subsidie op de groei in S&O-loonuitgaven uit zich rond dit afkappunt in een discontinuïteit in het verband: een sprong omhoog of omlaag. Wanneer uit deze basis visualisering al geen discontinuïteit blijkt, heeft het feitelijk al bijna geen zin meer om nog verder te gaan met de techniek: de kans dan nog een statistisch significant effect te vinden is minimaal (Jacob et al., 2012:9).

Figuur 2.5 Verband tussen gestandaardiseerde scorevariabele en de groeivoet van S&O-loonuitgaven voor Eurostars na één jaar bij verschillende oplopende bandbreedtes rondom het afkappunt, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(score - afkappunt) / afkappunt$

Bron: Panteia, 2014

Er is gekozen voor een polynoom verband, opdat beperkingen van de functionele vorm niet bepalend zijn voor het gevisualiseerde verband. Concreet houdt dit in dat de geplote lijnen een erg grillig verloop kunnen vertonen. In iedere grafiek wordt gewerkt met een andere bandbreedte. De middelste bandbreedte (de tweede grafiek) correspondeert met de optimale bandbreedte die wordt voorgesteld door de software. De bandbreedtes in de eerste grafiek en derde grafiek zijn respectievelijk half of twee maal zo groot. De omvang van de bandbreedte neemt dus per figuur toe. Deze bandbreedtes corresponderen niet één-op-één met de optimale bandbreedtes gekozen volgens de drie bandbreedte selectiemethoden die gebruikt worden bij de effectschattingen, maar benaderen ze wel. Deze discrepantie komt voort uit het gebruik van verschillende commando's in de software.

De figuren laten een positieve discontinuïteit zien rondom het afkappunt. Deze is meer prominent zichtbaar wanneer een bredere bandbreedte gehanteerd wordt. Dit wordt nader getest met regression discontinuity schattingen. In tabel 2.5 worden de resultaten van de regression discontinuity effectschattingen gepresenteerd. De resultaten van hetzelfde lineaire interactie model worden drie keer gegeven, waarbij de bandbreedte van de geanalyseerde waarnemingen varieert. Alle geschatte modellen zijn direct in één tabel opgenomen.

Tabel 2.5 Resultaten van lineaire regression discontinuity schatting met interactieterm voor de impact van verkregen subsidie via het Eurostars-instrument op de groeivoet van de S&O-loonuitgaven na één of twee jaar ten opzichte van het jaar waarin de subsidie al dan niet wordt toegekend, waarbij voor extreme waarden is gecorrigeerd met *Winsorising*, over de periode 2008-2012, bij verschillende bandbreedtes rondom het afkappunt

		Impact	Standaardfout	p-waarde	Bandbreedte	N	N	N
							interventie	controle
Na 1 jaar	CCT	12,408	24,757	0,616	6,78	111	38	12
	IK	44,854**	19,248	0,020	16,64	111	58	20
	CV	50,244**	20,153	0,013	34,85	111	64	43
Kennisintensief	CCT	13,423	31,435	0,669	6,25	58	21	6
	IK	14,127	28,101	0,615	8,94	58	26	7
	CV	43,015**	24,842	0,083	28,82	58	36	19
Overige sectoren	CCT	51,074	36,280	0,159	9,10	53	19	7
	IK	60,237*	33,098	0,069	28,77	53	28	19
	CV	60,229*	33,514	0,072	34,85	53	28	21

* = significant tegen 10% ; ** = significant tegen 5% ; *** = significant tegen 1%

Bron: Panteia, 2014

Van primair belang is de impact van de interventie. Uit de tabel blijkt dat Eurostars-subsidies een positief effect hebben op de groei van de S&O-loonuitgaven na één jaar. Afhankelijk van de gehanteerde bandbreedte selectiemethode groeien de S&O-loonuitgaven van bedrijven die subsidie ontvingen na één jaar 12% tot 50% harder dan die van bedrijven die geen subsidie ontvingen. Het gevonden effect neemt toe naarmate een bredere bandbreedte genomen wordt en wordt bovendien ook meer significant. Het positieve effect op de groei van de S&O-loonuitgaven is groter voor de minder kennisintensieve sectoren.

Resultaten in perspectief

Gebruikmakende van de groei van de S&O-loonuitgaven als output maatstaf, blijken subsidies verstrekt via het Eurostars-instrument een louter positieve invloed te hebben op de uitgaven aan S&O-lonen. Afhankelijk van de gebruikte bandbreedte is deze invloed bovendien statistisch significant. Wanneer wordt gerekend met de absolute loonuitgaven, zoals is gebeurd in de hoofdstuktekst, is het effect eveneens positief, maar nooit significant. Bij de meer kennisintensieve sectoren is het effect dan soms zelfs negatief.

Verband tussen Eureka Individuele Projecten subsidie en S&O-uitgavengroei

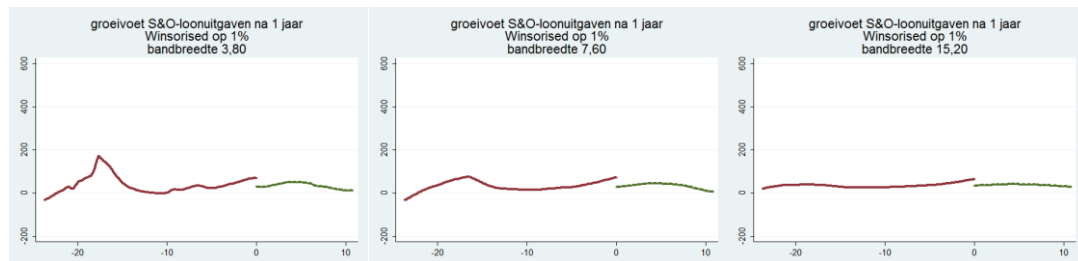
De drie grafieken geplote in figuur 2.6 tonen voor Eureka Individuele Projecten het verband tussen de gestandaardiseerde score uitgedeeld aan ingediende projecten en de groei van de S&O-loonuitgaven van bedrijven. De figuren laten een negatieve discontinuïteit zien rondom het afkappunt, wat kan wijzen op een negatieve invloed

van de subsidies op de groei in S&O-loonuitgaven. Het eventuele bestaan van deze invloed is nader getest met regression discontinuity schattingen.

Figuur 2.6 Verband tussen gestandaardiseerde scorevariabele en de groeivoet van S&O-loonuitgaven voor Eureka Individuele Projecten na één jaar bij verschillende oplopende bandbreedtes rondom het afkappunt, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(\text{score} - \text{afkappunt}) / \text{afkappunt}$

Bron: Panteia, 2014

In tabel 2.6 worden de resultaten van de regression discontinuity effectschattingen gepresenteerd. De resultaten van hetzelfde lineaire interactie model worden drie keer gegeven, waarbij de bandbreedte van de geanalyseerde waarnemingen varieert. Alle geschatte modellen zijn direct in één tabel opgenomen: het effect op de groei na één en na twee jaar is onderzocht, evenals verschillen in dit effect tussen kleine en grote bedrijven en tussen bedrijven actief in meer of minder kennisintensieve sectoren.

De gepresenteerde resultaten doen vermoeden dat subsidies verstrekt via het Eureka-instrument Individuele Projecten in eerste instantie leiden tot een afname in de groei van S&O-loonuitgaven. De groei ligt in het eerste jaar na beoordeling van de aanvraag 33% tot 40% lager bij bedrijven die wél subsidie ontvingen dan bij bedrijven die géén subsidie ontvingen. Bekeken over een periode van twee jaar na het moment van beoordeling is dit effect echter positief: de uitgaven groeien 33% tot 50% harder op deze iets langere termijn. Geen van deze gevonden effecten is echter statistisch significant, ook niet bij grotere bandbreedtes.

Kleinere bedrijven lijken een meer positieve (of minder negatieve) invloed van de subsidies op hun S&O-loonuitgavengroei te ervaren dan grotere bedrijven. Dit onderscheid is echter niet statistisch significant. De sectorstructuur blijkt van groter belang. Het gevonden negatieve effect in de groeivoet na één jaar speelt vooral bij de minder-kennisintensieve sectoren, waar de groei in S&O-loonuitgaven van bedrijven die subsidie krijgen tot wel 136% lager ligt dan bij bedrijven die geen subsidie krijgen. Dit effect is voor deze groep bovendien statistisch significant.

Resultaten in perspectief

Gebruikmakende van de groeivoet als output maatstaf, blijken subsidies verstrekt via het Eureka-instrument Individuele Projecten een wisselende invloed te hebben op de uitgaven aan S&O-lonen. Bekeken over één jaar ligt de groei in uitgaven lager bij bedrijven die subsidie ontvingen dan bij bedrijven die geen subsidie ontvingen. Bekeken over twee jaar ligt de groei in uitgaven juist hoger. Dit positieve effect deed zich niet voor bij de analyses op de absolute S&O-loonuitgaven en is niet statistisch significant.

Dat het negatieve effect op de groeivoet omvangrijker is bij grotere bedrijven, spreekt ook niet uit de analyses op de absolute uitgaven: eerder het tegenovergestelde. Daar

was het negatieve effect op kleine bedrijven juist significant. Het forsere negatieve effect bij de minder-kennisintensieve sectoren werd ook daar gevonden, zij het niet statistisch significant.

Tabel 2.6 Resultaten van lineaire regression discontinuity schatting met interactieterm voor de impact van verkregen subsidie via het Eureka-instrument Individuele Projecten op de groeivoet van de S&O-loonuitgaven na één of twee jaar ten opzichte van het jaar waarin de subsidie al dan niet wordt toegekend, waarbij voor extreme waarden is gecorrigeerd met *Winsorising*, over de periode 2008-2012, bij verschillende bandbreedtes rondom het afkappunt

		Impact	Standaardfout	p-waarde	Bandbreedte	N	N interventie	N controle
Na 1 jaar	CCT	-33,168	60,202	0,582	3,11	162	37	38
	IK	-39,306	40,244	0,329	10,97	162	73	67
	CV	-39,783	40,552	0,327	10,77	162	72	67
Na 2 jaar	CCT	49,913	123,43	0,686	3,33	111	33	23
	IK	38,351	64,940	0,555	15,34	111	63	48
	CV	32,833	74,785	0,661	10,77	111	62	41
Klein (<50 wp)	CCT	20,322	131,27	0,877	4,39	75	14	18
	IK	-15,838	98,916	0,873	7,49	75	25	30
	CV	-15,835	89,665	0,860	10,77	75	27	33
Groot (50+ wp)	CCT	-69,909	88,578	0,430	2,73	87	23	18
	IK	-52,043	54,205	0,337	7,75	87	43	32
	CV	-45,909	51,208	0,370	10,42	87	45	33
Kennisintensief	CCT	55,399	101,13	0,584	3,27	87	22	21
	IK	18,945	78,900	0,810	6,61	87	34	35
	CV	17,897	69,367	0,796	10,42	87	38	36
Overige sectoren	CCT	-136,280*	79,564	0,087	4,40	75	21	19
	IK	-133,650*	73,607	0,069	5,39	75	26	25
	CV	-117,690**	57,122	0,039	10,04	75	33	29

* = significant tegen 10% ; ** = significant tegen 5% ; *** = significant tegen 1%

Bron: Panteia, 2014

Verband tussen subsidie Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten en S&O-uitgavengroei

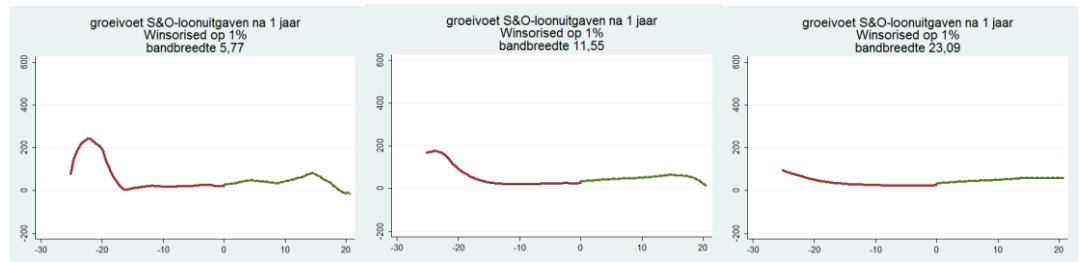
De drie grafieken geplot in figuur 2.7 tonen het verband tussen de gestandaardiseerde score uitgedeeld aan ingediende projecten voor Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten en de groeivoet van de S&O-loonuitgaven van bedrijven. De figuren laten nauwelijks een discontinuïteit zien rondom het afkappunt, wat er op wijst dat er geen invloed zou zijn van de verstrekte subsidies op de groei in S&O-loonuitgaven. Dit is nader getest met regression discontinuity schattingen.

In tabel 2.7 worden de resultaten van de regression discontinuity effectschattingen gepresenteerd. De resultaten van hetzelfde lineaire interactie model worden drie keer gegeven, waarbij de bandbreedte van de geanalyseerde waarnemingen varieert. Alle geschatte modellen zijn direct in één tabel opgenomen: het effect op de groei na één en na twee jaar is onderzocht, evenals verschillen in dit effect tussen kleine en grote bedrijven en tussen bedrijven actief in meer of minder kennisintensieve sectoren.

De gepresenteerde resultaten bevestigen het beeld dat in de figuren werd geschetst: de verstrekte subsidies hebben geen invloed op de groeivoet van uitgaven aan S&O-lonen. Uit de analyses blijkt een klein positief, maar zeker niet statistisch significant, effect van de subsidie bekeken over één jaar en een wat groter negatief, maar eveneens niet significant, effect bekeken over twee jaar.

Figuur 2.7 Verband tussen gestandaardiseerde scorevariabele en de groeivoet van S&O-loonuitgaven voor Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten na één jaar bij verschillende oplopende bandbreedtes rondom het afkappunt, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(\text{score} - \text{afkappunt}) / \text{afkappunt}$

Bron: Panteia, 2014

Tabel 2.7 Resultaten van lineaire regression discontinuity schatting met interactieterm voor de impact van verkregen subsidie via het instrument Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten op de groeivoet van de S&O-loonuitgaven na één of twee jaar ten opzichte van het jaar waarin de subsidie al dan niet wordt toegekend, waarbij voor extreme waarden is gecorrigeerd met *Winsorising*, over de periode 2008-2012, bij verschillende bandbreedtes rondom het afkappunt

		Impact	Standaardfout	p-waarde	Bandbreedte	N	N	N
							interventie	controle
Na 1 jaar	CCT	8,231	22,438	0,714	4,92	227	50	61
	IK	10,529	16,562	0,525	13,28	227	92	101
	CV	8,228	16,436	0,617	19,66	227	103	121
Na 2 jaar	CCT	-22,143	39,033	0,571	5,27	144	48	43
	IK	-13,747	32,447	0,672	8,28	144	58	49
	CV	-10,924	24,702	0,658	18,45	144	78	64
Klein (<50 wp)	CCT	-17,526	29,906	0,558	5,21	131	25	30
	IK	-13,181	26,909	0,624	14,03	131	49	62
	CV	-18,182	25,947	0,483	18,88	131	53	74
Groot (50+ wp)	CCT	30,583	22,233	0,169	4,29	96	26	26
	IK	27,839	18,510	0,133	6,09	96	32	32
	CV	35,495**	17,743	0,045	16,05	96	48	45
Kennisintensief	CCT	19,847	22,658	0,381	3,66	120	21	25
	IK	3,364	17,450	0,847	6,63	120	37	40
	CV	0,510	14,150	0,971	14,44	120	51	58
Overige sectoren	CCT	13,237	32,214	0,681	4,08	107	20	28
	IK	24,077	27,648	0,384	14,06	107	46	48
	CV	25,036	28,148	0,374	18,81	107	51	54

* = significant tegen 10% ; ** = significant tegen 5% ; *** = significant tegen 1%

Bron: Panteia, 2014

Bedrijfs grootte is mogelijk een bepalende factor in het bepalen van de invloed. Het effect van de via het instrument Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten verstrekte subsidies is vooral positief bij de grotere bedrijven. Wanneer een voldoende grote bandbreedte wordt gebruikt, is dit effect bovendien statistisch significant: de uitgaven aan S&O-lonen van bedrijven met ten minste vijftig werkzame personen die wél subsidie ontvingen, groeien in één jaar dan ruim 35% harder dan die van bedrijven die géén subsidie kregen. Sectorstructuur is van minder groot belang. De daar gevonden effecten zijn ook in geen enkel geval significant.

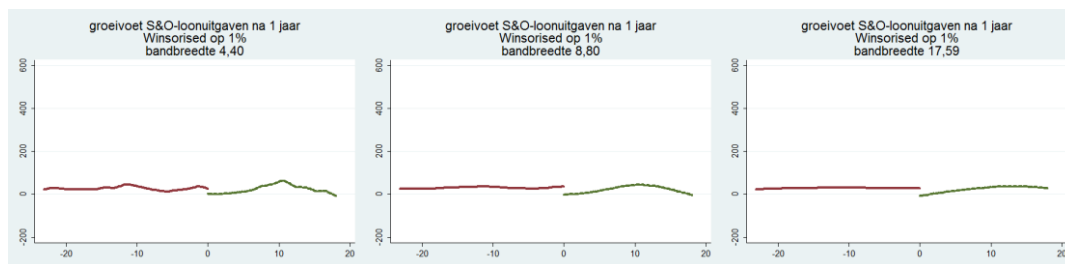
Resultaten in perspectief

Gebruikmakende van de groeivoet als output maatstaf, blijken subsidies verstrekt via het instrument Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten geen invloed te hebben op de uitgaven aan S&O-lonen. De geschatte coëfficiënten wijzen op een kleine positieve invloed op de groei over één jaar en een wat grotere negatieve invloed over twee jaar, maar geen van deze effecten is significant. Uit de analyses met de absolute uitgaven aan S&O-lonen gepresenteerd in de hoofdstuk bleek een iets meer uitgesproken negatief effect, dat eveneens niet significant was.

Verband tussen Eureka Clusters subsidie en S&O-uitgavengroei

De drie grafieken geplote in figuur 2.8 tonen het verband tussen de gestandaardiseerde score uitgedeeld aan ingediende projecten voor Eureka Clusters en de groeivoet van de S&O-loonuitgaven van bedrijven. De figuren laten een negatieve discontinuïteit zien rondom het afkappunt, wat er op zou kunnen wijzen dat er een negatieve invloed is van de verstrekte subsidies op de groei in S&O-loonuitgaven. Het eventuele bestaan van een invloed is nader getest met regression discontinuity schattingen.

Figuur 2.8 Verband tussen gestandaardiseerde scorevariabele en de groeivoet van S&O-loonuitgaven voor Eureka Clusters na één jaar bij verschillende oplopende bandbreedtes rondom het afkappunt, waarbij de toegekende score is gestandaardiseerd rondom het afkappunt en de relatieve afstand van een score tot dit afkappunt meet: $(score - afkappunt) / afkappunt$

Bron: Panteia, 2014

In tabel 2.8 worden de resultaten van de regression discontinuity effectschattingen gepresenteerd. De resultaten van hetzelfde lineaire interactie model worden drie keer gegeven, waarbij de bandbreedte van de geanalyseerde waarnemingen varieert. Alle geschatte modellen zijn direct in één tabel opgenomen: het effect op de groei na één en na twee jaar is onderzocht. Om inzicht te krijgen in verschillen in dit effect tussen kleine en grote bedrijven en tussen bedrijven actief in meer of minder kennisintensieve sectoren waren niet voldoende waarnemingen beschikbaar.

De resultaten wijzen op een negatief effect van subsidies verstrekt via de Eureka Clusters op de groei van de uitgaven aan S&O-lonen. De uitgaven aan S&O-lonen van bedrijven die wél subsidie ontvingen, zijn in één jaar 25% tot 40% minder hard gegroeid dan die van bedrijven die géén subsidie ontvingen. Dit effect is voornamer

bij de grotere bandbreedtes bepaald met behulp van de IK en CV selectiemethoden en is in die twee gevallen ook statistisch significant. Wanneer de groei van de S&O-loonuitgaven over een periode van twee jaar wordt bekeken, wordt dit effect kleiner en is het bovendien niet langer statistisch significant.

Tabel 2.8 Resultaten van lineaire regression discontinuity schatting met interactieterm voor de impact van verkregen subsidie via de Eureka Clusters op de *groei*voet van de S&O-loonuitgaven na één of twee jaar ten opzichte van het jaar waarin de subsidie al dan niet wordt toegekend, waarbij voor extreme waarden is gecorrigeerd met *Winsorising*, over de periode 2008-2012, bij verschillende bandbreedtes rondom het afkappunt

		Impact	Standaardfout	p-waarde	Bandbreedte	N	N	N
							interventie	controle
na 1 jaar	CCT	-25,462	16,804	0,130	4,88	118	26	12
	IK	-39,688**	18,336	0,030	12,20	118	64	30
	CV	-35,423**	17,536	0,043	18,07	118	69	36
na 2 jaar	CCT	0,633	24,466	0,979	3,61	89	14	8
	IK	-9,135	13,714	0,505	20,64	89	58	28
	CV	-14,209	14,598	0,330	10,52	89	66	46

* = significant tegen 10% ; ** = significant tegen 5% ; *** = significant tegen 1%

Bron: Panteia, 2014

Resultaten in perspectief

Gebruikmakende van de groeiwoet als output maatstaf, blijken subsidies verstrekt via de Eureka Clusters een negatieve invloed te hebben op de uitgaven aan S&O-lonen van bedrijven. Dit effect is aanzienlijk meer uitgesproken dan de resultaten verkregen uit analyses met de absolute S&O-loonuitgaven waren.

De bevindingen van de alternatieve effectanalyses samengevat

In dit deel van de onderzoeksverantwoording zijn de analyses die in de hoofdstuk zijn gepresenteerd herhaald met een afwijkende output maatstaf. Waar dit de logaritme van de absolute S&O-loonuitgaven was in de hoofdrapportage, is dit nu de groeiwoet van deze uitgaven in het eerste of in de eerste twee jaar na de beoordeling van de subsidieaanvraag. Ook hier zijn de JTI's buiten beschouwing gelaten vanwege het te lage aantal waarnemingen in de controlegroep.

In tabel 2.9 wordt een overzicht van de gevonden resultaten gepresenteerd. Ook uit deze analyses blijkt een ambigu beeld: de gevonden effecten zijn soms positief (groen), soms negatief (rood) en enkele gevallen zelfs statistisch significant (X). Lege cellen duiden op analyses die niet konden worden uitgevoerd, omdat er te weinig observaties zijn. Subsidies verstrekt via het instrument Eurostars hebben de meest positieve invloed op de groei in S&O-loonuitgaven. Dit loopt op tot een hogere groei tot wel 60% bij bedrijven in de minder-kennisintensieve sectoren. Deze louter positieve, en bovendien soms statistisch significante, invloed van het instrument bleek niet onverdeeld uit de analyses op de absolute uitgaven.

Ook bij de andere instrumenten bestaan er verschillen in de resultaten afhankelijk van met welke output maatstaf gerekend wordt. Het wisselende beeld binnen het gebruik van een output maatstaf én tussen diverse output maatstaven benadrukt de invloed die de gekozen specificatie heeft op het gevonden resultaat. Het *overall* beeld is dat de subsidies verstrekt via de Eureka- en Eurostars-instrumenten geen statistisch

significante invloed hebben op de uitgaven aan S&O-lonen, zij het gemeten als groeivoet of als absolute waarde.

Tabel 2.9 Samenvattend overzicht met schattingsresultaten
Groen is positief; rood is negatief en X = statistisch significant effect
Lege cellen duiden op analyses die niet zijn uitgevoerd

		<i>Bandbreedte selectiemethoden</i>		
		<i>CCT</i>	<i>IK</i>	<i>CV</i>
Eurostars	na 1 jaar		X	X
	na 2 jaar			
	klein			
	groot			
	Kennisintensieve sectoren			X
	Overige sectoren		X	X
Eureka IP	na 1 jaar			
	na 2 jaar			
	klein			
	groot			
	kennisintensieve sectoren			
	overig sectoren	X	X	X
GL & OM	na 1 jaar			
	na 2 jaar			
	klein			
	groot			X
	Kennisintensieve sectoren			
	Overige sectoren			
Eureka Clusters	na 1 jaar			
	na 2 jaar			
	klein			
	groot			
	Kennisintensieve sectoren			
	Overige sectoren			

Bron: Panteia, 2014

3 Opzet en respons telefonische enquête

3.1 Opzet telefonische enquête

Met een telefonische enquête is in kaart gebracht welke ontwikkelingen deelnemers en afgewezen subsidieaanvragers op enkele indicatoren in 2008-2012 laten zien. Daarnaast is gevraagd welke effecten gebruikers van de financiële instrumenten van Eureka en Eurostars zelf percipiëren, hoe zij oordelen over de inhoud en uitvoering van de instrumenten, en welke suggesties zij hebben voor verbetering.

In totaal bestond het door Panteia ontvangen databestand van RVO.nl uit 1.150 adressen van bedrijven die in de periode 2008-2012 een projectaanvraag hebben ingediend in het kader van de financiële instrumenten van Eureka en Eurostars. Dit bestand bevatte een groot aantal 'dubbelingen'. Bedrijven kunnen namelijk aan meerdere projecten in Eureka en Eurostars deelnemen en dus meerdere projectaanvragen hebben ingediend. In totaal bevatte het databestand 571 unieke bedrijven die allemaal zijn benaderd.

Voor de aansturing van de enquête waren de volgende zaken relevant:

- Alleen bedrijven zijn bevestigd (geen kennisinstellingen of intermediairs);
- Alle beschikbare adressen van bedrijven zijn benaderd;
- Bedrijven met meerdere projectaanvragen zijn maximaal één maal bevestigd;
- Bij bedrijven met meerdere projectaanvragen is zoveel mogelijk gekozen voor het stellen van vragen over een recente projectaanvraag (omdat de kwaliteit van de antwoorden over recente projectaanvragen naar verwachting hoger is vergeleken met 'oudere' projectaanvragen) en ging daarnaast de voorkeur uit naar een toegewezen projectaanvraag boven een afgewezen projectaanvraag gegeven de doelstelling van het evaluatieonderzoek om effecten van deelname in kaart te brengen.
- Bij het benaderen van de bedrijven is gebruik gemaakt van de gegevens van contactpersonen uit het databestand van RVO.nl. In het geval dat er moest worden doorverwezen naar een andere persoon is er gevraagd naar de directeur/eigenaar (in geval van een relatief klein bedrijf) of naar een manager die vragen kan beantwoorden over technologische samenwerking en R&D van het bedrijf.

3.2 Respons telefonische enquête

In januari 2014 zijn door het Panteia callcenter 571 subsidieaanvragers van Eureka- en Eurostars-projecten benaderd voor deelname aan de telefonische enquête. De enquête heeft een respons opgeleverd van 60%: 343 aanvragers. Uitval (de resterende 40%) kwam vooral van deelnemers die niet bereikbaar waren. Verder bleek in een aantal gevallen een interview niet mogelijk omdat het betreffende project en de regeling helemaal niet bekend waren of omdat niemand binnen het bedrijf inhoudelijk op de hoogte was van het project. Tot slot voldeed een beperkt aantal niet aan de gestelde criteria: het ging hier om kennisinstellingen en intermediairs. Tabel 3.1 geeft de cijfers van de veldwerkverantwoording. Op basis van deze responsgegevens verwachten wij niet dat er sprake is van een selectiebias.

In totaal zijn er 343 geslaagde interviews afgenomen. De bereidheid om deel te nemen aan deze telefonische enquête was groot. De participatiegraad (gesprek/ gesprek+weigerings) bedraagt 98%. Slechts 2% weigerde medewerking: een voor enquêtes bij bedrijven ongebruikelijk laag percentage. Een grote bereidheid om mee te werken aan dit onderzoek blijkt ook uit het gegeven dat driekwart van de respondenten

aangeeft dat zij nogmaals benaderd mogen worden voor verdiepende vragen over hun deelname aan Eureka/ Eurostars.¹⁵

Tabel 3.1 Veldwerkverantwoording evaluatie Eureka en Eurostars 2008-2012

Omschrijving	Absoluut	In %
Beschikbare adressen bedrijven	1.150	
Geen telefoonnummer bekend	28	
Dubbele bedrijven (meerdere projectaanvragen)	573	
Unieke bedrijven	571	
Bruikbare adressen	571	
Benaderde adressen	571	
Benaderd totaal	571	100%
Geslaagd interview via telefoon	343	60%
Voldoet niet aan criteria bedrijf	17	3%
Project en regeling zijn helemaal niet bekend	23	4%
Project is bekend, maar niemand binnen het bedrijf is inhoudelijk op de hoogte van het project	28	5%
Weigering	13	2%
Fax/info toon	30	5%
Bedrijf opgeheven	19	3%
Naam correspondeert niet	14	2%
Dubbel adres	12	2%
Fout adres anders	14	2%
Persoon onbereikbaar tijdens veldwerkperiode	9	2%
Meer dan 5 belpogingen	26	5%
Meer dan 7 belpogingen	6	1%
Niet bruikbaar anders	17	3%

Bron: Panteia, 2014, telefonische enquête.

3.1 Kenmerken van de respondenten

Ruim de helft van de respondenten (55%) is directeur of directeur/eigenaar van het bedrijf. De overige respondenten zijn voor het grootste deel managers: van de afdeling R&D, de financiële afdeling of anderszins.

Van twee derde van de geïnterviewde bedrijven (66%) is de subsidieaanvraag toegewezen, van de resterende 34% is hij afgewezen. De verdeling van de aantallen geïnterviewde bedrijven over de financiële instrumenten is weergegeven in tabel 3.2.

¹⁵ Het ging om 76% van alle deelnemers aan de telefonische enquête: 81% van de bedrijven met een toegewezen subsidieaanvraag en 66% van de afgewezen aanvragers.

Tabel 3.2 Aantal 'unieke' bedrijven in adressenbestand en aantal geïnterviewde bedrijven per instrument

<i>Instrument</i>	<i>Toegewezen aanvragen</i>	<i>Afgewezen aanvragen</i>	<i>Totaal</i>
Aantal unieke bedrijven in het bestand per instrument			
Eurostars	87	18	105
Eureka Individuele Projecten	83	101	184
Eureka Clusters	57	53	110
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	89	137	226
JTI's	77	4	81
Totaal*	333	238	571
Aantal geïnterviewde bedrijven per instrument			
Eurostars	67	8	75
Eureka Individuele Projecten	42	35	77
Eureka Clusters	24	23	47
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	50	48	98
JTI's	43	3	46
Totaal	226	117	343
In procenten			
Eurostars	77%	44%	71%
Eureka Individuele Projecten	51%	35%	42%
Eureka Clusters	42%	43%	43%
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	56%	35%	43%
JTI's	56%	75%	57%
Totaal	68%	49%	60%

* De afzonderlijke cijfers voor het aantal unieke bedrijven per financieel instrument kunnen niet zondermeer worden opgeteld vanwege dubbeltellingen; bedrijven kunnen aan meerdere instrumenten deelnemen.

Bron: Panteia, 2014, telefonische enquête

In het adressenbestand dat Panteia ontving van RVO.nl is het aantal adressen van unieke bedrijven met afgewezen subsidieaanvragen voor sommige instrumenten erg laag: 18 afgewezen aanvragen voor Eurostars en 4 afgewezen aanvragen voor de JTI's.¹⁶ Zelfs bij een hoge respons blijft het aantal absolute respondenten dan zeer laag.

¹⁶ In een latere fase van het onderzoek ontving Panteia aanvullende bestanden van RVO.nl voor de kwantitatieve effectanalyses voor Eurostars met gegevens van bedrijven met afgewezen projectaanvragen door de internationale jury.

4 Vragenlijst telefonische enquête

INTRO

Goedemorgen/-middag/-avond mevrouw/mijnheer mevrouw/mijnheer, u spreekt met ... van Panteia. In opdracht van het ministerie van Economische Zaken evalueren wij het Eureka programma en de Eurostars regeling. Die zijn gericht op het stimuleren van internationale samenwerking bij innovatie. Als onderdeel van de evaluatie doen wij een telefonisch onderzoek. Mag ik u hiervoor een aantal vragen stellen?

[instr. ENQ: Uit de administratie blijkt dat uw bedrijf een financiële aanvraag heeft ingediend voor het Eureka programma of de Eurostars regeling. Uw naam is vermeld als contactpersoon.]

Project: ...

Project is ...

Regeling: ...

Vraag V001

Klopt het dat uw organisatie een bedrijf is en niet een intermediaire organisatie of kennisinstelling?

[ENQ: intermediairs zoals subsidieadviseurs/consultants en kennisinstellingen zoals universiteiten en academische ziekenhuizen behoren niet tot de doelgroep van het onderzoek]

1: ja

2: nee → door naar EXPNID

Vraag V001B

Volgens onze informatie is uw subsidieaanvraag voor "[naam project]" in het kader van "[naam regeling/instrument]" [toegewezen/afgewezen]

Klopt dat?

1: ja

2: nee → door naar EXPNID

Vraag V002

Wat is uw functie binnen het bedrijf?

1: directeur/eigenaar

2: hoofd financiële afdeling

3: administratief of financieel medewerker

4: hoofd R&D

5: medewerker R&D

6: overig management

7: weet niet/ wil niet zeggen

Vraag V003

Mijn volgende vraag gaat over nieuwe producten of diensten.

Is het aantal nieuwe of sterk verbeterde producten of diensten dat uw bedrijf op de markt heeft geïntroduceerd in 2012 ten opzichte van 2008 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 1: licht toegenomen
- 2: sterk toegenomen
- 3: licht afgenomen
- 4: sterk afgenomen
- 5: gelijk gebleven
- 6: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V004

Is het aantal eigen R&D-medewerkers van uw bedrijf in 2012 ten opzichte van 2008 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 1: licht toegenomen
- 2: sterk toegenomen
- 3: licht afgenomen
- 4: sterk afgenomen
- 5: gelijk gebleven
- 6: mijn bedrijf heeft geen eigen R&D-medewerkers
- 7: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V005

Zijn de R&D-uitgaven van uw bedrijf in 2012 ten opzichte van 2008 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

(ENQ: het gaat om de R&D-uitgaven dat het bedrijf zelf doet in eigen huis)

(ENQ: dit is inclusief R&D-loonkosten)

- 1: licht toegenomen
- 2: sterk toegenomen
- 3: licht afgenomen
- 4: sterk afgenomen
- 5: gelijk gebleven
- 6: mijn bedrijf heeft geen R&D-uitgaven
- 7: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V007

Heeft uw bedrijf in de periode 2008 t/m 2012 in technologieprojecten samengewerkt met ...

"andere bedrijven"

"universiteiten of andere instellingen voor hoger onderwijs"

"onderzoeksinstituten"

- 1: ja
- 2: nee
- 3: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V008

Als Vraag V007_1 is 1 of Vraag V007_2 is 1 of Vraag V007_3 is 1

Heeft u ook technologische samenwerkingsprojecten gedaan met buitenlandse bedrijven en instellingen?

- 1: ja
- 2: nee → door naar Vraag V011
- 3: weet niet / wil niet zeggen → door naar Vraag V011

Vraag V009

Is het aantal internationale technologische samenwerkingsprojecten van uw bedrijf in 2012 ten opzichte van 2008 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 1: licht toegenomen
- 2: sterk toegenomen
- 3: licht afgenomen
- 4: sterk afgenomen
- 5: gelijk gebleven
- 6: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V010

Is het aantal internationale samenwerkingspartners in 2012 ten opzichte van 2008 toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven?

- 1: licht toegenomen
- 2: sterk toegenomen
- 3: licht afgenomen
- 4: sterk afgenomen
- 5: gelijk gebleven
- 6: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V011

Als Vraag KENMERK is 1

Ik noem u 10 mogelijke effecten van deelname aan het Eureka- of Eurostars-project voor uw bedrijf. U kunt antwoorden met: ja of nee.

- ""snellere start van het innovatieproject""
- ""snellere doorlooptijd van het innovatieproject""
- ""verbreding van technologische toepassingen""
- ""meer omzet met nieuwe of verbeterde producten""
- ""betere toegang tot buitenlandse markten""
- ""betere kwaliteit van internationale technologische samenwerking""
- ""waardevolle nieuwe samenwerkingspartners""
- ""verwerving van waardevolle nieuwe technologische kennis""
- ""versterking van de concurrentiepositie van uw bedrijf""
- ""vergroting van het marktaandeel van uw bedrijf""

- 1: ja
- 2: nee
- 3: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V012

Als Vraag KENMERK is 1

Wat zou er zijn gebeurd met het project als u geen subsidie zou hebben ontvangen in het kader van Eureka of Eurostars? Zou het project...

ENQ: Oplezen; meerdere antwoorden mogelijk

- 1: ongewijzigd zijn uitgevoerd (ENQ indien ja gelijk verder met de volgende vraag)
- 2: in afgeslankte vorm zijn uitgevoerd
- 3: vertraagd zijn uitgevoerd
- 4: met andere partners zijn uitgevoerd
- 5: niet zijn uitgevoerd
- 6: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V013

Als Vraag KENMERK is 2

Uw bedrijf heeft in het kader van Eureka of Eurostars een of meerdere subsidieaanvragen ingediend die niet zijn toegekend. Wat is er gebeurd met het project?

ENQ: Oplezen; meerdere antwoorden mogelijk

- 1: het project wordt ongewijzigd uitgevoerd (ENQ indien ja gelijk verder met de volgende vraag)
- 2: in afgeslankte vorm uitgevoerd
- 3: vertraagd uitgevoerd
- 4: met andere partners uitgevoerd
- 5: niet uitgevoerd
- 6: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V014

Ik noem u 3 stellingen over de betekenis van Eureka en Eurostars voor Nederlandse bedrijven in het algemeen. Kunt u aangeven in hoeverre u het daarmee eens bent? U kunt antwoorden met mee eens, noch mee eens noch mee oneens, en mee oneens. [ENQ: het gaat om de betekenis van deelname aan Eureka en Eurostars voor Nederlandse bedrijven in het algemeen, dus niet specifiek voor uw bedrijf]

Door Eureka en Eurostars wordt er door Nederlandse bedrijven ...

""... meer samengewerkt met buitenlandse partners""

""... beter samengewerkt met buitenlandse partners""

""... meer uitgegeven aan R&D""

- 1: mee eens
- 3: noch mee eens noch mee oneens
- 4: mee oneens
- 5: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V016

Heeft uw bedrijf deelgenomen in het Europese Zevende Kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling?
[ENQ: welk jaar of periode maakt niet uit]

- 1: ja
- 2: nee → door naar Vraag V018
- 3: weet niet / wil niet zeggen → door naar Vraag V018

Vraag V017

Beoordeelt u de aanvraagprocedure daarvan als eenvoudiger, ingewikkelder of vergelijkbaar ten opzichte van de aanvraagprocedure van Eureka en Eurostars?

- 1: eenvoudiger
- 2: ingewikkelder
- 3: vergelijkbaar
- 4: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V018

Agentschap NL is namens de Nederlandse overheid actief in het internationale Eureka netwerk om Nederlandse bedrijven in contact te brengen met buitenlandse partners.

Is u bekend dat Agentschap NL ondersteuning biedt bij het vinden van technologische partners?

[ENQ: bijvoorbeeld door internationale matchmaking, buitenlandse missies of seminars]

- 1: ja
- 2: nee → door naar Vraag V021
- 3: weet niet / wil niet zeggen → door naar Vraag V021

Vraag V019B

Heeft u ook gebruik gemaakt van
(ENQ: oplezen; meerdere antwoorden mogelijk)

"internationale matchmaking [ENQ: matchmaking is het in contact brengen met partners]"

"Heeft u deelgenomen aan een buitenlandse missie?"
"deelgenomen aan een seminar?"

- 1: ja
- 2: nee
- 3: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V020

Als Vraag V019B_1 is 1 of Vraag V019B_2 is 1 of Vraag V019B_3 is 1
Hoe beoordeelt u de toegevoegde waarde van de ondersteuning van Agentschap NL als het gaat om het vinden van technologische partners? Is dat ...

- 1: zeer slecht
- 2: slecht
- 3: goed
- 4: zeer goed
- 5: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V021

Heeft uw bedrijf gebruik gemaakt van een adviseur van Agentschap NL om de aanvraag voor Eureka of Eurostars vooraf te bespreken?

- 1: ja
- 2: nee, heeft géén gebruik gemaakt van adviseur Agentschap NL → door naar Vraag V023
- 3: weet niet / wil niet zeggen → door naar Vraag V023

Vraag V022

Hoe beoordeelt u de toegevoegde waarde van de adviseur van Agentschap NL? Is dat ...

- 1: zeer slecht
- 2: slecht
- 3: goed
- 4: zeer goed
- 5: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V023

Heeft uw bedrijf gebruik gemaakt van een intermediair of subsidie-adviseur om de aanvraag voor Eureka of Eurostars in te dienen?

- 1: ja
- 2: nee, heeft géén ondersteuning van andere partij gehad → door naar Vraag V026
- 3: weet niet / wil niet zeggen → door naar Vraag V026

Vraag V024

Hoe beoordeelt u de toegevoegde waarde van deze intermediair of subsidie-adviseur?

- 1: zeer slecht
- 2: slecht
- 3: goed
- 4: zeer goed
- 5: weet niet / wil niet zeggen

Vraag V025B

Wat waren de kosten van deze intermediair?

[ENQ Indien u geen exact antwoord weet, volstaat een schatting]

Vraag V025E

Werd door de intermediair gewerkt op no cure no pay basis?

- 1: Ja
- 2: nee
- 3: weet niet / wil niet zeggen

Vraag M026A

Om subsidie voor projecten binnen Eureka en Eurostars te krijgen moet een aanvraag worden ingediend. Graag wil ik weten hoeveel tijd uw bedrijf heeft besteed aan de aanvraag voor project ...

Ik noem u de verplichtingen vanuit de aanvraag.

Hoeveel uren heeft u ongeveer besteed aan:

- kennisname van de regeling en procedure en vooroverleg met Agentschap NL: | uur
- invullen en indienen van het aanvraagformulier van Agentschap NL (exclusief het schrijven van het projectplan): | uur
- opstellen en indienen van een begroting voor de Nederlandse kosten: | uur
- beantwoorden aanvullende vragen en overleg met projectpartners en Agentschap NL: | uur

Vraag M026B

Als Vraag KENMERK is 1

Ik noem u de verplichtingen die u heeft tijdens de uitvoering van het project.
Hoeveel uren heeft u op jaarbasis ongeveer besteed aan:

- bijhouden projectregistratie; | uur
- opstellen voortgangsrapportage; | uur
- overleg met Agentschap NL, begeleidingscommissie voortgang: | uur
- het opstellen van een eindrapport; | uur
- het opstellen van de financiële verantwoording van het project; | uur

Vraag V028

In het kader van dit onderzoek willen wij enkele bedrijven nog enkele verdiepende vragen stellen over hun ervaringen met Eureka en Eurostars. Mogen wij u daarvoor binnenkort nogmaals bellen?

- 1: Ja
- 2: Nee

Vraag GESL

Als Vraag V028 is 1

Dan wil ik graag enkele gegevens noteren.
(ENQ: Noteer geslacht)

- 1: Man
- 2: Vrouw

Vraag NAWT

Als Vraag V028 is 1

(ENQ: Noteer/controleer gegevens)

EINDE

Sluit deze case af (Interview compleet)

EINDENID

Sluit deze case af (Voldoet niet aan criteria)

5 Gespreksleidraad diepte-interviews

De diepte-interviews met bedrijven (totaal 20) zijn gericht op een verdere verdieping en inkleuring van de resultaten van de telefonische enquête en zijn vooral gebruikt om meer vat te krijgen op de achtergronden en processen met betrekking tot de effecten van de financiële instrumenten op de bedrijfsprestaties.

Bij de selectie van de interviewpartners is rekening gehouden met de spreiding over de verschillende dimensies, zoals soort financieel instrument en de grootteklasse van het bedrijf. De interviews betreffen zowel bedrijven die een subsidie hebben ontvangen als bedrijven waarvan de aanvraag werd afgewezen.

Specifiek zijn enkele interviews gedaan met bedrijven die een subsidie hebben ontvangen, maar waar geen positieve effecten zijn gemeld. Wat zijn de oorzaken daarvan? Verder zijn enkele interviews gedaan met bedrijven die gebruik hebben gemaakt van verschillende instrumenten ten behoeve van een vergelijking van de instrumenten op enkele aspecten.

Bij de afgewezen subsidieaanvragers zijn enkele bedrijven bevraagd waarvan de aanvraag is afgewezen, maar het project tóch is voortgezet. Op welke wijze is de voortzetting gerealiseerd?

Vragen voor deelnemers

1. Is [Eureka/Eurostars-project] uw enige technologische samenwerkingsproject van de afgelopen jaren of zijn er al meer geweest?
2. [indien meer] Oók meer Eureka/Eurostars-projecten?
3. Hoe bent u in aanraking gekomen met [instrument]?
4. Was uw [Eureka/Eurostars]-aanvraag een al *bestaand* plan, een *aangepast* bestaand plan, of een helemaal *nieuw* plan?
5. Hoe bent u aan *buitenlandse partners* gekomen? [doorvragen: kende u ze al en waarvan? Of hebt ze speciaal gezocht, en op grond waarvan?]
6. Hoe bent u voor dit project aan R&D-medewerkers gekomen? [doorvragen: zijn die intern of extern gerekruteerd? Zijn ze na afloop van het project bij u blijven werken / c.q. zullen ze na afloop bij u blijven werken?]
7. Wat zijn de resultaten van deelname aan [project] voor uw bedrijf geweest? [doorvragen: (1e orde effecten) R&D-uitgaven, R&D-capaciteit, internationale technologische samenwerking (en 2e orde effecten), meer kennis, nieuwe / betere producten, omzet, groeikansen]
8. [doorvragen op *interessante* effecten:] wat *triggerde* dit effect?
9. Wat heeft het uw bedrijf [tot nu toe] *opgeleverd*? [= *inzoomen* op *positieve* effecten]
10. In hoeverre waren dit *beoogde* en in hoeverre *onverwachte* effecten?
11. Hoe beoordeelt u de feitelijke effecten in het licht van de vooraf beoogde effecten? [doorvragen:] Wat zijn de belangrijkste plus- en minpunten?
12. [check of interviewee heeft deelgenomen aan buitenlandse missies, matchmaking of seminars] Hoe beoordeelt u de bijdrage van de door RVO/Agentschap NL georganiseerde [buitenlandse missies / matchmaking / seminars] aan het effect van deelname aan [project]?
13. Heeft u suggesties om procedures en uitvoering van [instrument(en)] te verbeteren [evt. laten vergelijken, afhankelijk van de antwoorden op vraag 1 en 2]?

Vragen voor afgewezen aanvragers

1. Hoe bent u in aanraking gekomen met [*instrument*]?
2. Was uw [Eureka/Eurostars]-aanvraag een al *bestaand* plan, een *aangepast* bestaand plan, of een helemaal *nieuw* plan?
3. Waarom is uw aanvraag afgewezen?
4. Hoe bent u aan *buitenlandse partners* gekomen? [doorvragen: kende u ze al en waarvan? Of hebt ze speciaal gezocht, en op grond waarvan?]
5. Welke effecten heeft de afwijzing van de aanvraag gehad voor uw bedrijf? [doorvragen: R&D-capaciteit, kennis, producten, omzet, groeikansen]
6. [check: is project *ongewijzigd voortgezet*? Zo ja:] Hoe is het project na de afwijzing voortgezet [doorvragen: financiering, partners, R&D-budget, resultaat]
7. [check: is project *beëindigd*? Zo ja:] Waarom is het project beëindigd?
8. Overweegt u in de toekomst *opnieuw een aanvraag* in te dienen voor een soortgelijk project?
9. [Zo ja:] Waarom? En aan welke *voorwaarden* moet dan voldaan zijn?
[Zo nee:] Waarom niet? Aan welke *voorwaarden* moet zijn voldaan, wil u wél opnieuw een aanvraag doen?
10. Heeft u *suggesties* om procedures en uitvoering van [*instrument(en)*] te verbeteren [evt. laten vergelijken, afhankelijk van de antwoorden op vraag 1 en 2]?

6 Berekening administratieve lasten en uitvoeringskosten

6.1 Beschrijving van de aanvraagprocedures van de regelingen

Eurostars

Wettelijke basis

De regeling is in Nederland onderdeel van de Subsidieregeling Innoveren. Eurostars is een Eureka-programma dat tevens onder KP7/H2020 valt (EU top-up op basis van art. 185 TEU).

Indienen van een aanvraag

Een onafhankelijk internationaal panel (in Brussel) beoordeelt en rangschikt alle ingediende projectvoorstellen. Alle Eurostars-landen volgen de internationale rangschikking bij het toekennen van subsidie. Er is geen inhoudelijke beoordeling op nationaal niveau.

De indieningsprocedure voor Eurostars-projecten bestaat uit twee rondes. In de eerste ronde dienen de deelnemers een projectaanvraag in bij Eurostars in Brussel. Alle projecten die een voldoende score hebben behaald (boven de quality threshold zijn gerankt), kunnen daarna bij het nationale contactpunt (RVO.nl) een officiële subsidieaanvraag indienen. Het nationale contactpunt zorgt dan voor de verdeling van de beschikbare subsidie via de eigen tenderprocedure, waarbij de internationale ranking wordt gevolgd. De subsidie wordt toegekend op basis van de rankinglijst van de internationale jury, totdat het Nederlandse budget (inclusief de 'top up' van de Europese Commissie) binnen de betreffende tender uitgeput is. Het recht op Nederlandse Eurostars-subsidie vervalt wanneer geen aanvraag wordt ingediend.

De subsidiepercentages voor bedrijven zijn: 35% voor onderzoeksactiviteiten en 25% voor ontwikkelingsactiviteiten. Voor MKB-bedrijven geldt hierbovenop een toeslag van 10%-punt. De subsidiepercentages voor kennisinstellingen zijn: 50% voor onderzoeksactiviteiten en 25% voor ontwikkelingsactiviteiten. Het maximale subsidiebedrag per project is € 500.000 (voor alle Nederlandse deelnemers gezamenlijk).

Eureka Individuele Projecten

Wettelijke basis

Eureka individuele projecten werden tot eind 2008 gefinancierd vanuit de subsidieregeling Internationale Innovatieprojecten en vervolgens vanuit de subsidieregeling Sterktes in Innovatie, artikel 2.2 Internationaal Innoveren. De regeling Internationaal Innoveren is eind 2011 gesloten. Vanaf 2012 kunnen geïnteresseerden gebruikmaken van het Innovatiekrediet als vervanging van deze regeling.

Indienen van een aanvraag

Eureka-projecten kennen een nationale beoordeling en een internationale toets. Er is geen vastgestelde volgorde voor het doorlopen van deze stappen. Voor de internationale toets dient de aanvrager een Eureka-voorstel in bij het Nationale Contactpunt voor Eureka in het land van vestiging van de projectleider. Voor Nederland fungeert het Expertisecentrum voor Internationaal Onderzoek en Innovatie

(EiOI) van RVO.nl als Nationale Contactpunt. Het voorstel wordt door de Nationale Contactpunten van de deelnemende landen in onderling overleg getoetst aan de Eureka-criteria:

- Is het een technisch R&D innovatieproject?
- Heeft de voorgestelde ontwikkeling een civiele toepassing?
- Zijn er minstens twee onafhankelijke partijen uit twee Eureka landen die voor eigen rekening en risico in het project deelnemen?
- Kan iedere deelnemer zijn aandeel in het project financieren?

Wanneer het project aan deze criteria voldoet krijgt het, na goedkeuring door de High Level Group, het Eureka-label. Onder de regeling Internationaal Innoveren is het hebben van het Eureka-label een voorwaarde voor financiering.

De regeling Internationaal Innoveren, evenals zijn voorgangers, werkt met tenders of calls. Deze zijn open voor alle technologiegebieden. Alle voorstellen die aan de voorwaarden van de regeling voldoen worden voorgelegd aan de Adviescommissie Internationaal Innoveren, die de voorstellen beoordeelt en rankt op basis van de volgende criteria:

- algemene opbouw van het project en toegevoegde waarde van de samenwerking;
- technologische en innovatieve waarde;
- marktpotentieel en concurrentievermogen.

De subsidie wordt toegekend op basis van de rankinglijst, totdat het Nederlandse budget binnen de betreffende tender uitgeput is. Indien een project nog geen Eureka-label heeft, wordt de subsidie voorwaardelijk toegekend.

De subsidiepercentages voor bedrijven zijn: 35% voor onderzoeksactiviteiten en 25% voor ontwikkelingsactiviteiten. Voor MKB-bedrijven geldt hierbovenop een toeslag van 10%-punt. De subsidiepercentages voor kennisinstellingen zijn: 50% voor onderzoeksactiviteiten en 25% voor ontwikkelingsactiviteiten. Het maximale subsidiebedrag per project is € 750.000 (voor alle Nederlandse deelnemers gezamenlijk).

Eureka Clusters

Bedrijven die willen deelnemen aan een Eureka Cluster kunnen gebruikmaken van de calls die de Clusters op internationaal niveau organiseren. Voor deelname aan een project in ITEA2 of CATRENE worden de volgende stappen genomen door het consortium van aanvragende partijen:¹⁷

- Het verkort projectvoorstel (Project Outline) wordt ingediend bij het secretariaat van het Cluster.
- De aanvraag wordt beoordeeld door een commissie, de Steering Group genoemd én door de nationale overheden die een gecoördineerd commentaar afgeven op de Project Outline voorstellen.
- Na goedkeuring door de Steering Group wordt een volledig projectvoorstel (Full Project Proposal) ingediend.
- De aanvraag wordt wederom beoordeeld door de Steering Group én door de nationale overheden die een gecoördineerd commentaar afgeven op de FPP voorstellen
- Het voorstel wordt al dan niet gelabeld door de Steering Group. Een positieve beoordeling van het volledige projectvoorstel levert het ITEA2- c.q. CATRENE-label op.

Het verkrijgen van een label houdt in dat het voorstel wordt goedgekeurd als Clusterproject. Het label is een voorwaarde voor subsidie door de nationale overheid.

¹⁷ http://www.catrene.org/web/downloads/Project_selection_process.pdf

Dit betekent dat Nederland dus over de gelabelde projecten een financieringsbeslissing moet nemen. Nederland doet dat middels nationale calls. Gedurende het proces is er contact met de nationale overheden door alle partijen. De Adviescommissie Internationaal Innoveren beoordeelt de gelabelde voorstellen voor Nederlandse projectdelen en stelt een ranking op. Bij deze nationale beoordeling gelden criteria ten aanzien van: bijdrage aan technologische innovatie, kwaliteit van samenwerking, economisch perspectief en betrokkenheid van het MKB.

Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten

Met de regelingen Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten, die inmiddels niet meer lopen, werd internationale samenwerking met partners uit niet-Eureka-landen gestimuleerd. De regelingen financieren projecten zonder daarbij het Europese Eureka programma in te zetten. Dit betekent dat het Expertisecentrum zelf volledig verantwoordelijk is voor het beoordelen en financieren van de projecten.

De regelingen werkten met tenders of calls die open stonden voor alle technologiegebieden. Alle voorstellen die aan de voorwaarden van de regeling voldeden werden voorgelegd aan de Adviescommissie Internationaal Innoveren, die de voorstellen beoordeelde en rangschikte op basis van de volgende criteria:

- algemene opbouw van het project en toegevoegde waarde van de samenwerking;
- technologische en innovatieve waarde;
- marktpotentieel en concurrentievermogen.

De subsidie werd toegekend op basis van de rankinglijst, totdat het Nederlandse budget binnen de betreffende tender uitgeput was.

Joint Technology Initiatives (JTI's)

Net als de Eureka Clusters werken de JTI's met internationale calls. Projectvoorstellen worden hier beoordeeld door het uitvoerende (bestuurs)orgaan van de JTI, de Joint Undertaking. Eerst wordt een samenvatting van een projectvoorstel ingediend, een Project Outline (PO). De betrokken nationale overheden worden hiervan op de hoogte gesteld, middels hun participatie in de Joint Undertaking. Na de beoordeling van deze eerste stap wordt bekend gemaakt of een volledig voorstel, een Full Project Proposal (FPP), mag worden ingediend. De beoordelingscriteria hebben betrekking op: 'relevance and contribution to the objectives of the Call', 'R&D innovation and technical excellence', 'S&T approach and workplan', 'market innovation and impact', 'quality of consortium and management'. De voorstellen ontvangen scores. Voorstellen die 'above threshold' worden gewaardeerd, worden gerankt op basis van de totaalscore. Vervolgens worden projectvoorstellen geselecteerd voor publieke financiering, afhankelijk van de beschikbare budgetten en nationale toekenningsvereisten ('national eligibility criteria').

Het is de nationale overheid die uiteindelijk de Nederlandse financiële middelen aan de Nederlandse deelnemers ter beschikking stelt. Via de Joint Undertaking stelt de EC zijn bijdrage aan de deelnemers ter beschikking. De financiering is dus een mix van middelen van de nationale overheid en middelen afkomstig van de Europese Commissie. Dit zijn twee aparte committeringen, eerst de nationale committering en op basis daarna de committering vanuit de Joint Undertaking.

Wettelijke basis van de regelingen

- Subsidieregeling Internationale Innovatieprojecten (vervallen)
- Subsidieregeling sterktes in innovatie (art 2.2; Internationaal Innoveren)

- Kaderwet EZ-subsidies

6.2 Verplichtingen voor aanvragers en gebruikers

Deze paragraaf beschrijft de stappen in de processen voor subsidie-aanvragers en subsidie-ontvangers van Eurostars en van de overige financiële instrumenten.

Eurostars

Stappen in de processen voor subsidieaanvragers en subsidieontvangers

A. Indienen van een aanvraag in Brussel

Bedrijven en kennisinstellingen dienen de volgende stappen te doorlopen.

- Bedrijven kunnen desgewenst contact opnemen met de afdeling Eurostars bij RVO.nl. Een adviseur kan helpen bij het invullen van de aanvraag. Er dient een formulier Projecttoets Eurostars te worden ingevuld (niet verplicht, maar een service die RVO.nl aanbiedt).
- Registreren van de aanvrager op de website www.eurostars-eureka.eu en elektronisch indienen van de aanvraag via deze website.
- De aanvraag wordt door een internationaal evaluatie panel beoordeeld aan de hand van drie criteria:
  1. Algemene opbouw van het project en de inhoudelijke kwaliteit van het consortium;
  2. Technologische en innovatieve waarde;
  3. Marktpotentieel en concurrentievermogen.
- Binnen vier maanden (16 weken) na het sluiten van de call worden aanvragers geïnformeerd over de resultaten van de beoordeling. Als de aanvraag positief is beoordeeld, kunnen de Nederlandse indieners van een project bij RVO.nl subsidie aanvragen (waarbij gebruik gemaakt kan worden van de voor Brussel gemaakte projectdocumentatie, zie verder onder B).

B. Indienen van een aanvraag in Nederland bij RVO.nl

- Alle deelnemers in Eurostars-projecten vragen in hun eigen land subsidie aan. RVO.nl gaat niet meer in op de inhoud van het project. Er wordt alleen om informatie gevraagd die nodig is voor het toekennen van subsidie. De benodigde formulieren kunnen worden gedownload vanaf de website <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/aanvragen-eurostars>
- Het Aanvraagformulier Eurostars moet worden ingevuld door de penvoerder. De overige Nederlandse aanvragers moeten de penvoerder machtigen (via het aanvraagformulier) om de aanvraag bij RVO.nl in te dienen. De aanvraag moet worden voorzien van:
  - Een kopie van de positieve beoordeling uit Brussel (met rangschikking) (wordt door RVO.nl in de praktijk van het Eureka secretariaat ontvangen);
  - Een projectbegroting per aanvrager;
  - Een openbare samenvatting van de projectbeschrijving conform een door RVO.nl opgesteld model. RVO.nl neemt genoegen met de projectbeschrijving die voor Brussel is gemaakt, deze is vorm vrij en mag ook in het Engels zijn;
  - Een kopie van het definitieve, getekende consortium agreement;
- Alleen de projectbegroting moet voor de aanvraag in Nederland worden opgesteld, de overige informatie wordt door RVO.nl uit de database in Brussel gehaald.
- Optioneel: de MKB-toets, om na te gaan of de aanvrager onder de MKB-definitie valt.

De aanvrager ontvangt van RVO.nl bericht van toekenning of afwijzing van de subsidie. Ingeval van toekenning gelden voor de ontvangers van de subsidie de volgende verplichtingen.

C. Processen na goedkeuring subsidieaanvraag

- De aanvrager van wie de subsidie wordt toegekend ontvangt een subsidieverleningsbrief van RVO.nl.
- Er hoeft niet meer te worden gedeclareerd. Voor projecten die na 2009 zijn gestart verstrekt RVO.nl automatisch voorschotten. 90% van de subsidie wordt gedurende de looptijd van het project per kwartaal in gelijke delen uitbetaald.
- Er dient een adequate projectadministratie te worden bijgehouden, volgens de richtlijnen van RVO.nl. Deze verplichting geldt voor elke projectdeelnemer die subsidiegelden ontvangt en gebruikt. De projectadministratie wordt niet structureel actief opgevraagd door RVO.nl. Deze dient wel op aanvraag beschikbaar te zijn bij controles.
- Projectdeelnemers zijn zelf verantwoordelijk voor een adequate tenaamstelling en bescherming van uit het project voortvloeiende intellectuele eigendomsrechten.
- Voor de ontbinding van een voor het project opgerichte rechtspersoon, of verplaatsing van de statutaire zetel naar het buitenland, is toestemming van RVO.nl nodig. Dit komt in de praktijk niet of nauwelijks voor.
- Aan de hand van de in het projectplan aangegeven mijlpalen dient schriftelijk aan RVO.nl te worden gerapporteerd over de voortgang van het project. Hiervoor kan dezelfde (model)rapportage worden gebruikt als die voor het Eurostars-secretariaat. Dit secretariaat vraagt tweemaal per jaar aan de coördinator (=projectleider) van het internationale project, om een 'project progress report' aan te leveren namens alle projectpartners. Feitelijk worden de voortgangsrapportages door de coördinator van het internationale project (dit hoeft dus niet een Nederlandse partij te zijn) in Brussel ingediend, waarna RVO.nl de relevante rapportages van de database van het Eurostars-secretariaat haalt.
- Belangrijke wijzigingen binnen (de uitvoering van) projecten dienen te worden gemeld aan RVO.nl.
- Aan het einde van een project dient de definitieve subsidie te worden vastgesteld. Hiervoor moet binnen een half jaar na beëindiging van een project het formulier 'Aanvraag vaststelling subsidie' worden ingediend bij RVO.nl. Om een vaststelling te verkrijgen moet de aanvraag worden ingediend bij RVO.nl in combinatie met een eindrapportage en een eindafrekening ('final report', voor RVO.nl en het Eurostars-secretariaat kan hetzelfde verslag worden gebruikt). Ten behoeve van de financiële verantwoording heeft RVO.nl een Excelsheet gemaakt waarin de kosten per aanvrager ingevuld moeten worden.
- In bepaalde situaties is het vereist om een controleverklaring afgegeven door een accountant mee te leveren. Een controleverklaring is alleen verplicht als het subsidiebedrag per individuele deelnemer in het project hoger is dan € 125.000.
- Tot 5 jaar na de vaststelling van de subsidie kan van subsidieontvangers vanuit Eurostars-projecten worden gevraagd om mee te werken aan evaluaties ('market impact reports'), maar bijvoorbeeld ook aan klanttevredenheidsonderzoek.
- Subsidieontvangers moeten meewerken aan controles die door of namens RVO.nl (afdeling beheer projecten) worden uitgevoerd. Deze controles komen weinig voor in de praktijk.
- Voor de vervreemding van de resultaten van een project moet toestemming worden gevraagd aan RVO.nl.
- Bij 20% van de projecten stelt RVO.nl gedurende de looptijd vragen over de voortgang van het project.

D. Extra verplichtingen voor penvoerders

- De penvoerder is de contactpersoon voor RVO.nl namens het Nederlandse samenwerkingsverband.
- De penvoerder is verantwoordelijk voor het doorgeven van wijzigingen in het projectplan of de begroting, namens alle Nederlandse deelnemers.
- De penvoerder is verantwoordelijk voor het tijdig, juist en volledig informeren van alle Nederlandse deelnemers in het samenwerkingsverband.
- Betalingen van RVO.nl worden gedaan aan de penvoerder, die verantwoordelijk is voor de correcte verdeling van deze gelden onder de Nederlandse deelnemers.

Overige financiële instrumenten

Stappen in de processen voor subsidieaanvragers en subsidieontvangers

A. Indienen van een aanvraag voor het Eureka-label c.q. kwaliteitslabel bij het Europese samenwerkingsverband (Eureka Clusters en JTI's)

Om voor de nationale subsidie in aanmerking te komen dient een Eureka-label te worden aangevraagd (de projecten die worden gefinancierd via de JTI's krijgen geen Eureka label). Het Eureka-label is een kwaliteitskeurmerk dat Eureka aan projecten kan geven.¹⁸

De aanvraag voor het Eureka-label dient te worden ingediend bij het desbetreffende Eureka-netwerk. Eureka-netwerken en programma's waar Nederland aan deelneemt zijn:

- Eurogia+, programma voor duurzame energie-technologie
- Catrene, programma voor micro- en nano-elektronica
- ITEA2, programma voor Embedded Systems
- CELTIC, programma voor telecommunicatie-technologie
- Acqueau, initiatief gericht op watertechnologie en watermanagement.

Een project kan een Eureka-label krijgen als:

- het project een marktgerichte technologische ontwikkeling is;
- het project een civiele toepassing beoogt;
- aan het project minimaal 2 organisaties uit 2 Eureka landen zijn betrokken;
- de financiering van alle partners is geregeld.

Om in aanmerking te komen voor een Eureka-label is er een uitgebreide projectselectie en -evaluatie met verschillende fasen. Ten eerste dient men een Project Outline (PO-fase) in bij het betreffende Cluster, gevestigd in één van de EU-lidstaten (meestal in Brussel). Bij voldoende kwaliteit volgt een uitnodiging voor het indienen van een Full Proposal (FP-fase). Bij een positieve evaluatie van het Full Proposal ontvangt het project het Eureka-label. Met dit label kan de aanvrager in eigen land financiële ondersteuning aanvragen. De nationale overheden ondersteunen de projecten door specifieke nationale instrumenten. De gelabelde projecten concurreren met elkaar voor het beschikbare budget.

B. Indienen van een subsidieaanvraag in Nederland bij RVO.nl

Wanneer het Eureka-label is verkregen kunnen projectdeelnemers in hun eigen land subsidie aanvragen. Bij meerdere deelnemers in hetzelfde land geldt dat er een penvoerder namens alle deelnemers optreedt. De nationale subsidieaanvraag kan worden ingediend bij RVO.nl / Expertisecentrum internationaal Onderzoek en Innovatie. Voor het indienen kunnen de standaardformulieren worden gebruikt die via de website van RVO.nl te downloaden zijn, te weten:

- Aanvraagformulier;
- Model projectplan;
- Model begroting;

¹⁸ Zie: <http://www.eurekanetwork.org/>

- Aanmeldings- en machtigingsformulier deelnemer samenwerkingsverband (uitleg en formulier);
- Projectformulier (samenwerkingspartner bepaalt het format van dit formulier);
- Jaarverslag/jaarrekening/accountantsverklaring van het laatst afgesloten boekjaar.

Het Aanvraagformulier moet worden ingevuld door de penvoerder. De overige aanvragers moeten de penvoerder machtigen (via het aanvraagformulier) om de aanvraag bij RVO.nl in te dienen.

RVO.nl gaat veelal akkoord met het indienen van hetzelfde projectvoorstel (in het Engels) dat voor het aanvragen van het Eureka-label wordt gebruikt.

De aanvrager ontvangt van RVO.nl bericht van toekenning of afwijzing van de subsidie. Ingeval van toekenning gelden voor de ontvangers van de subsidie de volgende verplichtingen.

C. Processen na goedkeuring subsidieaanvraag

- De aanvrager van wie de subsidie wordt toegekend ontvangt een subsidieverleningsbrief van RVO.nl.
- Er hoeft niet meer te worden gedeclareerd. Voor projecten die na 2009 zijn gestart verstrekt RVO.nl automatisch voorschotten. 90% van de subsidie wordt gedurende de looptijd van het project per kwartaal in gelijke delen uitbetaald.
- Er dient een adequate projectadministratie te worden bijgehouden, volgens de richtlijnen van RVO.nl. Deze verplichting geldt voor elke projectdeelnemer die subsidiegelden ontvangt en gebruikt. De projectadministratie wordt niet structureel actief opgevraagd door RVO.nl. Deze dient wel op aanvraag beschikbaar te zijn bij controles.
- Projectdeelnemers zijn zelf verantwoordelijk voor een adequate tenaamstelling en bescherming van uit het project voortvloeiende intellectuele eigendomsrechten.
- Voor de ontbinding van een voor het project opgerichte rechtspersoon, of verplaatsing van de statutaire zetel naar het buitenland, is toestemming van RVO.nl nodig. Dit komt in de praktijk niet of nauwelijks voor.
- Aan de hand van de in het projectplan aangegeven mijlpalen dient tweemaal per jaar schriftelijk aan RVO.nl te worden gerapporteerd over de voortgang van het project.
- Belangrijke wijzigingen binnen (de uitvoering van) projecten dienen te worden gemeld aan RVO.nl.
- Aan het einde van een project dient de definitieve subsidie te worden vastgesteld. Hiervoor moet binnen een half jaar na beëindiging van een project het formulier 'Aanvraag vaststelling subsidie' worden ingediend bij RVO.nl. Om een vaststelling te verkrijgen moet de aanvraag worden ingediend in combinatie met een eindrapportage en een eindafrekening. Ten behoeve van de financiële verantwoording heeft RVO.nl een Excelsheet gemaakt waarin de kosten per aanvrager ingevuld moeten worden.
- In bepaalde situaties is het vereist om een controleverklaring afgegeven door een accountant mee te leveren. Een controleverklaring is alleen verplicht als het subsidiebedrag per individuele deelnemer in het project hoger is dan € 125.000.
- Tot 5 jaar na de vaststelling van de subsidie kan van subsidieontvangers worden gevraagd om mee te werken aan evaluaties en bijvoorbeeld ook aan klanttevredenheidsonderzoek.
- Subsidieontvangers moeten meewerken aan controles die door of namens RVO.nl (afdeling beheer projecten) worden uitgevoerd. Deze controles komen weinig voor in de praktijk.
- Voor de vervreemding van de resultaten van een project moet toestemming worden gevraagd aan RVO.nl.
- Bij 20% van de projecten stelt RVO.nl gedurende de looptijd vragen over de voortgang van het project.

D. Extra verplichtingen voor penvoerders

- De penvoerder is de contactpersoon voor RVO.nl namens het Nederlands samenwerkingsverband.
- De penvoerder is verantwoordelijk voor het doorgeven van wijzigingen in het projectplan of de begroting, namens alle Nederlandse deelnemers.
- De penvoerder is verantwoordelijk voor het tijdig, juist en volledig informeren van alle deelnemers in het Nederlands samenwerkingsverband.
- Betalingen van RVO.nl worden gedaan aan de penvoerder, die verantwoordelijk is voor de correcte verdeling van deze gelden onder de Nederlandse deelnemers aan het project.

6.3 Eureka flankerende activiteiten

Doel

Faciliteren van de efficiënte en effectieve inzet van de financiële instrumenten.

Doelgroep

De doelgroep voor de instrumenten is breed gedefinieerd en is zeer divers. Alle organisaties die marktgerichte R&D uitvoeren in alle technologie- en toepassingsgebieden kunnen gebruikmaken van Eureka.

Werkzaamheden

Het Expertisecentrum Internationaal Onderzoek en Innovatie (EiOI), onderdeel van RVO.nl, heeft in 2012 de volgende flankerende activiteiten uitgevoerd:

1. EiOI is Nationale Programma Coördinator (NPC) van en Nationaal Contactpunt voor het Eureka netwerk. Dit heeft een nationale en internationale component:
  - Eerste aanspreekpunt voor Internationale Eureka Netwerk (veelal buitenlandse NCPs maar soms ook buitenlandse bedrijven);
  - Eerste aanspreekpunt voor Nederlandse (potentiële) deelnemers;
  - Het geven van voorlichting en advies aan de doelgroep van Eureka (bedrijven, met name MKB, maar ook kennisinstellingen);
  - Nationale coördinatie van procedures voor Eureka en Eurostars deelnemers
  - Het 'verdedigen' van Nederlandse belangen en manier van werken in internationale afspraken binnen Eureka;
  - ondersteuning van het ministerie van EZ / High Level Group;
  - Deelname aan Zweeds-Zwitsers-Nederlands Medtech call;
2. Eureka Label¹⁹:
  - Voorleggen van projectvoorstellen bij de High Level Group voor een Eureka label;
  - Verstrekken van het Eureka label als kwaliteitskeurmerk, na goedkeuring van een projectvoorstel door de High Level Group;
  - Onder de aandacht brengen van projecten met een Eureka label, landelijk en internationaal;
  - Monitoring en beheer van lopende projecten;
3. Ondersteunen van de JTI's ENIAC en ARTEMIS en de Eureka Clusters ITEA2 en CATRENE:
  - Adviseren potentiële indieners;
  - Deelname aan interne overlegstructuur JTI's en Clusters, in samenspraak met het ministerie van EZ;
  - Organisatie en deelname aan internationale activiteiten, zoals:
    - a. Cosummit Artemis/ITEA;

¹⁹ <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/eureka-label>

- b. Nano forum Catrene / ITEA;
- 4. Ondersteuning van het EUROAGRI-Foodchain Umbrella-netwerk²⁰ voor de Food-industrie (internationaal thematisch netwerk);
- 5. Uitgaande missies naar prioriteitslanden en binnenkomende missies met als activiteiten:
  - Seminars;
  - One-on-one matchmaking events of Technology Matchmaking²¹ zoals de Zwitserse watermissie;
  - Bedrijfs- en projectbezoeken;
  - Beursbezoek, zoals Food/Life Sciences beurs in Bazel;
  - Business ethics.

6.4 Aanpak voor de quick scan

In deze paragraaf wordt de omvang geraamd van de administratieve lasten en de uitvoeringskosten over 2012 van de vijf financiële instrumenten die voortkomen uit de subsidieregelingen:

- Subsidieregeling Innoveren
- Subsidieregeling Internationale Innovatieprojecten (inmiddels vervallen)
- Subsidieregeling sterktes in innovatie (art 2.2; Internationaal Innoveren)

De in de ramingen betrokken instrumenten zijn:

- Eurostars
- Eureka Individuele Projecten
- Eureka Clusters
- Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten
- Joint Technology Initiatives (JTI's).

Bij de raming van de uitvoeringskosten is rekening gehouden met de kosten van het flankerende beleid zoals beschreven in paragraaf 6.3.

Gebruik van het StandaardKostenModel

Administratieve lasten zijn een specifieke vorm van financiële lasten die ontstaan als bedrijven informatieverplichtingen vanuit wet- en regelgeving hebben aan de overheid. Voor het bepalen van de omvang van deze lasten, dient een door de overheid een voorgeschreven aanpak gehanteerd te worden: het StandaardKostenModel (SKM).²²

De uitvoeringskosten zijn de kosten die de overheid maakt bij de uitvoering van de onderzochte instrumenten. Het gaat in dit geval om de uitvoeringskosten van RVO.nl. Naast de uitvoeringskosten van de onderzochte instrumenten zijn tevens de uitvoeringskosten geraamd van het bijbehorende flankerende beleid.

In figuur 6.1 is schematisch weergegeven welke plaats administratieve lasten innemen ten opzichte van andere kosten vanuit wet- en regelgeving.

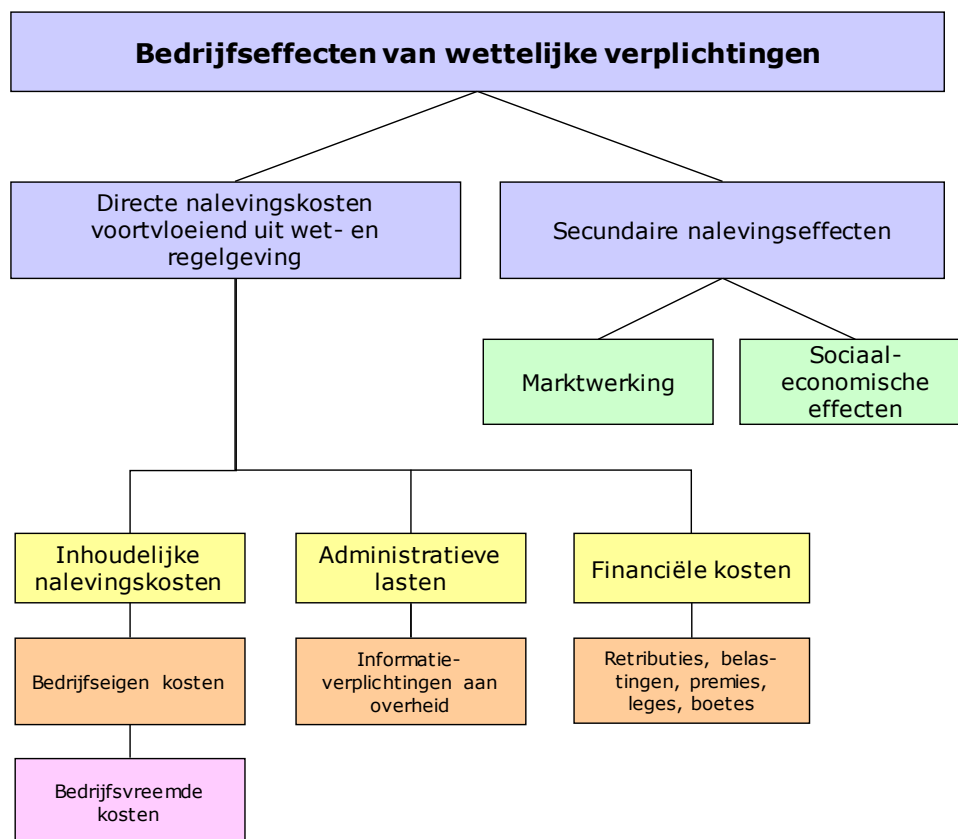
²⁰ Umbrella's zijn thematische platforms binnen het Eureka netwerk gericht op een specifiek technologiegebied of een industriële sector. De voornaamste doelstelling van een umbrella is het bevorderen en faciliteren van nieuwe Eureka samenwerkingsprojecten in zijn eigen doelgebied. De umbrella activiteiten worden gecoördineerd door een werkgroep die bestaat uit Eureka vertegenwoordigers en industriële experts. Zie <http://www.eurekanetwork.org/programmes/umbrellas>

²¹ <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/technology-matchmaking-eioi>

²² Zie voor een volledige beschrijving van de methodiek: Meten is Weten II, Regiegroep Regeldruk, Den Haag, januari 2008. De begrippen, afbakening en definities die hierin worden gehanteerd, vloeien voort uit het MISTRAL-model, dat speciaal voor het meten van administratieve lasten door Panteia/EIM is ontwikkeld.

figuur 6.1 Bedrijfseffecten en directe nalevingskosten voor bedrijven voortvloeiend uit wet- en regelgeving

Bron: Panteia, 2014

Definities

De administratieve lasten voor bedrijven die subsidie hebben aangevraagd en gebruiken zijn in deze quick scan geraamd op basis van de volgende twee definities:

Administratieve lasten zijn de kosten voor bedrijven om te voldoen aan informatieverplichtingen die voortvloeien uit wet- en regelgeving van de overheid.

Een **informatieverplichting** is een verplichting tot het informeren over handelingen en gedragingen ten aanzien van een maatschappelijk waardevol geachte norm.

Administratieve lasten worden geraamd door middel van een $P * Q$ model volgens de volgende formules:

Raming administratieve lasten (AL)

Totale AL vanuit een wet	=	som van de kosten per informatieverplichting
Kosten per informatieverplichting	=	som van de kosten per handeling
Kosten per handeling	=	$P * Q$

P wordt hierbij gedefinieerd als de kosten van een administratieve handeling en Q als het aantal keren dat de administratieve handeling wordt uitgevoerd.

De ramingen voor dit onderzoek zijn uitgevoerd in de vorm van een quick scan. Daarom zijn de kosten niet bepaald op het niveau van de handelingen, maar op het niveau van de informatieverplichtingen.

De kosten van informatieverplichtingen (P) kunnen op twee wijzen worden berekend, afhankelijk van de wijze waarop hieraan door bedrijven invulling wordt gegeven:

1. indien de handeling door het bedrijf wordt uitgevoerd: tijdsbesteding in uren en minuten vermenigvuldigd met een tarief dat wordt gehanteerd voor de functie van de medewerkers die deze werkzaamheden uitvoeren;
2. indien de handeling wordt uitgevoerd door een externe partij: de integrale kosten die de externe partij hiervoor aan het bedrijf in rekening brengt (exclusief btw). In dit onderzoek gaat het bijvoorbeeld om de kosten van de intermediair en de kosten van een accountantsverklaring.

Toelichting op de raming van administratieve lasten

Panteia heeft de administratieve lasten van de verschillende subsidieregelingen geraamd volgens de systematiek van het StandaardKostenModel. Dit model draait om de informatieverplichtingen die gemoeid zijn met de uitvoering van een wet, regel of regeling. In regelgeving kunnen verschillende informatieverplichtingen zijn opgenomen. Een informatieverplichting kan worden onderverdeeld in handelingen. In een quick scan wordt doorgaans niet op het niveau van de handelingen geraamd. Deze quick scan geeft een beeld van de administratieve lasten op het niveau van informatieverplichtingen.

Frequentie

Het aantal malen dat een informatieverplichting wordt nageleefd, wordt vaak bepaald door het aantal bedrijven waarop de regelgeving van toepassing is, en de frequentie waarmee zij de verplichting uitvoeren. Frequentieparameters kunnen echter ook betrekking hebben op andere eenheden, zoals aantallen aanvragen, toekenningen, nieuwe aanvragers en controles.

In de praktijk heeft het de voorkeur om frequenties van informatieverplichtingen uit databases op te vragen, uiteraard mits deze databases betrouwbaar en volledig zijn. Voor dit onderzoek hebben we gebruik gemaakt van de relevante frequentieparameters uit de bestanden van RVO.nl.

Tijd

Deze parameter staat voor de benodigde tijd in minuten c.q. uren om een bepaalde informatieverplichting na te leven. In de praktijk zijn de mogelijkheden om op administratieve lasten te besparen het grootst voor de tijdrovende handelingen. Hoeveel tijd de verschillende verplichtingen in beslag nemen is vastgesteld op basis van desk research en middels telefonische interviews met bedrijven. De gevonden tijden zijn genormeerd per informatieverplichting.

Tarief

Het uurtarief voor de door bedrijven gemaakte kosten bestaat uit brutoloon (incl. werkgeverslasten) en een opslag voor overheadkosten. Brutoloon kan zowel werknemersloon als toegerekend ondernemersloon betreffen. Onder overheadkosten worden verstaan kosten van materialen en hulpmiddelen om te voldoen aan administratieve verplichtingen (bijvoorbeeld huisvestingskosten, het gebruik van kantoomaterialen, afschrijvingskosten van bureaus, pc's, faciliteiten van algemeen ondersteunende afdelingen en dergelijke). Het uurtarief voor aanvragers en gebruikers van de Eurostars- en Eureka-regelingen is afkomstig uit de handleiding "Meten is Weten II" en is gelijk aan het laagste tarief dat gehanteerd kan worden voor hoogopgeleide kenniswerkers. De brutolonen uit de

CBS notitie "Uurlonen per beroepsgroep 2005" zijn conform de algemene ontwikkeling van de verdiende brutolonen geactualiseerd naar 2012 via indexering met de ontwikkeling van deze lasten conform de loonkostenindex 2004-2012 van het CBS. Het uurtarief, inclusief opslagen voor werkgeverslasten en overhead, voor hoogopgeleide kenniswerkers komt hiermee uit op € 50 voor 2012.

Stappen in het onderzoek

De quick scan naar de administratieve lasten en de uitvoeringskosten van Eureka en Eurostars werd uitgevoerd in de volgende 4 stappen:

Stap 1: Inventarisatie van informatieverplichtingen voor bedrijven en werkprocessen overheid

De juridische basis voor de informatieverplichtingen die administratieve lasten voor bedrijven veroorzaken ligt in de volgende regelingen:

- Subsidieregeling Innoveren;
- Subsidieregeling Internationale Innovatieprojecten (inmiddels vervallen);
- Subsidieregeling sterktes in innovatie (art 2.2; Internationaal Innoveren); en de
- Kaderwet EZ-subsidies.

Als uitvoerder van de onderzochte financiële instrumenten heeft RVO.nl ervoor gezorgd dat bedrijven via de website eenvoudig kunnen kennisnemen van de verplichtingen. Daarnaast heeft RVO.nl de verplichtingen zoveel mogelijk gestandaardiseerd, zodat de naleving van dezelfde verplichtingen voor verschillende financiële instrumenten in de meeste gevallen identiek is. De verplichtingen uit de hiervoor genoemde subsidieregelingen zijn door RVO.nl vertaald in goed bruikbare richtlijnen, handleidingen en formats, waardoor de administratieve lasten tot het hoogst noodzakelijke worden beperkt.

Om goed aan te sluiten bij de praktijk van de subsidieaanvragers en -ontvangers, is bij de inventarisatie van de informatieverplichtingen van bedrijven uitgegaan van de verplichtingen zoals RVO.nl die in de handleidingen²³ en richtlijnen op de website heeft opgenomen.

Vaststellen van werkprocessen bij RVO.nl

In deze stap is een inventarisatie gemaakt van de werkzaamheden ten behoeve van de uitvoering van de onderzochte financiële instrumenten bij RVO.nl. Het gaat niet alleen om de direct aan de regelingen te koppelen werkzaamheden, maar ook om de uitvoering van de flankerende activiteiten door RVO.nl. Hiermee wordt bedoeld het faciliteren van de efficiënte en effectieve inzet van de financiële instrumenten.

De werkprocessen van de bedrijven en van RVO.nl zijn getoetst op juistheid en volledigheid door middel van interviews en deskresearch.²⁴

Stap 2: Verzameling van parameters voor de raming van de administratieve lasten en uitvoeringskosten

De quick scan is uitgevoerd over het kalenderjaar 2012. De gebruikte gegevens zijn dan ook over 2012. De frequentieparameters zijn opgevraagd bij en aangeleverd door RVO.nl. Deze parameters sluiten aan bij de informatieverplichtingen die door aanvragers en ontvangers van de verschillende subsidies moeten worden nageleefd.

De tijd- en kostenparameters voor bedrijven zijn geraamd op basis van een telefonische enquête onder aanvragers en gebruikers van de verschillende subsidies. Interviews zijn

²³ Zoals: Handleiding voor Nederlandse deelnemers in Eurostars-projecten, Agentschap NL, maart 2011.

²⁴ Zie: Boog, J.J. en drs. J.P. Vendrig, Administratieve Lasten Kaderbesluit EZ-subsidies, EIM, Zoetermeer, 2009 en Handleiding voor Nederlandse deelnemers in Eurostars-projecten, Agentschap NL, Den Haag, 2011 en <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/> (voorheen: <http://www.agentschapnl.nl/subsidies-regelingen/>).

afgenomen bij 343 bedrijven. Hiervan hebben 289 bedrijven gerespondeerd op de vragen over administratieve lasten, waarvan 194 met een toegewezen aanvraag c.q. een lopend project en 95 met een afgewezen aanvraag. De bedrijven zijn als volgt verdeeld over de verschillende subsidieregelingen.

Tabel 6.1 Aantallen geïnterviewde bedrijven t.a.v. administratieve lasten

<i>Instrument</i>	<i>Toegewezen / lopend project</i>	<i>Afgewezen aanvraag</i>
Eurostars	59	8
Eureka Individuele Projecten	33	27
Eureka Clusters	20	16
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	41	41
JTI's	41	3
Totaal 289 interviews, waarvan:	194	95

Bron: Panteia, 2014

Normeren van tijd- en kostenparameters

De tijd- en kostenparameters die via de telefonische interviews en de deskresearch zijn verzameld, zijn genormeerd, met als referentiekader de 'redelijk efficiënte nalevingspraktijk' behorende bij gestandaardiseerde werkprocessen. De normering heeft plaatsgevonden op basis van de uitkomsten van de telefonische interviews en de uitkomsten van eerder onderzoek dat door Panteia/EIM is uitgevoerd in 2009.²⁵

In deze stap zijn tijden per handeling voorlopig genormeerd. De definitieve vaststelling van de tijden op basis waarvan de lasten gekwantificeerd worden, vindt plaats in stap 3. Op basis van de voorlopige normering is een tussenrapportage gemaakt.

Stap 3: verificatie

De tussenrapportage is ter verificatie voorgelegd aan de begeleidingscommissie, het ministerie van EZ en RVO.nl. Naar aanleiding van de verificatie zijn enkele bijstellingen gedaan. De belangrijkste bijstelling was dat voor de regelingen waarvoor in 2012 geen budget beschikbaar was, is uitgegaan van de uitbetaalde subsidie om de administratieve lasten aan te relateren.²⁶

Stap 4: rapportage

Met de verzamelde frequentieparameters, de genormeerde tijden en tarieven wordt een definitieve raming van de administratieve lasten gemaakt. Aan de hand van de opgaven van- en gesprekken met RVO.nl, worden in deze stap tevens de uitvoeringskosten van de onderzochte subsidieregelingen geraamd.

6.5 Uitgangspunten bij de ramingen

Alleen lasten van Nederlandse bedrijven vanuit Nederlandse regelgeving

In deze quick scan zijn alleen de administratieve lasten bepaald van in Nederland gevestigde bedrijven. Buitenlandse administratieve lasten vallen niet onder de kabinetsdefinitie van administratieve lasten. Indien een projectvoorstel in Brussel moet worden ingediend om in Nederland via een Nederlandse uitvoeringsorganisatie subsidie te ontvangen, zijn de werkzaamheden voor het vervaardigen van het projectvoorstel voor Brussel niet

²⁵ Zie: Boog, J.J. en drs. J.P. Vendrig, Administratieve Lasten Kaderbesluit EZ-subsidies, Panteia/EIM, Zoetermeer, 2009.

²⁶ Eureka Individuele Projecten en de regelingen Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten stonden in 2012 niet meer open voor nieuwe aanvragen.

meegenomen in de kwantificering van de administratieve lasten. Wanneer de penvoerder van de aanvraag in Nederland is gevestigd en in het R&D-project samenwerkt met buitenlandse bedrijven, nemen wij voor de kwantificering van de lasten alleen de kosten mee die worden gemaakt door het Nederlandse bedrijf.

Gemengde kosten

De methodiek van het StandaardKostenModel (SKM) voor de raming van administratieve lasten kent de zogenoemde 'gemengde kosten'. Dit zijn kosten die volgens de definitie van het SKM als administratieve lasten beschouwd zouden moeten worden, omdat zij voortvloeien uit informatieverplichtingen vanuit wet- en regelgeving van de overheid. Tegelijk wordt bij deze kosten door bedrijven aangegeven dat zij de activiteiten die de kosten veroorzaken ook zouden uitvoeren zonder wettelijke verplichting. Daarom de naam 'gemengde kosten'. Van de gemengde kosten dient te worden vastgesteld welk deel tot de administratieve lasten wordt gerekend en welk deel niet. In de tussenrapportage heeft Panteia aannames gedaan ten aanzien van het percentage gemengde kosten bij relevante informatieverplichtingen. De verificatie-stap is onder andere gebruikt om voor de uren- en projectadministratie definitief vast te stellen welk deel van de kosten tot de administratieve lasten wordt gerekend. De werkzaamheden van bedrijven die voortvloeien vanuit de uren- en de projectadministratie vallen doorgaans onder de gemengde kosten. Dat betekent dat een deel van deze werkzaamheden niet tot de administratieve lasten wordt gerekend, maar tot de bedrijfseigen kosten. Dat laatste zijn kosten die bedrijven ook zouden maken wanneer er geen wettelijke verplichtingen zouden zijn. Hierbij is uitgegaan van een 20/80-verdeling. Dat houdt in dat wij ervan uitgaan dat 80% van de genoemde kosten bedrijfseigen zijn, of tevens worden gemaakt ter vervulling van informatieverplichtingen vanuit andere wettelijke regelingen (zoals de WBSO/RDA). Naast de verplichte urenadministratie en projectadministratie, zijn er geen andere informatieverplichtingen waarbij sprake is van gemengde kosten.

Inschakeling van een intermediair

Voor hulp bij het schrijven van een projectvoorstel en het indienen van de subsidieaanvraag maken bedrijven regelmatig gebruik van de hulp van een intermediair, zo blijkt uit de resultaten van de telefonische enquête. Van alle aanvragers heeft gemiddeld een derde gebruik gemaakt van de diensten van een intermediair of subsidie-adviseur.

De geïnterviewde bedrijven geven aan dat intermediairs en subsidie-adviseurs in bijna twee derde van de gevallen werken op no cure, no pay-basis. Dit geldt vaker voor afgewezen aanvragers (73% no cure no pay) dan voor toegewezen aanvragers (59% no cure no pay).

Uit de resultaten van de telefonische enquête is verder af te leiden dat subsidieaanvragers de intermediairs vooral ingeschakeld hebben bij het schrijven van het projectplan. De kosten die intermediairs in rekening hebben gebracht liggen gemiddeld tussen € 5.000 en € 10.000 per aanvraag. Juist omdat de activiteiten van de intermediairs vooral geconcentreerd zijn op het schrijven van het projectplan, hebben wij deze kosten niet meegenomen in de ramingen van de administratieve lasten. Het schrijven van een projectplan behoort niet tot de definitie van administratieve lasten.

6.6 Kwantificering administratieve lasten en uitvoeringskosten

Informatieverplichtingen voor bedrijven

In paragraaf 6.2 zijn de werkprocessen opgenomen die bedrijven doorlopen wanneer zij aanvragen indienen onder de Eurostars- en Eureka regelingen. Vanuit deze werkprocessen

hebben wij de informatieverplichtingen voor de Eurostars-regeling opgenomen in tabel 6.2 en voor de overige regelingen in tabel 6.3.

Tabel 6.2 Informatieverplichtingen Eurostars

Verplichtingen bij de subsidieaanvraag

Kennisnemen van de regeling en de procedures *)
Vooroverleg adviseur RVO.nl (inclusief invullen formulier projecttoets) *)
Invullen aanvraagformulier Eurostars (partners moeten penvoerder machtigen)
Verstrekken met de aanvraag:
- kopie beoordeling Brussel (met ranking)
- projectbegroting (penvoerder en partners)
- openbare samenvatting projectbeschrijving
- kopie consortium agreement
Opstellen en indienen definitief consortium agreement
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten
MKB-toets opstellen
Aanvullende vragen RVO.nl beantwoorden
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief

Verplichtingen gedurende de looptijd van het project

Bijhouden projectadministratie
Bijhouden urenregistratie
Opstellen voortgangsrapportage aan RVO.nl (en voor Brussel)
Doorgeven van wijzigingen / beantwoorden van vragen van RVO.nl

Verplichtingen bij de eindverantwoording van een project

Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij RVO.nl
Opstellen eindrapportage (voor Brussel)
Opstellen financiële verantwoording
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)

Verplichtingen na afloop van een project

Meewerken aan evaluaties / klanttevredenheidsonderzoek
Meewerken aan controles door RVO.nl
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project

*) niet verplicht, maar indien het wordt gedaan zijn het administratieve lasten

Bron: Panteia, 2014 op basis van RVO.nl

Voor de overige regelingen zijn de (informatie)verplichtingen voor bedrijven vrijwel identiek. Er wordt daarom qua verplichtingen geen nader onderscheid gemaakt tussen de verschillende instrumenten. De administratieve lasten worden wel per regeling geraamd. In tabel 6.3 zijn de verplichtingen vanuit de overige regelingen opgesomd.

Tabel 6.3 Informatieverplichtingen overige regelingen

Verplichtingen bij de subsidieaanvraag

Kennismaken van de regeling en de procedures *)
Vooroverleg adviseur RVO.nl / expertisecentrum EIOI *)
Invullen aanvraagformulier Eureka (partners moeten penvoerder machtigen)
Verstrekken met de aanvraag:
- kopie beoordeling Full Proposal / Eureka-label
- projectbegroting (penvoerder en partners)
- projectplan (grotendeels zelfde als voor verkrijgen Eureka-label)
- jaarverslagen laatste boekjaar
- openbare samenvatting projectbeschrijving (zelfde als voor verkrijgen Eureka-label)
- kopie consortium agreement
Opstellen en indienen definitief consortium agreement
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten
MKB-toets opstellen
Aanvullende vragen RVO.nl beantwoorden
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief

Verplichtingen gedurende de looptijd van het project

Bijhouden projectadministratie
Bijhouden urenregistratie
Opstellen voortgangsrapportage voor RVO.nl (en voor Eureka netwerk)
Doorgeven van wijzigingen / beantwoorden van vragen van RVO.nl

Verplichtingen bij de eindverantwoording van een project

Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij RVO.nl
Opstellen eindrapportage (voor Eureka netwerk)
Opstellen financiële verantwoording
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)

Verplichtingen na afloop van een project

Meewerken aan evaluaties / klanttevredenheidsonderzoek
Meewerken aan controles door RVO.nl
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project

*) niet verplicht, maar indien het wordt gedaan zijn het administratieve lasten

Bron: Panteia, 2014 op basis van RVO.nl

Werkprocessen RVO.nl

Het spiegelbeeld van de informatieverplichtingen voor bedrijven leidt tot de werkprocessen van RVO.nl.

RVO.nl zorgt voor informatieverstrekking aan (potentiële) subsidieaanvragers en voor de afhandeling van de aanvraagprocedures. De inhoudelijke (technische) beoordeling van de voorgestelde projecten ligt in Brussel waar het gaat om de Eurostars-projecten. Wat betreft de Eureka-projecten ligt de beoordeling van de projectvoorstellen bij het desbetreffende Eureka-netwerk (kan ook in Brussel zijn). RVO.nl (het Eureka Team) is wel het aanspreekpunt in Nederland voor bedrijven is fungeert als Nationale Programma Coördinator voor het Eureka-netwerk. Daarnaast verzorgt RVO.nl de administratieve afhandeling van aanvragen en projecten waarvoor een subsidie is verkregen. Bovendien worden door RVO.nl controles bij de subsidieontvangers gehouden op de voortgang van de goedgekeurde projecten en de verantwoording van uren en activiteiten door bedrijven.

In tabel 6.4 zijn de werkprocessen van RVO.nl beknopt samengevat en gerelateerd aan de vier onderscheiden fasen waarin Eureka- en Eurostars-projecten kunnen verkeren.

Tabel 6.4 Beknopte weergave werkprocessen RVO.nl Eureka- en Eurostars-projecten

Verplichtingen bij de subsidieaanvraag

Uitschrijven van nationale tenders/calls voor projecten
Verstrekken van informatie over de financiële instrumenten via de website
Beantwoorden van vragen, verstrekken algemene en gerichte informatie
Vooroverleg over slaagkans en inhoud projecten
Ontvangen van ranking Eurostars-projecten
Ontvangen Eureka-label voor projecten
Beoordelen van subsidieaanvragen op volledigheid
Toetsen van subsidieaanvragen op rechtmatigheid
Kennismaken van financiële bijlagen bij subsidieaanvragen
Aanvullende vragen stellen bij onduidelijkheden of onvolledige aanvragen
MKB-toets controleren
Verzenden subsidieverleningsbrief of afwijzing
Archiveren relevante documenten

Verplichtingen gedurende de looptijd van het project

Verwerken van wijzigingen in de projecten
Uitkeren subsidie volgens vastgestelde verdeling
Beantwoorden van vragen van subsidieontvangers
Beoordelen voortgangsrapportages

Verplichtingen bij de eindverantwoording van een project

Beoordelen aanvraag vaststelling subsidie en eindafrekening
Beoordelen eindrapportage
Beoordelen financiële eindverantwoording
Ontvangen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)
Uitvoeren van controles

Verplichtingen na afloop van een project

Uitvoeren van evaluaties / klanttevredenheidsonderzoek
Uitvoeren van controles
Toestemming verlenen / beoordelen vervreemden eindresultaten project

Uitvoeren flankerende activiteiten

Rol vervullen van Nationale Programma Coördinator en Nationaal Contactpunt voor het Eureka-netwerk
Uitvoeren werkzaamheden ter beoordeling van projectvoorstellen ter verkrijging van het Eureka-label
Ondersteunen van JTI's ENIAC en ARTEMIS en de Eureka Clusters ITEA2 en CATRENE
Ondersteunen van Umbrella's
Uitgaande missies naar prioriteitslanden en binnenkomende missies

Bron: Panteia, 2014 op basis van RVO.nl

6.7 Gebruikte frequentieparameters

In tabel 6.5 zijn de van RVO.nl verkregen frequentieparameters opgenomen die zijn gebruikt bij de ramingen van de administratieve lasten voor bedrijven. Voor de projecten wordt onderscheid gemaakt tussen penvoerders en partners. Deze partijen vormen samen een consortium waarbinnen projecten worden uitgevoerd. Vanuit het consortium is de penvoerder verantwoordelijk voor alle contacten over de goedkeuring van het project en de subsidieaanvraag. De partners binnen een project voorzien de penvoerder hiertoe van de relevante informatie. In deze quick scan is alleen gewerkt met de aantallen Nederlandse penvoerders en partners.

Tabel 6.5 Frequentieparameters 2012 raming administratieve lasten bedrijven Eureka en Eurostars

Omschrijving parameter	Aantal
Eurostars	
Aantal toegekende aanvragen (penvoerders)	31
Aantal toegekende aanvragen (partners)	14
Aantal afgewezen aanvragen (penvoerders)	10
Aantal afgewezen aanvragen (partners)	2
Aantal lopende projecten (penvoerders)	64
Aantal lopende projecten (partners)	27
Aantal afgesloten projecten (penvoerders)	11
Aantal afgesloten projecten (partners)	7
Aantal lopende projecten	64
Aantal afgesloten projecten	11
Aantal afgesloten projecten met subsidie > € 125.000	10
Eureka Individuele Projecten	
Aantal toegekende aanvragen (penvoerders)	0
Aantal toegekende aanvragen (partners)	0
Aantal afgewezen aanvragen (penvoerders)	0
Aantal afgewezen aanvragen (partners)	0
Aantal lopende projecten (penvoerders)	26
Aantal lopende projecten (partners)	32
Aantal afgesloten projecten (penvoerders)	13
Aantal afgesloten projecten (partners)	17
Aantal lopende projecten	26
Aantal afgesloten projecten	13
Aantal afgesloten projecten met subsidie > € 125.000	13
Eureka Clusters	
Aantal toegekende aanvragen (penvoerders)	8
Aantal toegekende aanvragen (partners)	30
Aantal afgewezen aanvragen (penvoerders)	8
Aantal afgewezen aanvragen (partners)	27
Aantal lopende projecten (penvoerders)	8
Aantal lopende projecten (partners)	37
Aantal afgesloten projecten (penvoerders)	10
Aantal afgesloten projecten (partners)	44
Aantal lopende projecten	8
Aantal afgesloten projecten	10
Aantal afgesloten projecten met subsidie > € 125.000	10

Omschrijving parameter	Aantal
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	
Aantal toegekende aanvragen (penvoerders)	0
Aantal toegekende aanvragen (partners)	0
Aantal afgewezen aanvragen (penvoerders)	0
Aantal afgewezen aanvragen (partners)	0
Aantal lopende projecten (penvoerders)	27
Aantal lopende projecten (partners)	20
Aantal afgesloten projecten (penvoerders)	16
Aantal afgesloten projecten (partners)	9
Aantal lopende projecten	27
Aantal afgesloten projecten	16
Aantal afgesloten projecten met subsidie > € 125.000	14
JTI's	
Aantal toegekende aanvragen (penvoerders)	13
Aantal toegekende aanvragen (partners)	48
Aantal afgewezen aanvragen (penvoerders)	0
Aantal afgewezen aanvragen (partners)	0
Aantal lopende projecten (penvoerders)	37
Aantal lopende projecten (partners)	117
Aantal afgesloten projecten (penvoerders)	10
Aantal afgesloten projecten (partners)	24
Aantal lopende projecten	37
Aantal afgesloten projecten	10
Aantal afgesloten projecten met subsidie > € 125.000	10

Bron: Panteia, 2014 op basis van RVO.nl

6.8 Raming administratieve lasten bedrijven over 2012

De totale administratieve lasten van de onderzochte financiële instrumenten voor bedrijven bedragen over 2012 € 686.000. In tabel 6.6 is de verdeling van de lasten aangegeven naar fase van de projecten.

Tabel 6.6 Totale administratieve lasten financiële instrumenten 2012

Administratieve lasten naar fase in het project	Euro's	%
Subsidieaanvraag	€ 185.167	27%
Uitvoering project	€ 394.100	57%
Eindverantwoording project	€ 104.049	15%
Na afloop project	€ 2.400	0%
Totaal	€ 685.716	100%

Bron: Panteia, 2014

De omvang van het totale subsidiebudget c.q. de uitbetaalde subsidies over 2012 van de onderzochte financiële instrumenten bedroeg € 59 miljoen. De omvang van de administratieve lasten als percentage van het totale subsidiebudget is 1,2% (€ 0,01 per euro subsidie).

Administratieve lasten van instrumenten ruim binnen de norm

Per instrument variëren de administratieve lasten van 2,8% tot 0,6% van het budget. Daarmee blijven alle instrumenten qua administratieve lasten ruim binnen de vaak gehanteerde norm van maximaal 5% van het budget. Tabel 6.7 geeft een overzicht van de ramingen van de administratieve lasten per instrument. Tabel 6.8 geeft een overzicht van de administratieve lasten voor de deelnemers per aanvraag/project.

Tabel 6.7 Administratieve lasten per financieel instrument 2012

Financieel instrument	Totaal in euro's	In % van subsidie
Eurostars	€ 260.000	2,8%
Eureka Individuele Projecten	€ 89.000	1,6%
Eureka Clusters	€ 100.000	0,6%
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	€ 81.000	1,4%
JTI's	€ 156.000	0,8%
Totaal	€ 686.000	1,2%

Bron: Panteia, 2014

Tabel 6.8 Administratieve lasten per aanvraag/project 2012

Instrumenten	Administratieve lasten			
	Per aanvraag	Per project		
		Gedurende looptijd	Eind verantwoording	Na afloop project
Eurostars	€ 2.053	€ 2.481	€ 1.530	€ 400
Eureka Individuele Projecten	*	€ 2.578	€ 1.679	€ 400
Eureka Clusters	€ 3.409	€ 2.745	€ 2.270	€ 400
Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten	*	€ 2.119	€ 1.434	€ 400
JTI's	€ 3.571	€ 2.409	€ 1.973	€ 400

* Geen aanvragen ingediend in 2012, geen budget in 2012.

Bron: Panteia, 2014

In het vervolg van deze paragraaf worden de administratieve lasten per instrument beknopt weergegeven. In Bijlage I zijn uitgebreide overzichten per instrument opgenomen met de ramingen van alle lasten per informatieverplichting, opgezet conform het StandaardKostenModel.

Administratieve lasten per financieel instrument

Eurostars

De administratieve lasten van de Eurostars-regeling worden voor 2012 geraamd op € 260.000. Dat komt neer op 2,8% van het subsidiebudget voor dat jaar.

In het volgende overzicht worden de lasten nader gespecificeerd.

Kerncijfers Eurostars 2012

Omvang subsidiebudget € 9.384.000

Samenvatting totale administratieve lasten 2012

Administratieve lasten aanvraag	€ 84.192	32%
Administratieve lasten tijdens de looptijd	€ 158.760	61%
Administratieve lasten eindverantwoording	€ 16.830	6%
Administratieve lasten na afloop project	€ 440	0%
Totaal	€ 260.222	100%

Kengetallen

Administratieve lasten in % van het subsidiebudget		2,8%
Administratieve lasten per aanvraag	€ 2.053	
Administratieve lasten per project tijdens de looptijd	€ 2.481	
Administratieve lasten per project tbv eindverantwoording	€ 1.530	
Administratieve lasten per project na afloop project	€ 400	

Administratieve lasten Eurostars fors gedaald

De administratieve lasten van het instrument Eurostars zijn ook in 2009 gemeten.²⁷ Deze kwamen toen uit op 4,9% van het subsidiebudget. Ten opzichte van 2009 zijn de lasten in 2012 met 2,1 procentpunt afgenomen tot 2,8%. Wanneer we de lasten middelen per onderdeel²⁸ van het subsidietraject (aanvraag, uitvoering, eindverantwoording en na afloop), dan waren de gemiddelde lasten van het gehele traject in 2009 per project € 8.963 en in 2012 € 7.378. De administratieve lasten per Eurostars-project zijn tussen 2009 en 2012 gedaald met bijna 18%.

Voor de andere instrumenten zijn geen eerdere metingen beschikbaar waardoor geen mutatiecijfers kunnen worden gegeven.

Eureka Individuele Projecten

De administratieve lasten van de regeling Eureka Individuele Projecten worden voor 2012 geraamd op € 89.000. Dit komt neer op 1,6% van de in 2012 uitbetaalde subsidie.

In het volgende overzicht worden de lasten nader gespecificeerd.

²⁷ Zie: Boog, J.J. en drs. J.P. Vendrig, Administratieve Lasten Kaderbesluit EZ-subsidies, Panteia/EIM, Zoetermeer, 2009.

²⁸ Per onderdeel zijn er verschillende Q's, afhankelijk van hoeveel projecten worden aangevraagd, lopen of in de afrondende fase zitten.

Kerncijfers Eureka Individuele Projecten 2012

Omvang subsidiebudget	geen budget in 2012
Omvang uitbetaalde subsidie	€ 5.535.315

Samenvatting totale administratieve lasten 2012

Administratieve lasten aanvraag	geen	geen
Administratieve lasten tijdens de looptijd	€ 67.020	75%
Administratieve lasten eindverantwoording	€ 21.830	24%
Administratieve lasten na afloop project	€ 520	1%
Totaal	€ 89.370	100%

Kengetallen

Administratieve lasten in % van het subsidiebudget	geen
Administratieve lasten in % van de uitbetaalde subsidie	1,6%
Administratieve lasten per aanvraag	geen
Administratieve lasten per project tijdens de looptijd	€ 2.578
Administratieve lasten per project tbv eindverantwoording	€ 1.679
Administratieve lasten per project na afloop project	€ 400

In het jaar 2012 stond Eureka Individuele Projecten niet open voor nieuwe aanvragen. Daarom konden voor dit jaar de administratieve lasten vanuit de aanvraag niet geraamd worden. In plaats daarvan hebben wij de administratieve lasten gerelateerd aan de in 2012 uitbetaalde subsidiebedragen.

Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten

De administratieve lasten van de regelingen Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten worden voor 2012 geraamd op € 81.000. Dit komt neer op 1,4% van de in 2012 uitbetaalde subsidie.

In het onderstaande overzicht worden de lasten nader gespecificeerd.

Kerncijfers Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten 2012

Omvang subsidiebudget	geen budget in 2012
Omvang uitbetaalde subsidie	€ 5.885.726

Samenvatting totale administratieve lasten 2012

Administratieve lasten aanvraag	geen	geen
Administratieve lasten tijdens de looptijd	€ 57.210	71%
Administratieve lasten eindverantwoording	€ 22.952	28%
Administratieve lasten na afloop project	€ 640	1%
Totaal	€ 80.802	100%

Kengetallen

Administratieve lasten in % van het subsidiebudget	geen
Administratieve lasten in % van de uitbetaalde subsidie	1,4%
Administratieve lasten per aanvraag	geen
Administratieve lasten per project tijdens de looptijd	€ 2.119
Administratieve lasten per project tbv eindverantwoording	€ 1.434
Administratieve lasten per project na afloop project	€ 400

In het jaar 2012 stonden de regelingen Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten niet open voor nieuwe aanvragen. Daarom konden voor dit jaar de administratieve lasten

vanuit de aanvraag niet geraamd worden. In plaats daarvan hebben wij de administratieve lasten gerelateerd aan de in 2012 uitbetaalde subsidiebedragen.

Eureka Clusters

De administratieve lasten van de regeling Eureka Clusters worden voor 2012 geraamd op € 100.000. Dat komt neer op 0,6% van het subsidiebudget.

In het onderstaande overzicht worden de lasten nader gespecificeerd.

Kerncijfers Eureka Clusters 2012		
Omvang subsidiebudget	€ 18.000.000	
Samenvatting totale administratieve lasten 2012		
Administratieve lasten aanvraag	€ 54.551	55%
Administratieve lasten tijdens de looptijd	€ 21.960	22%
Administratieve lasten eindverantwoording	€ 22.704	23%
Administratieve lasten na afloop project	€ 400	0%
Totaal	€ 99.615	100%
Kengetallen		
Administratieve lasten in % van het subsidiebudget		0,6%
Administratieve lasten per aanvraag	€ 3.409	
Administratieve lasten per project tijdens de looptijd	€ 2.745	
Administratieve lasten per project tbv eindverantwoording	€ 2.270	
Administratieve lasten per project na afloop project	€ 400	

JTI's

De administratieve lasten van de regelingen voor JTI's worden voor 2012 geraamd op € 156.000. Dat komt neer op 0,8% van het subsidiebudget.

In het onderstaande overzicht worden de lasten nader gespecificeerd.

Kerncijfers JTI's 2012		
Omvang subsidiebudget	€ 20.000.000	
Samenvatting totale administratieve lasten 2012		
Administratieve lasten aanvraag	€ 46.423	30%
Administratieve lasten tijdens de looptijd	€ 89.150	57%
Administratieve lasten eindverantwoording	€ 19.734	13%
Administratieve lasten na afloop project	€ 400	0%
Totaal	€ 155.707	100%
Kengetallen		
Administratieve lasten in % van het subsidiebudget		0,8%
Administratieve lasten per aanvraag	€ 3.571	
Administratieve lasten per project tijdens de looptijd	€ 2.409	
Administratieve lasten per project tbv eindverantwoording	€ 1.973	
Administratieve lasten per project na afloop project	€ 400	

6.9 Raming uitvoeringskosten overheid over 2012

In 2012 werden alle werkzaamheden ten behoeve van de uitvoering van de onderzochte financiële instrumenten verricht door RVO.nl. Dit is dan ook de enige overheidsorganisatie waarvan in deze quick scan de uitvoeringslasten in kaart worden gebracht.

De totale uitvoeringskosten voor de onderzochte financiële instrumenten bedragen over 2012 bijna € 2,6 miljoen.²⁹ Ongeveer 44% van de uitvoeringskosten (€ 1,1 miljoen) bestaat uit kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de uitvoering van de regelingen. Deze kosten zijn gespecificeerd in het volgende overzicht.

Tabel 6.9 Uitvoeringskosten overheid financiële instrumenten Eureka en Eurostars 2012

<i>Toe te rekenen uitvoeringskosten 2012</i>	<i>Eurostars</i>	<i>Eureka Algemeen</i>	<i>Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten</i>	<i>Clusters</i>	<i>JTI's</i>	<i>Totaal</i>	<i>Totaal in %</i>
Algemeen					€ 99.900	€ 99.900	8,9%
Trainingen Eurostars	€ 59.220					€ 59.220	5,3%
Label toekenning		€ 21.540				€ 21.540	1,9%
Call coördinatie	€ 29.480					€ 29.480	2,6%
Internationale Eurostars aanvragen	€ 187.440					€ 187.440	16,8%
Gehonoreerde Eurostars aanvragen	€ 99.540					€ 99.540	8,9%
Afgewezen Eurostars aanvragen	€ 29.088					€ 29.088	2,6%
Beheer lopende R&D projecten	€ 158.445	€ 113.175	€ 106.385	€ 90.743	€ 100.140	€ 568.888	50,8%
Beheer E-label		€ 23.765				€ 23.765	2,1%
Totaal	€ 563.213	€ 158.480	€ 106.385	€ 90.743	€ 200.040	€ 1.118.860	100,0%
Totaal in procenten	50,3%	14,2%	9,5%	8,1%	17,9%	100,0%	

Bron: Panteia, 2014

De kosten voor de uitvoering van de Eurostars-regelingen zijn gelijk aan die van de uitvoering van de overige (Eureka)-regelingen. Deze laatste kunnen minder ver worden uitgesplitst dan de kosten voor de Eurostars regelingen.

Van de uitvoeringslasten over 2012 is € 1,4 miljoen (56%) niet direct toe te rekenen aan de uitvoering van de onderzochte regelingen. Onder de niet direct toe te rekenen kosten vallen ook de kosten voor de uitvoering van het flankerende beleid. Het gaat hier in 2012 om circa 30% (€ 0,8 miljoen) van de totale uitvoeringskosten. De niet direct aan regelingen toe te rekenen uitvoeringskosten over 2012 zijn in tabel 6.10 opgenomen.

²⁹ Exclusief de kosten voor 'afbeheer'. Raming op basis van interview met RVO.nl en de Offerte AgentschapNL Uitvoering Instrumentarium EZ 2013, november 2012.

Tabel 6.10 Toe te rekenen uitvoeringskosten

<i>Niet toe te rekenen uitvoeringskosten 2012</i>		<i>Euro</i>
Algemene kosten		€ 92.870
Management, secretariaat en rapportages		€ 203.900
Website, commercie, logistiek, evenementen		€ 219.470
Monitoring en effectmeting		€ 15.815
Advisering en intakes		€ 126.935
Bevorderen internationale samenwerking (flankerend beleid)		€ 784.150
Totaal		€ 1.443.140

Bron: Panteia

Uitvoeringskosten overheid bedragen 4,4% van het totale subsidiebudget

De totale uitvoeringskosten van de onderzochte financiële instrumenten bedragen over 2012 bijna € 2,6 miljoen (inclusief de uitvoering van het flankerende beleid). De omvang van de uitvoeringskosten als percentage van het totale subsidiebudget is 4,4% (€ 0,04 per euro subsidie).

Er is weinig vergelijkingsmateriaal beschikbaar voor de uitvoeringskosten van vergelijkbare financiële instrumenten. Recent heeft Panteia de uitvoeringskosten van de WBSO geraamd op € 0,02 per euro subsidie.³⁰ Dit cijfer geeft slechts een indicatie en is geen goede vergelijkingsmaatstaf omdat de werkzaamheden van RVO.nl verschillend zijn voor de uitvoering van de WBSO en de hier onderzochte instrumenten. Het grootste verschil bestaat uit het flankerende beleid, dat bij de WBSO ontbreekt. Wanneer we de uitvoeringskosten vergelijken met die voor de WBSO zonder rekening te houden met het flankerende beleid (kosten hiervoor: € 784.000), dan komen we voor de financiële instrumenten op € 0,03 uitvoeringskosten per euro subsidie. De uitvoeringskosten liggen dan op een iets hoger niveau dan die voor de WBSO.

³⁰ Evaluatie WBSO 2006-2010. Effecten, doelgroepbereik en uitvoering (onderdeel administratieve lasten en uitvoeringslasten), Panteia, februari 2012.

Bijlagen: Detailoverzichten kwantificering administratieve lasten

Kwantificering administratieve lasten subsidieregeling Eurostars 2012													
Informatieverplichting	P Kosten penvoerder				P Kosten partner				P Totaal	Freq. of afschr.	Q		PxQ Raming administratieve lasten
	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Penvoerder	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Partner	Pen-voerder + Partner		Aantal penvoerders	Aantal partners	
Verplichtingen bij de subsidieaanvraag													
Kennismaken van de regeling en de procedures	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 100	1	41	16	€ 2.850
Vooroverleg adviseur AG NL, invullen projecttoets	€ 50	12	€ 600	€ 600	€ 50		€ 0	€ 0	€ 600	1	12		€ 7.380
Invullen aanvraagformulier Eurostars (partners moeten penvoerder machtigen)	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	41	16	€ 17.200
Verstrekken met de aanvraag: kopie beoordeling Brussel, projectbegroting, samenvatting projectbeschrijving, kopie consortium agreement	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 150	1	41		€ 4.100
Opstellen en indienen definitief consortium agreement	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	41	16	€ 17.200
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	41	16	€ 33.600
MKB-toets opstellen	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 50		€ 0	€ 0	€ 13	1	4		€ 51
Aanvullende vragen AG NL beantwoorden	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 413	1	4		€ 1.640
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief	€ 50	5/60	€ 4	€ 4	€ 50		€ 0	€ 0	€ 4	1	41	16	€ 171
Totaal subsidieaanvraag													€ 84.192
Verplichtingen gedurende uitvoering project													
Bijhouden projectadministratie *)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,2	64	27	€ 22.640
Bijhouden urenregistratie *)	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 600	0,2	64	27	€ 6.200
Opstellen voortgangsrapportage AGNL (en voor Brussel)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50		€ 0	€ 0	€ 2.000	1	64	27	€ 128.000
Doorgeven van wijzigingen	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	6		€ 1.280
Beantwoorden van vragen van AG NL	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50		€ 0	€ 0	€ 100	1	6		€ 640
Totaal uitvoering project													€ 158.760
Verplichtingen eindverantwoording project													
Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij AG NL	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50	0,33	11		€ 182
Opstellen eindrapportage (voor Brussel)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.400	0,33	11	7	€ 8.184
Opstellen financiële verantwoording	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	0,33	11	7	€ 3.020
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)				€ 1.650					€ 1.650	0,33	10		€ 5.445
Totaal eindverantwoording project													€ 16.830
Verplichtingen na afloop project													
Meewerken aan evaluaties en klanttevredenheidsonderzoek	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 220
Meewerken aan controles door AG NL	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 220
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50		€ 0	€ 0	€ 0	1			€ 0
Totaal na afloop project													€ 440
Raming totale administratieve lasten													€ 260.222

*) Gemengde kosten: 80% bedrijfseigen, 20% administratieve lasten

Kwantificering administratieve lasten subsidieregeling Eureka Individuele Projecten 2012														
Informatieverplichting	P				P				P	Freq. of afschr.	Q		PxQ	
	Kosten penvoerder				Kosten partner				Totaal		Aantal penvoerders	Aantal partners		Raming administratieve lasten
	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Penvoerder	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Partner	Penvoerder + Partner					
Verplichtingen bij de subsidieaanvraag														
Kennismaken van de regeling en de procedures	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 100	1	0	0	€ 0	
Vooroverleg adviseur AG NL / expertisecentrum EIO1	€ 50	14	€ 700	€ 700	€ 50		€ 0	€ 0	€ 700	1	0	0	€ 0	
Invullen aanvraagformulier Eureka (partners moeten penvoerder machtigen)	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	0	0	€ 0	
Verstrekken met de aanvraag: kopie beoordeling full proposal/Eureka label, projectbegroting, projectplan, jaarverslagen, samenvatting projectbeschrijving, kopie consortium agreement	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 150	1	0	0	€ 0	
Opstellen en indienen definitief consortium agreement	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	0	0	€ 0	
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	0	0	€ 0	
MKB-toets opstellen	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 50		€ 0	€ 0	€ 13	1	0	0	€ 0	
Aanvullende vragen AG NL beantwoorden	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 413	1	0	0	€ 0	
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief	€ 50	5/60	€ 4	€ 4	€ 50		€ 0	€ 0	€ 4	1	0	0	€ 0	
Totaal subsidieaanvraag													€ 0	
Verplichtingen gedurende uitvoering project														
Bijhouden projectadministratie *)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,2	26	32	€ 10.880	
Bijhouden urenregistratie *)	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 600	0,2	26	32	€ 3.360	
Opstellen voortgangsrapportage AGNL (en voor Eureka netwerk)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50		€ 0	€ 0	€ 2.000	1	26	32	€ 52.000	
Doorgeven van wijzigingen	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	3		€ 520	
Beantwoorden van vragen van AG NL	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50		€ 0	€ 0	€ 100	1	3		€ 260	
Totaal uitvoering project													€ 67.020	
Verplichtingen eindverantwoording project														
Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij AG NL	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50	0,33	13		€ 215	
Opstellen eindrapportage (voor Eureka netwerk)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,33	13	17	€ 9.108	
Opstellen financiële verantwoording	€ 50	24	€ 1.200	€ 1.200	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 1.250	0,33	13	17	€ 5.429	
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)				€ 1.650					€ 1.650	0,33	13		€ 7.079	
Totaal eindverantwoording project													€ 21.830	
Verplichtingen na afloop project														
Meewerken aan evaluaties en klanttevredenheidsonderzoek	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 260	
Meewerken aan controles door AG NL	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 260	
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50		€ 0	€ 0	€ 0	1			€ 0	
Totaal na afloop project													€ 520	
Raming totale administratieve lasten													€ 89.370	

*) Gemeende kosten: 80% bedrijfseigen, 20% administratieve lasten

Kwantificering administratieve lasten subsidieregelingen Geïndustrialiseerde Landen en Opkomende Markten 2012													
Informatieverplichting	P Kosten penvoerder				P Kosten partner				P Totaal	Freq. of afschr.	Q		PxQ Raming administratieve lasten
	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Pen-voerder	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Partner	Pen-voerder + Partner		Aantal penvoerders	Aantal partners	
Verplichtingen bij de subsidieaanvraag													
Kennisnemen van de regeling en de procedures	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 100	1	0	0	€ 0
Vooroverleg adviseur AG NL / expertisecentrum EIOI	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50		€ 0	€ 0	€ 800	1	0	0	€ 0
Invullen aanvraagformulier Eureka (partners moeten penvoerder machtigen)	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	0	0	€ 0
Verstrekken met de aanvraag: kopie beoordeling full proposal/Eureka label, projectbegroting, projectplan, jaarverslagen, samenvatting projectbeschrijving, kopie consortium agreement	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 150	1	0	0	€ 0
Opstellen en indienen definitief consortium agreement	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	0	0	€ 0
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten	€ 50	20	€ 1.000	€ 1.000	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 1.050	1	0	0	€ 0
MKB-toets opstellen	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 50		€ 0	€ 0	€ 13	1	0	0	€ 0
Aanvullende vragen AG NL beantwoorden	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 413	1	0	0	€ 0
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief	€ 50	5/60	€ 4	€ 4	€ 50		€ 0	€ 0	€ 4	1	0	0	€ 0
Totaal subsidieaanvraag													€ 0
Verplichtingen gedurende uitvoering project													
Bijhouden projectadministratie *)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,2	27	20	€ 10.240
Bijhouden urenregistratie *)	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 600	0,2	27	20	€ 2.960
Opstellen voortgangsrapportage AGNL (en voor Eureka netwerk)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50		€ 0	€ 0	€ 1.600	1	27	20	€ 43.200
Doorgeven van wijzigingen	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	3		€ 540
Beantwoorden van vragen van AG NL	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50		€ 0	€ 0	€ 100	1	3		€ 270
Totaal uitvoering project													€ 57.210
Verplichtingen eindverantwoording project													
Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij AG NL	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50	0,33	16		€ 264
Opstellen eindrapportage (voor Eureka netwerk)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,33	16	9	€ 9.636
Opstellen financiële verantwoording	€ 50	20	€ 1.000	€ 1.000	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 1.050	0,33	16	9	€ 5.429
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)				€ 1.650					€ 1.650	0,33	14		€ 7.623
Totaal eindverantwoording project													€ 22.952
Verplichtingen na afloop project													
Meewerken aan evaluaties en klanttevredenheidsonderzoek	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	2		€ 320
Meewerken aan controles door AG NL	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	2		€ 320
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50		€ 0	€ 0	€ 0	1			€ 0
Totaal na afloop project													€ 640
Raming totale administratieve lasten													€ 80.802

*) Gemengde kosten: 80% bedrijfseigen, 20% administratieve lasten

Kwantificering administratieve lasten subsidieregeling Eureka Clusters 2012													
Informatieverplichting	P Kosten penvoerder				P Kosten partner				P Totaal	Freq. of afschr.	Q		PxQ Raming administratieve lasten
	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Pen-voerder	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Partner	Pen-voerder + Partner		Aantal penvoerders	Aantal partners	
Verplichtingen bij de subsidieaanvraag													
Kennisnemen van de regeling en de procedures	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 100	1	16	57	€ 3.650
Vooroverleg adviseur AG NL / expertisecentrum EIOI	€ 50	18	€ 900	€ 900	€ 50		€ 0	€ 0	€ 900	1	5		€ 4.752
Invullen aanvraagformulier Eureka (partners moeten penvoerder machtigen)	€ 50	12	€ 600	€ 600	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 650	1	16	57	€ 12.450
Verstrekken met de aanvraag: kopie beoordeling full proposal/Eureka label, projectbegroting, projectplan, jaarverslagen, samenvatting projectbeschrijving, kopie consortium agreement	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 150	1	16		€ 1.600
Opstellen en indienen definitief consortium agreement	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	16	57	€ 9.250
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	16	57	€ 15.650
MKB-toets opstellen	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 50		€ 0	€ 0	€ 13	1	2	0	€ 20
Aanvullende vragen AG NL beantwoorden	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 413	1	16	57	€ 7.113
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief	€ 50	5/60	€ 4	€ 4	€ 50		€ 0	€ 0	€ 4	1	16	0	€ 67
Totaal subsidieaanvraag													€ 54.551
Verplichtingen gedurende uitvoering project													
Bijhouden projectadministratie *)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.400	0,2	8	37	€ 6.160
Bijhouden urenregistratie *)	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 1.000	0,2	8	37	€ 2.760
Opstellen voortgangsrapportage AGNL (en voor Eureka netwerk)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50		€ 0	€ 0	€ 1.600	1	8	37	€ 12.800
Doorgeven van wijzigingen	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 160
Beantwoorden van vragen van AG NL	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50		€ 0	€ 0	€ 100	1	1		€ 80
Totaal uitvoering project													€ 21.960
Verplichtingen eindverantwoording project													
Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij AG NL	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50	0,33	10		€ 165
Opstellen eindrapportage (voor Eureka netwerk)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.400	0,33	10	44	€ 12.408
Opstellen financiële verantwoording	€ 50	24	€ 1.200	€ 1.200	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 1.250	0,33	10	44	€ 4.686
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)				€ 1.650					€ 1.650	0,33	10		€ 5.445
Totaal eindverantwoording project													€ 22.704
Verplichtingen na afloop project													
Meewerken aan evaluaties en klanttevredenheidsonderzoek	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 200
Meewerken aan controles door AG NL	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 200
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50		€ 0	€ 0	€ 0	1			€ 0
Totaal na afloop project													€ 400
Raming totale administratieve lasten													€ 99.615

*) Gemeende kosten: 80% bedrijfseigen, 20% administratieve lasten

Kwantificering administratieve lasten subsidieregelingen JTI's 2012														
Informatieverplichting	P				P				P	Freq. of afschr.	Q		PxQ	
	Kosten penvoerder				Kosten partner				Totaal		Aantal penvoerders	Aantal partners		Raming administratieve lasten
	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Pen-voerder	Uur-tarief	Tijd (uren / min)	Tijd * tarief	Totaal Partner	Pen-voerder + Partner					
Verplichtingen bij de subsidieaanvraag														
Kennismaken van de regeling en de procedures	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 100	1	13	48	€ 3.050	
Vooroverleg adviseur AG NL / expertisecentrum EIOI	€ 50	14	€ 700	€ 700	€ 50		€ 0	€ 0	€ 700	1	4		€ 3.003	
Invullen aanvraagformulier Eureka (partners moeten penvoerder machtigen)	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	13	48	€ 12.800	
Verstrekken met de aanvraag: kopie beoordeling full proposal/Eureka label, projectbegroting, projectplan, jaarverslagen, samenvatting projectbeschrijving, kopie consortium agreement	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 150	1	13		€ 1.300	
Opstellen en indienen definitief consortium agreement	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 450	1	13	48	€ 7.600	
Opstellen en indienen begroting Nederlandse kosten	€ 50	16	€ 800	€ 800	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 850	1	13	48	€ 12.800	
MKB-toets opstellen	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 50		€ 0	€ 0	€ 13	1	1	0	€ 16	
Aanvullende vragen AG NL beantwoorden	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	15/60	€ 13	€ 13	€ 413	1	13	48	€ 5.800	
Ontvangen en archiveren subsidieverleningsbrief	€ 50	5/60	€ 4	€ 4	€ 50		€ 0	€ 0	€ 4	1	13	0	€ 54	
Totaal subsidieaanvraag													€ 46.423	
Verplichtingen gedurende uitvoering project														
Bijhouden projectadministratie *)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.000	0,2	37	117	€ 21.200	
Bijhouden urenregistratie *)	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 600	0,2	37	117	€ 7.640	
Opstellen voortgangsrapportage AGNL (en voor Eureka netwerk)	€ 50	32	€ 1.600	€ 1.600	€ 50		€ 0	€ 0	€ 1.600	1	37	117	€ 59.200	
Doorgeven van wijzigingen	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	4		€ 740	
Beantwoorden van vragen van AG NL	€ 50	2	€ 100	€ 100	€ 50		€ 0	€ 0	€ 100	1	4		€ 370	
Totaal uitvoering project													€ 89.150	
Verplichtingen eindverantwoording project														
Indienen formulier aanvraag vaststelling subsidie bij AG NL	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50	0,33	10		€ 165	
Opstellen eindrapportage (voor Eureka netwerk)	€ 50	40	€ 2.000	€ 2.000	€ 50	8	€ 400	€ 400	€ 2.400	0,33	10	24	€ 9.768	
Opstellen financiële verantwoording	€ 50	24	€ 1.200	€ 1.200	€ 50	1	€ 50	€ 50	€ 1.250	0,33	10	24	€ 4.356	
Meesturen accountantsverklaring (subsidie > € 125.000)				€ 1.650					€ 1.650	0,33	10		€ 5.445	
Totaal eindverantwoording project													€ 19.734	
Verplichtingen na afloop project														
Meewerken aan evaluaties en klanttevredenheidsonderzoek	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 200	
Meewerken aan controles door AG NL	€ 50	4	€ 200	€ 200	€ 50		€ 0	€ 0	€ 200	1	1		€ 200	
Toestemming vragen vervreemden eindresultaten project	€ 50		€ 0	€ 0	€ 50		€ 0	€ 0	€ 0	1			€ 0	
Totaal na afloop project													€ 400	
Raming totale administratieve lasten													€ 155.707	

*) Gemeende kosten: 80% bedrijfseigen, 20% administratieve lasten

